

Elevernes syn på 10. klasse

Unges vej mod ungdomsuddannelse

DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT

FORORD

Elevernes syn på 10. klasse

I denne rapport præsenterer Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) en undersøgelse af elevernes syn på 10. klasse. Rapporten giver vigtig viden om elevernes erfaringer med 10. klasse, herunder hvilke elementer i 10.-klassetilbuddene som eleverne fremhæver som særligt velfungerende.

Rapporten indgår i en større forløbsundersøgelse – Unges veje mod ungdomsuddannelse - som følger de unge gennem en årrække i overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse. Forløbsundersøgelsens overordnede formål er at skabe en dybere forståelse af, hvad der har betydning for de unges valgproces samt deres overgang til ungdomsuddannelse.

Jeg håber, at de indsigter om de unges syn på 10. klasse, som rapporten giver, kan bidrage til at kvalificere debatten om, hvilken rolle fremtidens 10.-klassetilbud skal spille og hvordan tilbuddene bedst tilrettelægges.

Mikkel Haarder
Direktør for Danmarks Evalueringsinstitut

INDHOLD

Elevernes syn på 10. klasse

1	Resumé	6
----------	---------------	----------

2	Indledning	12
2.1	Rammer for 10. klasse	14
2.2	Undersøgelsens metode og datagrundlag	20
2.3	Ekspertgruppe	22
2.4	Projektgruppe	22
2.5	Læsevejledning	22

3	Elevernes udbytte af 10. klasse er mangfoldigt	23
3.1	Elevernes trivsel og oplevelse af 10. klasse	24
3.2	Elevernes oplevelser af faglig udvikling i 10. klasse	33
3.3	Elevernes oplevelser af personlig og social udvikling i 10. klasse	40
3.4	Afklaring er en del af udbyttet af 10. klasse	45

4	Et godt 10.-klassetilbud er særligt kendetegnet ved tre undervisningselementer	51
4.1	Et anderledes tilbud end grundskolen	52
4.2	10. klasse som en frisk start	53
4.3	Inkluderende klassefælleskaber	54
4.4	Undervisning tilpasset elevernes niveau	57
4.5	Variert skoledag	62

5	Vejledningens betydning i 10. klasse	68
5.1	Udbredelse af vejledningssamtaler og vejledningsaktiviteter i 10. klasse	69
5.2	Oplevet udbytte af vejledningssamtaler og -aktiviteter	71
5.3	God vejledning i 10. klasse tager afsæt i de unges behov	81

	Appendiks A – Litteraturliste	84
--	--------------------------------------	-----------

1 Resumé

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) sætter i denne rapport fokus på de unges oplevelser, vurdering og udbytte af 10. klasse.

Relevans, faglig kontekst og målgruppe

Der har de seneste år været stor debat om 10. klasses rolle i uddannelsessystemet, herunder om viften af forskellige 10. klassetilbud er de rigtige til de elever, der har behov for at blive klædt på til ungdomsuddannelse.

Denne rapport følger op på EVA's tidligere publikationer på området. I 2016 offentliggjorde EVA en undersøgelse af effekten af de kommunale 10.-klassetilbud i Danmark (EVA, 2016). I undersøgelsen kunne der ikke påvises en effekt af 10. klasse på sandsynligheden for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. Begrænsningen i denne undersøgelse var dog, at den kvasiekperimentelle metode udelukkende tillod undersøgelsen at beskæftige sig med kommunale 10.-klassetilbud placeret på en folkeskole. Denne form for 10. klasse er imidlertid kun en begrænset del af det samlede 10.-klassetilbud.

Nærværende undersøgelse vurderer ikke effekten af 10. klasse, men sætter fokus på elevernes egne oplevelser af året i 10. klasse – hvad enten det er på efterskole, et 10.-klassecenter eller på en af de mange øvrige institutioner, der udbyder et tiende skoleår. Undersøgelsen ligger i forlængelse af EVA's tidligere undersøgelse om unges uddannelsesvalg i 9. klasse (EVA, 2019a) og deres begrundelser for valg af 10. klasse (EVA, 2018a), som er baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt de samme elever, da de gik i 9. klasse.

Formålet med undersøgelserne af elevernes perspektiv på 10. klasse er at bidrage til drøftelserne om 10. klasses indhold og den rolle, tilbuddet om 10. klasse skal spille i det samlede uddannelsessystem. Det er desuden hensigten, at nærværende rapport kan bidrage til arbejdet med at styrke kvaliteten af de forskellige 10.-klassetilbud ved at belyse, hvilket udbytte eleverne oplever at få, samt hvilke elementer i 10.-klassetilbuddet som eleverne fremhæver som særligt velfungerende.

Rapporten henvender sig til beslutningstagere på området og til lærere og vejledere i udskolingen og i 10. klasse.

En bred vifte af forskellige 10.-klassetilbud

10. klasse rummer en bred vifte af forskellige tilbud, der varierer med hensyn til både formål, organisering og indhold, og som dermed også henvender sig til forskellige elevgrupper. Samlet set er 10. klasse et uddannelses tilbud til unge, som efter grundskolen har behov for et ekstra år til at blive klar til at vælge og gennemføre en ungdomsuddannelse.

10. klasse udbydes af en lang række forskellige institutioner, herunder både folkeskoler, 10.-klassecentre, friskoler, privatskoler, erhvervsskoler, ungdomsskoler, kommunale specialtilbud, særlige behandlingstilbud, frie fagskoler og ikke mindst efterskoler. Hovedparten af 10.-klasseaktiviteten sker inden for rammerne af folkeskoleloven. Den obligatoriske del af folkeskoleloven gælder for alle tilbud. Derudover gælder henholdsvis friskoleloven, efterskoleloven og ungdomsskoleloven for de tilsvarende 10.-klassetilbud.¹

Næsten halvdelen af alle elever i Danmark, der afslutter 9. klasse, fortsætter videre i 10. klasse. Og det gør de primært i 10.-klassetilbud inden for rammerne af folkeskolen, efterskolerne eller de frie skoler. Ud af den årgang, der forlod 9. klasse i 2018, påbegyndte 49 % 10. klasse. Blandt de forskellige typer af 10.-klassetilbud er efterskole det mest almindelige valg. I 2018 gik 54 % af alle 10.-klasselever i 10. klasse på en efterskole.

I denne rapport skelnes der overordnet set mellem "ordinær 10. klasse" og "10. klasse på efterskole". "Ordinær 10. klasse" betegner de 10.-klassetilbud, der findes på 10.-klassecentre, folkeskoler, friskoler, privatskoler eller erhvervsskoler². Det er de kommunale 10.-klassetilbud, der fylder mest i denne gruppe. Ud over tilbud på efterskoler rummer "10. klasse på efterskole" også tilbud på frie fagskoler.

Overordnet set er der tale om to forskellige elevgrupper i de to typer 10. klasse. Elevgrupperne adskiller sig, både hvad angår sociale baggrundskarakteristika og fagligt udgangspunkt. Fx har elever, der går i 10. klasse på en efterskole, et karaktergennemsnit fra grundskolen, der er 1,7 karakterpoint højere end elever, der går i ordinær 10. klasse. Andelen af elever, der kommer fra såkaldt højtuddannede hjem, er højere blandt elever i 10. klasse på efterskolerne (26 %) sammenlignet med elever i ordinær 10. klasse (11 %).

Når man skal belyse de unges oplevelser, vurdering og udbytte af 10. klasse, er det således vigtigt at tage denne variation i tilbuddenes forskellige rammer og indhold i betragtning samt de forskellige formål og behov, tilbuddene skal møde hos eleverne.

Resultater

Overordnet set lever 10. klasse op til elevernes forventninger

Hovedparten af eleverne oplever, at 10. klasse har levet op til deres forventninger. Der er dog forskel mellem 10.-klassetilbuddene, og elever på efterskole er generelt mere tilfredse med deres valg end elever i ordinær 10. klasse.

I alt 87 % af eleverne oplever, at 10. klasse helt eller delvist har levet op til deres forventninger, som handler om at få et fagligt, personligt og/eller socialt udbytte. En større andel af elever på efterskole oplever, at 10. klasse lever op til deres forventninger set i forhold til elever i ordinær 10. klasse. I alt 92 % af de unge i 10. klasse på en efterskole oplever, at 10. klasse i høj eller nogen grad har levet op til deres forventninger, mens den tilsvarende andel er 80 % blandt unge i ordinær 10. klasse.

1 Betegnelsen "10. klasse" må kun anvendes i andre skoleformer end folkeskolen, hvis undervisningen står mål med den obligatoriske undervisning i folkeskolens 10. klasse.

2 De erhvervsrettede 10.-klasseformer EUD10 og 20/20-ordningen indgår dermed i kategorien "ordinær 10. klasse". Dette skyldes, at meget få andele af eleverne i undersøgelsen har søgt en erhvervsrettet 10. klasse. Der kan derfor ikke meningsfuldt afrapporteres på denne gruppe isoleret set.

Selvom mange dermed oplever, at 10. klasse har levet op til deres forventninger, er der knap en fjerdedel af alle elever i ordinær 10. klasse, der ikke – med den viden de har nu – ville have valgt 10. klasse, hvis de fik valget igen.

Knap halvdelen af eleverne er skoletrætte, og hver fjerde føler sig presset

Mange elever oplever at være skoletrætte i 10. klasse. I alt 41 % af eleverne i 10. klasse er helt eller nærmest enige i, at de er skoletrætte. Andelen er signifikant større blandt elever i ordinær 10. klasse (46 %) end blandt elever i 10. klasse på en efterskole (38 %). Dog viser undersøgelsen, at eleverne er blevet mindre skoletrætte i 10. klasse, end de var i 9. klasse.³

Cirka hver fjerde elev angiver, at han/hun ofte eller hele tiden føler sig presset i skolen, mens knap hver sjette elev føler sig ensom.

Mange elever oplever et fagligt løft i 10. klasse – især de fagligt svageste elever

Flere end halvdelen af eleverne i 10. klasse angiver, at de har forbedret sig fagligt i løbet af 10. klasse. Andelen er større blandt elever i ordinær 10. klasse (63 %) end blandt elever, der går i 10. klasse på en efterskole (53 %).

Derudover kan det faglige løft iagttages på følgende parametre:

- Stigning i prøvekarakterer fra 9. til 10. klasse for både skriftlig dansk og skriftlig matematik
- Øget faglig selvtillid fra 9. til 10. klasse.

Elevernes faglige udbytte ser ud til at hænge nøje sammen med deres faglige udgangspunkt. Det gælder både for karakterer og faglig selvtillid, at det eleverne med de største faglige udfordringer, der rykker sig mest i løbet af 10. klasse. I forlængelse heraf er der også en tendens til, at elever, der går i ordinær 10. klasse, oplever større fagligt udbytte end de elever, der går i 10. klasse på en efterskole.

Eleverne oplever at udvikle sig personligt og socialt i 10. klasse

Undersøgelsen viser, at en stor del af eleverne i 10. klasse oplever at få et socialt og personligt udbytte. Fx oplever 85 % af eleverne, at 10. klasse har ført til, at de er blevet mere modne. Når det kommer til personlige og sociale kompetencer, er der i vid udstrækning overensstemmelse mellem elevernes begrundelser for at vælge 10. klasse og det udbytte, de oplever at få.

³ Man ser nemlig, at andelen af elever, der bliver *mindre* skoletrætte fra 9. til 10. klasse, er større (28 %) end andelen af elever, der bliver *mere* skoletrætte (13 %). Her er der imidlertid forskel på, om der er tale om elever i 10. klasse på en efterskole eller i ordinær 10. klasse: En større andel af elever i ordinær 10. klasse (17 %) oplever at blive *mere* skoletrætte sammenlignet med elever i 10. klasse på en efterskole (11 %). Ligeledes angiver en større andel af elever i 10. klasse på en efterskole at blive *mindre* skoletrætte (32 %) sammenlignet med elever i ordinær 10. klasse (23 %).

På baggrund af de kvalitative interview tegner der sig fire områder, hvor de elever der beskriver en personlig eller social udvikling, særligt oplever at udvikle sig. Det drejer sig om: nye mestringserfaringer, modenhed, udadvendthed samt større empati og tolerance.

Mange elever oplever at blive mere afklarede om uddannelsesvalg

Næsten halvdelen (47 %), der starter i 10. klasse, ved ikke, hvad de vil efter skolen. Og i mange tilfælde oplever eleverne, at 10. klasse bidrager til at afklare og forberede dem til videre uddannelse.

Samlet set er der 63 % af eleverne, der oplever, at 10. klasse har ført til, at de er blevet mere afklarede med hensyn til, hvad de skal efter 10. klasse. Dog gælder det for både elever i ordinær 10. klasse og på efterskolerne, at andelen af elever, der i 9. klasse havde et ønske om afklaring, er større end andelen af elever, der i 10. klasse oplever, at de er blevet mere afklarede. Det ser altså ud til, at det ikke er alle elever, der oplever, at 10. klasse har levet op til deres forventninger om afklaring. Endelig viser undersøgelsen, at eleverne oplever at have fået styrket deres karrierekompetencer fra 9. til 10. klasse i form af øget viden om uddannelsessystemet.

Mange elever bliver uddannelsesparate i løbet af 10. klasse

Særligt i ordinær 10. klasse er der en del elever (28 %), der ikke blev vurderet parate til en ungdomsuddannelse i 9. klasse. Blandt de elever, der blev vurderet ikke-parate i 9. klasse, blev 63 % vurderet parate i ordinær 10. klasse. I 10. klasse på efterskole er den tilsvarende andel 58 %. Her er antallet af ikke-uddannelsesparate dog begrænset.

10. klasse er en frisk start og et anderledes læringsmiljø

For hovedparten af eleverne indebærer 10. klasse et skift i form af nye omgivelser, lærere og elever. Helt nye omgivelser stiller krav til, at eleverne skal gøre en indsats, når nye relationer skal bygges op, men det giver dem samtidigt en mulighed for at bryde med gamle roller og mønstre. Alene denne friske start fremhæves af mange elever som afgørende for udbyttet af 10. klasse.

Hovedparten af eleverne i 10. klasse oplever herudover at møde en skoledag, der adskiller sig fra den skolegang, de har mødt i deres grundskoletid. Mange elever fortæller om et mere inkluderende læringsmiljø, der i højere grad formår at møde deres individuelle behov. Det gælder både elever i ordinær 10. klasse og på efterskolerne.

Særligt tre elementer i undervisningen træder frem i de unges fortællinger. Det drejer sig om inkluderende klassefællesskaber, undervisning, der er tilpasset elevernes niveau, samt en varieret skoledag.

Inkluderende klassefællesskaber har betydning for elevernes udbytte

Inkluderende klassefællesskaber er blandt de undervisningsselementer, der i elevernes optik bidrager positivt til udbyttet af 10. klasse.

Eleverne peger på, at inkluderende klassefællesskaber med sammenhold, gensidig respekt og omsorg kan være med til at styrke deres motivation og trivsel og dermed bidrage til fastholdelse. Her spiller lærerne en central rolle i at understøtte disse fællesskaber ved aktivt at indgå i relationsarbejdet med eleverne og forholde sig til dem som mennesker og ikke kun til det faglige i skolen.

Generelt oplever eleverne, at de har et godt forhold til deres lærere og deres kammerater. Fx angiver 89 % af eleverne, at de kommer godt ud af det med deres lærere, og 87 % føler sig respekteret. Det gælder både elever i ordinær 10. klasse og elever i 10. klasse på efterskoler.

Undervisning tilpasset elevernes niveau har betydning for elevernes udbytte

Eleverne oplever, at undervisning, der er tilpasset deres faglige niveau, spiller en central rolle for deres udbytte af 10. klasse.

Fortællinger om undervisning tilpasset elevernes niveau rummer både perspektiver på differentieret undervisning i klasserummet i den almene undervisning og om forskellige former for niveaudelt holdundervisning. Det er både elever med svage og stærke faglige forudsætninger, der fremhæver den tilpassede undervisning som noget positivt.

Samlet set vurderer hovedparten af eleverne i 10. klasse (72 %), at det faglige niveau på deres uddannelse er passende. Dog er der 19 %, der vurderer, at niveauet er for lavt. Denne andel er størst i ordinær 10. klasse.

Undervisning tilpasset elevernes forudsætninger handler også om faglig støtte. Elever i 10. klasse oplever i højere grad at få faglig støtte, end de gjorde i 9. klasse. Fx er der 86 % af eleverne i 10. klasse, der oplever, at deres lærere giver dem faglig hjælp, når de har brug for det, mens den tilsvarende andel i 9. klasse var 78 %.

En varieret skoledag har betydning for elevernes udbytte

En varieret skoledag kan i elevernes optik bidrage til at styrke deres udbytte af 10. klasse. Undersøgelsen peger på, at en varieret skoledag kan være med til gøre undervisningen mere vedkommende og gøre det lettere at bevare koncentrationen i løbet af dagen. I sidste ende kan den varierede skoledag have betydning for elevernes deltagelsesmuligheder, motivation og fastholdelse. Eleverne peger på forskellige elementer, der kan bidrage til variation, herunder nye læringsformer, aktiviteter og bevægelse i og mellem lektionerne samt mulighed for at dyrke en interesse.

Vejledning i 10. klasse er vigtig

Overordnet set viser undersøgelsen, at der i 10. klasse fortsat er en stor del af eleverne, der har brug for hjælp til at understøtte deres valgproces. Samtidig er der et stort spænd i elevernes behov for vejledning.

Udbredelsen af vejledningstilbud afspejler ikke nødvendigvis elevernes udbytte

De fleste elever har i 10. klasse været på besøg på en ungdomsuddannelse (91 %). Praktik er markant mindre udbredt. På efterskolerne har blot 13 % af eleverne været i praktik, mens det for ordinær 10. klasse gælder 34 % af eleverne. Dette på trods af, at praktikken giver et stort udbytte blandt de elever, der er i praktik. I alt 80 % af eleverne, der har været i praktik, angiver, at den har været en hjælp til deres overvejelser om uddannelse og arbejde.

Generelt oplever eleverne, at individuelle vejledningssamtaler er mere afklarende end kollektive samtaler. Samtidig indikerer undersøgelsen, at kollektiv vejledning er mere udbredt i ordinær 10. klasse. Her angiver 60 % af eleverne, at de har haft kollektive vejledningssamtaler med deres UU-vejleder (Ungdommens Uddannelsesvejledning). Det gælder 39 % af eleverne på efterskolerne. Omvendt angiver en lidt større andel af eleverne i 10. klasse på efterskolerne, at de har haft individuelle samtaler med deres UU-vejleder. Det gælder for 59 % af eleverne på efterskole sammenlignet med 52 % blandt eleverne i ordinær 10. klasse.

Den obligatoriske selvvalgte opgave (OSO) i 10. klasse opleves som en hjælp

Godt to ud af tre unge (67 %) vurderer, at uddannelsesrettede aktiviteter har været en hjælp til deres overvejelser om uddannelse og arbejde. I interviewene fremgår det, at det særligt er OSO'en (Obligatorisk Selvvalgt Opgave), eleverne er glade for. Opgaven giver dem mulighed for at arbejde i dybden med en uddannelsesvej og få indblik i detaljer om en given ungdomsuddannelse, fx fag og fagpakker, indblik i karakter- og fagkrav samt i et specifikt job. Det kan give de unge et godt udgangspunkt for at overveje, hvilken uddannelse der kunne være interessant og realistisk for dem.

Datagrundlag

Denne rapport er en del af EVA's forløbsundersøgelse *Unge veje mod ungdomsuddannelse*, hvor EVA følger et udsnit af unge, fra de gik i 8. klasse i skoleåret 2016/17 og fire år frem. Rapporten har fokus på den gruppe af forløbsundersøgelsens unge, der gik i 10. klasse i skoleåret 2018/2019.

Undersøgelsen bygger på besvarelser fra to spørgeskemaundersøgelser. Den primære datakilde er spørgeskemabesvarelser fra april/maj 2019, hvor de unge gik i 10. klasse. I de tilfælde, hvor det er relevant at se på en udvikling fra 9. til 10. klasse, inddrages også besvarelser fra spørgeskemaundersøgelsen i foråret 2018, hvor de unge gik i 9. klasse. I alt 2.636 unge deltog i spørgeskemaundersøgelsen *Unge veje mod ungdomsuddannelse* i foråret 2019. Heraf gik 1.184 unge i 10. klasse.

Rapportens analyser bygger desuden på 28 kvalitative interview med elever, der gik i 10. klasse i skoleåret 2018/19. 23 af disse elever indgår i EVA's kvalitative ungepanel, der er rekrutteret fra ti folkeskoler i 2016. Disse interview er gennemført i april/maj 2019. Derudover er der suppleret med yderligere fem interview med elever i ordinær 10. klasse for at sikre et rigere datamateriale til at belyse de ordinære 10.-klassetilbud. De supplerende interview er gennemført i august 2019.

2 Indledning

Der har de seneste år været stor debat om, hvilken rolle 10. klasse spiller i uddannelsessystemet, om det er det rigtige tilbud til de elever, der ikke går i gang med en ungdomsuddannelse efter 9. klasser, og om viften af forskellige 10.-klassetilbud samlet set dækker det behov, der er for at understøtte, at så mange elever som mulig efterfølgende bliver klar til at påbegynde en ungdomsuddannelse. Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) sætter i denne rapport fokus på elevernes oplevelser, vurdering og udbytte af 10. klasse.

Formålet med rapporten er at bidrage til drøftelserne om 10. classes indhold og den rolle, tilbuddet spiller i det samlede uddannelsessystem. Det er desuden hensigten, at rapporten kan bidrage til arbejdet med at styrke kvaliteten af de forskellige 10.-klassetilbud ved at belyse, hvilket udbytte eleverne oplever at få, samt hvilke elementer i 10.-klassetilbuddet de oplever som særligt afgørende for deres udbytte.

Rapporten er et led i en større forløbsundersøgelse, *Unge vej mod ungdomsuddannelse*, som EVA igangsatte i 2017, og som følger en årgang af unge fra 8. klasse og fire år frem. Forløbsundersøgelsen har fokus på de unges valg af ungdomsuddannelse, udvikling af faglige, sociale og personlige kompetencer og overgang til ungdomsuddannelse.

Denne rapport følger op på tidligere publikationer på området. EVA offentliggjorde i 2016 en undersøgelse af effekten af de kommunale 10.-klassetilbud i Danmark (EVA, 2016). Her så man ingen effekt af 10. klasse på sandsynligheden for at påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse. Begrænsningen i denne undersøgelse var imidlertid, at den kvasiekperimentelle metode udelukkende tillod undersøgelsen at beskæftige sig med kommunale 10.-klassetilbud placeret på en folkeskole. Denne form for 10. klasse er imidlertid kun en begrænset del af det samlede 10.-klassetilbud.

Nærværende undersøgelse viser imidlertid ikke noget om effekten af 10. klasse. Her er det elevernes egne oplevelser af, hvad 10. klasse kan bibringe, der er i centrum. Undersøgelsen ligger i forlængelse af EVA's rapport fra 2018, som beskrev de unges overvejelser om og begrundelser for valg af 10. klasse, mens de stadig gik i 9. klasse (EVA, 2018a). Her var det tydeligt, at der er stor forskel på profilerne blandt de elever, der vælger henholdsvis ordinær 10. klasse og 10. klasse på efterskole, og eleverne peger selv på, at de har forskellige formål med at vælge 10. klasse. Elever i ordinær 10. klasse har i højere grad et mål om at forbedre sig fagligt i løbet af 10. klasse, mens elever på efterskole særligt fremhæver muligheden for at dyrke en interesse. Samtidig er der blandt begge grupper en stor andel, der har et ønske om i løbet af 10. klasse at blive mere modne og afklaret med hensyn til deres tanker om uddannelse og arbejde.

Denne rapport følger op på resultaterne i den forrige rapport ved at belyse, hvordan eleverne har oplevet uddannelses tilbuddet og læringsmiljøet i 10. klasse, samt hvilket udbytte de oplever at have fået både med hensyn til faglig, social og personlig udvikling samt med hensyn til afklaring og valg af ungdomsuddannelse.

EVA følger overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse

Overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse er en overgang på flere fronter både personligt, socialt og fagligt. Men hvordan opleves overgangen fra de unges eget perspektiv? Hvilken udvikling sker der med den enkelte unge fra 8. klasse, til den unge er i gang med en ungdomsuddannelse – eller laver noget helt andet? Og på den baggrund: Hvad er en god overgang, og hvordan kan de professionelle omkring de unge understøtte den?

Det undersøger EVA ved at følge de unge, der gik i 8. klasse i skoleåret 2016/17, frem til 2020.

Formålet med undersøgelsen

Undersøgelser af unges overgang fra grundskole til ungdomsuddannelse – og ikke mindst af, hvordan man understøtter kvalificerede uddannelsesvalg og en høj gennemførelsesgrad på ungdomsuddannelserne – beskæftiger sig ofte med en afgrænset del af de unges samlede overgangsførløb, og ofte er der tale om nedslag i en kompleks proces.

Det overordnede formål med EVA's undersøgelse er at skabe en dybere forståelse af, hvad der har betydning for de unges valgproces og overgangen til ungdomsuddannelse, herunder betydningen af de rammer og indsatser, der tilbydes i skoler, på uddannelsesinstitutioner og i vejledningssystemet. Ved at følge de unge over en længere periode får vi en forståelse af, hvordan overgangen opleves fra de unges eget perspektiv, og herunder viden om udviklingen i den enkelte unges valgproces – så at sige mens den finder sted.

Derfor følger vi den årgang, der gik i 8. klasse i 2016/17. Vi undersøger blandt andet, hvordan de unges interesser, familie, venner, skole og vejledning har indflydelse på de unges tanker om fremtiden og deres oplevelse af at skulle træffe valg om uddannelse. Og vi ser efterfølgende på, hvordan dette valg bliver fastholdt eller ændret – og hvorfor. Målet er, at vi gennem en bedre forståelse af processerne, påvirkningerne og samspillet i den samlede overgang kan få et meget mere kvalificeret udgangspunkt for at tale om og definere ”den gode overgang” og dermed også mulighed for at drøfte, hvordan de professionelle omkring de unge, ikke mindst lærere og vejledere, kan understøtte den.

Metode

Undersøgelsen følger unge fra 8. klasse og fire år frem, til de har påbegyndt ungdomsuddannelse eller valgt andre veje.

Undersøgelsen kombinerer kvalitative og kvantitative datakilder for at opnå en helhedsorienteret forståelse af overgangen. Vi gennemfører årlige spørgeskemaundersøgelser blandt 7.000-8.000 unge og interviewer hvert år mellem 42 og 60 unge fra hele Danmark.

Udgivelser i undersøgelsen

- EVA. (2017a). *Unge uddannelsesvalg i 8. klasse.*
- EVA. (2017b). *Uddannelsesparathed i 8. klasse.*
- EVA. (2018a). *Valget af 10. klasse.*
- EVA. (2018b). *Unge oplevelse af uddannelsesvalg og vejledning i 9. klasse.*
- EVA. (2018c). *Uddannelsesvalget for unge med ikke-vestlig baggrund.*
- EVA. (2019a). *Unge uddannelsesvalg i 9. klasse.*

- EVA. (2019b). *Synet på ungdomsuddannelserne blandt unge i 9. klasse.*
- EVA. (2019c). *Køn og uddannelsesvalg i 9. klasse.*
- EVA. (2020). *Synet på optagelsesprocessen til de gymnasiale uddannelser blandt unge fra 10. klasse.*

Denne rapport er den tiende udgivelse i forløbsundersøgelsen *Unge vej mod ungdomsuddannelse*. Alle udgivelser kan downloades fra <https://www.eva.dk/grundskole/unges-vej-mod-ungdomsuddannelse>.

Hent også metodeappendiks for forløbsundersøgelsen på <https://www.eva.dk/grundskole/unges-vej-mod-ungdomsuddannelse>.

2.1 Rammer for 10. klasse

10. klasse rummer en bred vifte af forskellige tilbud, der varierer med hensyn til både formål, organisering og indhold, og som dermed også henvender sig til forskellige elevgrupper.

Når man skal belyse elevernes oplevelser, vurdering og udbytte af 10. klasse, er det således vigtigt at tage denne variation i tilbuddenes forskellige rammer og indhold i betragtning samt de forskellige formål og behov, tilbuddene skal møde hos eleverne.

Samlet set er 10. klasse et uddannelsesstilbud til unge, som efter grundskolen har behov for et ekstra år til at blive klar til at vælge og gennemføre en ungdomsuddannelse (Børne- og Undervisningsministeriet, 2019a).

10. klasse udbydes af en lang række forskellige institutioner, herunder både folkeskoler, 10.-klassecentre, friskoler, privatskoler, erhvervsskoler, ungdomsskoler, kommunale specialtilbud, særlige behandlingstilbud, frie fagskoler og ikke mindst efterskoler (DEG, 2018). Hovedparten af 10.-klasseaktiviteten sker inden for rammerne af folkeskoleloven. Flere af tilbuddene gennemføres dog inden for rammerne af henholdsvis friskoleloven, efterskoleloven og ungdomsskoleloven i tillæg til den obligatoriske del af folkeskoleloven⁴.

I rapporten skelnes der overordnet set mellem "ordinær 10. klasse", som betegner de 10.-klassetilbud, der findes på 10.-klassecentre, folkeskoler, friskoler, privatskoler eller erhvervsskoler og "10. klasse på efterskole", som ud over tilbud på efterskoler også dækker tilbud på frie fagskoler.⁵ Elever i deciderede specialtilbud indgår ikke i denne undersøgelse.

4 Betegnelsen "10. klasse" må kun anvendes i andre skoleformer end folkeskolen, hvis undervisningen står mål med den obligatoriske undervisning i folkeskolens 10. klasse.

5 De erhvervsrettede 10.-klasseformer EUD10 og 20/20-ordningen indgår dermed i kategorien "ordinær 10. klasse". Dette skyldes, at meget få andele af eleverne i undersøgelsen har søgt en erhvervsrettet 10. klasse. Der kan derfor ikke meningsfuldt afrapporteres på denne gruppe isoleret set.

Fakta om 10. klasse på efterskole

I 2018 gik 54 % af dem, der gik i 10. klasse, i 10. klasse på en efterskole. Efterskoler er frie skoler (på 8.-10.-klasseniveau) på linje med højskoler, hvor eleverne bor, og hvor der tilbydes livsoplysning, folkelig oplysning, demokratisk dannelse m.m., samtidig med at skolerne skal tilbyde undervisning, der svarer til kravene til folkeskolernes undervisning på samme klassestrin (8-10. klasse).

Hvor mange?

Der er 243 almene efterskoler i Danmark, herunder 20 for unge med læse- og stavevan-skeligheder og 20 specialskoler for unge med særlige behov. I 2019 startede 30.096 elever på landets efterskoler. Dette antal er det højeste i efterskolernes historie. Heraf er ca. 70 % 10.-klasseelever, hvilket ligeledes er 1.862 flere end året før.

Hvem kan få tilskud og hvor meget?

Prisen på et efterskoleophold varierer og afhænger hovedsageligt af efterskoleelevens forældres indkomst, og hvilken efterskole man vælger. Alle elever med dansk statsborgerskab er berettigede til indkomstbestemt elevstøtte fra staten til et efterskoleophold. Ansøgningen foregår således, at efterskolen ansøger Undervisningsministeriet om elev-støtte på baggrund af husstandsindkomsten.

Elevstøtten for den enkelte efterskolelev udregnes på baggrund af flere parametre, herunder husstandens sammensætning og husstandsindkomsten to år før skolestart. Det koster typisk mellem 2.000 og 2.800 kr. pr. uge inden elevstøtte at gå på efterskole. Tjener forældrene eksempelvis samlet 400.000 kr. om året, nedsættes prisen fra 2.500 kr. til 1.278 kr. pr. uge. Tjener de eksempelvis det dobbelte, 800.000, er egenbetalingen 1.771 kr. pr. uge. Indkomstgrundlaget bliver reduceret med 37.520 kr. for hvert barn under 18 år, som har folke-registeradresse i husstanden, ekskl. barnet, der skal på efter skole – dette gælder både egne og samlevers børn.

Kilder: Efterskolerne.dk og Borger.dk.

Fakta om ordinær 10. klasse

Kommunale 10.-klassetilbud

Kommunale 10.-klassetilbud henvender sig til elever, der efter folkeskolens 9.klasse har et ønske om/behov for at tilegne sig yderligere faglig kvalificering eller afklaring om videre uddannelsesvalg for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse. I 2018 gik 33 % af alle 10.-klasseelever i 10. klasse på i et kommunalt 10.-klassetilbud.

Kommunal 10. klasse kan udbydes af forskellige institutioner: folkeskole, 10.-klassecenter, ungdomsskole og erhvervsskole.

- 10. klassecenter: I 44 ud af 92 kommuner udbydes det kommunale 10.-klassetilbud af et 10.-klassecenter eller i kombination med et 10.-klassecenter. Et 10.-klassecenter er et center, der varetager kommunens 10.-klasseundervisning, og som udelukkende udbyder 10. klasse. Formålet med at samle 10. klasse i 10.-klassecentre har været at skabe nogle attraktive ugemiljøer med en tilstrækkelig volumen til at udbyde mange valgfag og at oprette spordelinger med særlige temaer.
- Ungdomsskole: I 23 ud af 92 kommuner udbydes det kommunale 10.-klassetilbud af en ungdomsskole. En ungdomsskole har også andre undervisnings- og fritidsaktiviteter end 10. klasse.
- Folkeskole: I 17 ud af 92 kommuner udbydes det kommunale 10.-klassetilbud på en folkeskole.
- Erhvervsskole: 9 ud af 92 kommuner udbyder det kommunale 10.-klassetilbud på en erhvervsskole eller i kombination med en erhvervsskole.

Frie grundskolers 10.klasse

På de frie grundskoler kan skolerne ligeledes vælge at tilbyde et tiende klassetrin. Undervisningen skal stå mål med kravene til undervisningen i de obligatoriske fag, selvvalgt opgave, uddannelsesplan og vejledning, som gives i folkeskolens 10. klasse. Når en fri grundskole tilbyder 10. klasse, skal skolen tilbyde prøver i de obligatoriske fag; dansk, matematik og engelsk. Desuden skal eleverne deltage i brobygning. I 2018 gik 9 % af alle 10.-klasseelever i 10. klasse på en fri grundskole.

Eud10 og andre ordninger

Eud10 er et tilbud, der er målrettet de elever, som har afsluttet folkeskolens 9. klasse og er motiverede for en erhvervsuddannelse, men endnu ikke opfylder optagelseskravene eller er usikre på, hvorvidt det er det rette valg for dem. Fra 1. august 2015 er alle kommuner forpligtet til at udbyde en erhvervsrettet 10. klasse ved siden af det ordinære 10.-klassetilbud. Øvrige ordninger indbefatter 20/20-ordningen og GYM10. 20/20-ordningen er et forløb, der kombinerer almen 10. klasse med et erhvervsuddannelses grundforløb (GF1). GYM10 retter sig mod unge, der enten mangler de faglige forudsætninger for at starte på gymnasiet eller er usikre på, om gymnasiet er det rette for dem. Det er kun en mindre andel 10.-klasseelever, der går på et sådant tilbud (2 %).

Kilder: DEG (2018); Egelund, Nordahl, & Qvortrup (2016); UVM (2018); Uvm.dk.

2.1.1 **Forskellige formål med 10. klasse**

Formålet med 10. klasse på en folkeskole eller et 10.-klassecenter er først fremmest at klæde eleverne på til videre uddannelse gennem faglig opkvalificering og afklaring af uddannelsesvalg. Formålet med efterskolerne og de frie fagskoler er imidlertid noget bredere. Her skal skolerne også tilbyde undervisning og samvær med fokus på "livsoplysning, folkelig oplysning og demokratisk dannelse" og "elevernes hele menneskelige udvikling og modning samt deres almene opdragelse og uddannelse" (Børne- og Undervisningsministeriet, 2019b).

2.1.2 **Forskellig organisering af 10. klasse**

Det er ikke kun formål med de forskellige 10.-klassetilbud, der er forskellige. Det er indhold og rammer også.

Fag i 10. klasse

I folkeskoleloven er indholdet i 10. klasse fastsat ved en obligatorisk og en valgfri del. Begge dele findes i 10.-klassetilbud på folkeskoler og i 10.-klassecentre. For øvrige 10.-klassetilbud gælder det, at betegnelsen "10. klasse" kun må anvendes, hvis undervisningen står mål med den obligatoriske del af folkeskolens 10. klasse.

Den valgfrie del omfatter en række tilbudsfag. Disse fag kan fx være idræt, samfundsfag, kristendomskundskab/religion og naturfag, men listen over øvrige tilbudsfag rummer også fag som metal/motorværksted, byggeværksted, teknologiværksted samt sundhed og sociale forhold.

10. klasse på efterskoler er med sin kostskoleform mere omfattende end de øvrige 10.-klassetilbud. Derudover er efterskoletilbuddet karakteriseret ved, ud over undervisning, at være lovmæssigt forpligtet til at tilbyde pædagogisk tilrettelagt samvær. Pædagogisk tilrettelagt samvær kan fx være fællesmøder, motion og familiedage.

Selvom efterskolerne og fri- og privatskolernes undervisning ifølge bekendtgørelserne skal stå mål med slutmålene for den obligatoriske del i folkeskoleloven, er der ingen formelle krav til, hvordan undervisningen skal tilrettelægges. De obligatoriske fag og emner kan fx indgå som tværfaglige undervisningsforløb eller som projektorienteret undervisning. Derudover har disse skoler mulighed for at give enkelte fag eller faggrupper en mere fremtrædende plads i undervisningen i overensstemmelse med skolernes selvvalgte værdigrundlag, dog aldrig på bekostning af det almene (Børne- og Undervisningsministeriet, 2019b).

Vejledning i 10. klasse

For alle 10.-klassetilbud gælder det, at der er en række obligatoriske vejledningsaktiviteter, som skal gennemføres. Disse aktiviteter inkluderer brobygning, en uddannelsesplan, en selvvalgt obligatorisk opgave (OSO), som skal give eleven mulighed for at arbejde selvstændigt med et givent emne, der tager sit udgangspunkt i elevens uddannelsesplan og valg af ungdomsuddannelse, samt vejledning.

Den obligatoriske brobygning i 10. klasse varer i alt fem dage og kan foregå på en eller to forskellige ungdomsuddannelser. Der skal være en erhvervsuddannelse blandt de ungdomsuddannelser, der indgår i brobygningen. Derudover kan der også tilbydes yderligere brobygning i op til fem uger. Heraf må dog højst en uge være på en gymnasial uddannelse. Både obligatorisk og frivillig brobygning gælder i både ordinære 10.-klassetilbud og i 10. klasse på efterskole.

Der er ikke krav om, at elever i 10. klasse skal tilbydes erhvervspraktik, men denne kan indgå i kombination med brobygning.

I 10. klasse skal der desuden arbejdes videre med elevens uddannelsesplan. Uddannelsesplanen skal i 10. klasse anvendes i den løbende vejledning af eleven om fremtidige uddannelsesvalg og indeholde de ønsker, eleven har med hensyn til at aflægge prøver i 10. klasse. Desuden skal elevens ønsker om brobygningsforløb fremgå af planen. Ved udgangen af 10. klasse skal eleven have en revideret plan med angivelse af elevens ungdomsuddannelsesvalg.

Prøver i 10. klasse

Skoler, der udbyder 10. klasse, skal som hovedregel tilbyde eleverne at gå op til prøver. Elever i 10. klasse kan indstille sig til 10.-klasseprøver i et eller flere af fagene dansk, matematik, engelsk, tysk, fransk og fysik/kemi eller indstille sig til at aflægge en eller flere af folkeskolens 9.-klasseprøver i fagene dansk, matematik og engelsk. En elev kan kun indstille sig til prøve i et fag, hvis eleven har fulgt undervisningen i det pågældende fag frem til prøveafviklingen.

Med de regler, der er trådt kraft i 2020 (Børne- og Undervisningsministeriet, 2019c), gælder det, at unge, der søger en gymnasial uddannelse, kan opnå retskrav på optagelse i op til to år efter, at de har afsluttet 9. klasse. Den rettighed var dog ikke sikret eleverne, der indgår i denne undersøgelse.

Samvær på efterskole 10. klasse

Efterskoletilbuddet er med sin kostskoleform et mere omfattende 10.-klassetilbud end en ordinær 10. klasse. Derudover er efterskoletilbuddet karakteriseret ved, ud over undervisning, at være lov-mæssigt forpligtet til at tilbyde pædagogisk tilrettelagt samvær. Skolen og lærerne er både ansvarlige for undervisningen og for det pædagogisk tilrettelagte samvær, også selvom det i praksis kan være styret af eleverne. Eksempler på pædagogisk tilrettelagt samvær kan være fællesmøder, bog-gruppemøder, motion, fælles rengøring, forældremøder og familiedage.

2.1.3 Forskellige elevgrupper i 10. klasse

Næsten halvdelen af alle elever, der afslutter 9. klasse, fortsætter i 10. klasse. Og det gør de primært i 10.-klassetilbud inden for rammerne af folkeskolen, efterskoler eller de frie skoler.

Ud af den årgang, der forlod 9. klasse i 2018, påbegyndte 46 % 10. klasse (UVM, 2018). Blandt de forskellige typer af 10.-klassetilbud er efterskole det mest almindelige valg. Tabel 2.1 viser fordelingen af 10.-klasseelever på de forskellige 10.-klassetilbud. I 2018 gik 54 % af alle 10.-klasseelever på en efterskole. De betyder, at der var 46 %, der i 2018 gik i et af de øvrige 10.-klassetilbud. Heraf gik 25 % i 10. klasse på en folkeskole eller et 10.-klassecenter. Blandt de øvrige typer 10.-klassetilbud gik 9 % på en fri- eller privatskole, mens 8 % gik på en kommunal ungdomsskole/kostskole. Kun 2 % tog 10. klasse på en erhvervsskole eller en gymnasial uddannelse i form af fx eud10.

TABEL 2.1

Elevfordeling på de forskellige typer af 10. klasse (N = 35.254)

	Procent
Efterskole	54
Folkeskole/10.klassecenter ⁶	25
Fri-/privatskole 10. klasse	9
Kommunale ungdomsskoler og -kostskoler	8
Specialtilbud og dagbehandling	3
Erhvervsskole/gymnasium, fx eud10	2
Total	100

Kilde: Baseret på tal fra Styrelsen for It og Læring (STIL), 2018.
Note: Afrunding kan medføre, at andelen ikke summer til 100.

Overordnet set er der tale om forskellige elevgrupper i forskellige typer af 10.-klassetilbud. Elevgrupperne adskiller sig både hvad angår sociale baggrundskarakteristika og fagligt udgangspunkt.

Tabel 2.2 karakteriserer forskellige elevgrupper i henholdsvis 10. klasse på efterskole og i ordinær 10. klasse (10.-klassecentre, folkeskoler, friskoler, privatskoler etc.) sammenlignet med elever i ungdomsuddannelse på henholdsvis eud/eux og gymnasiale uddannelser.

TABEL 2.2

Karakteristik af elever i "Unge veje-panelet" fordelt på, om eleverne går direkte videre til en ungdomsuddannelse efter 9. klasse eller om eleverne fortsætter i 10. klasse

	Efterskole 10. klasse	Ordinær 10. klasse	Eud/eux	Gymnasial uddannelse	Total
Drenge	48 %	45 %	71 %	41 %	45 %
Andel elever fra uddannelses- fremmede hjem*	2 %	5 %	8 %	3 %	3 %
Andel elever fra højtuddannede hjem*	26 %	11 %	6 %	27 %	23 %
Elever med ikke-vestlig her- komst*	1 %	11 %	6 %	10 %	7 %
Karaktergennemsnit*	8,2	6,5	6,5	8,8	7,8

6 Et notat fra DEG viser, at 17 ud af 92 kommuner udbød 10. klasse på en folkeskole i 2018 (DEG, 2018).

	Efterskole 10. klasse	Ordinær 10. klasse	Eud/eux	Gymnasial uddannelse	Total
Faglig selvtilid 9. klasse*	5,0	4,2	4,9	5,7	5,0
Indre motivation 9. klasse*	4,8	4,5	4,5	5,3	4,9

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.- og 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019, koblet til registerdata fra Danmarks Statistik (DST) og Styrelsen for It og Læring (STIL).

Note: I undersøgelsen er "uddannelsesfremmede hjem" defineret som hjem, hvor begge forældre har grundskole som højeste fuldførte uddannelse. Højtuddannede hjem er defineret som hjem, hvor mindst én af forældrene har en lang videregående uddannelse.

Note: I undersøgelsen er "ikke-vestlig herkomst" defineret i overensstemmelse med definitionen fra Danmarks Statistik og inkluderer oprindelse (indvandrer eller efterkommer) fra alle andre lande end Alle 28 EU-lande samt Andorra, Island, Liechtenstein, Monaco, Norge, San Marino, Schweiz, Vatikanstaten, Canada, USA, Australien og New Zealand.

Note: n varierer fra 1.294 til 2.413.

* Indikerer, at der er statistisk signifikant forskel på fordelingerne blandt elever på "eud/eux", i "gymnasial uddannelse", i "efterskole 10. klasse" og i "ordinær 10. klasse", dvs. p-værdi < 0,05.

Elever, der går i 10. klasse på en efterskole, har i gennemsnit et højere karaktergennemsnit fra grundskolen (8,2) end elever, der går i ordinær 10. klasse (6,5). Andelen af elever, der kommer fra såkaldt højtuddannede hjem, er højere blandt elever i 10. klasse på efterskolerne (26 %) sammenlignet med elever i ordinær 10. klasse (11 %). Samme billede tegner sig for to skalaer, der belyser elevernes *Indre motivation*⁷ og deres *Faglige selvtilid*⁸.

Overordnet set er de grupper, der ligner hinanden mest med hensyn til socioøkonomisk baggrund, gruppen af unge, der går i 10. klasse på en efterskole og gruppen af unge, der er startet direkte på en gymnasial uddannelse efter 9. klasse.

Hvad angår elevernes etniske herkomst er mønstret dog lidt anderledes. Her er gruppen af elever med anden etnisk herkomst end dansk blandt elever i ordinær 10. klasse (11 %) omtrent lige så stor som blandt elever, der er gået videre i en gymnasial uddannelse efter 9. klasse, hvor den er 10 %. Gruppen af elever, der går i 10. klasse på en efterskole, er derimod karakteriseret ved en meget lille andel elever med anden etnisk herkomst (1 %).

2.2 Undersøgelsens metode og datagrundlag

Denne rapport bygger på EVA's forløbsundersøgelse *Unge veje til ungdomsuddannelse*, hvor EVA følger et udsnit af unge, fra de gik i 8. klasse i skoleåret 2016/17 og fire år frem. Denne rapport har fokus på den gruppe af forløbsundersøgelsens unge, der gik i 10. klasse i skoleåret 2018/19.

7 De udsagn, der udgør skalaen for *Indre motivation*, er følgende spørgsmål: "Jeg kan godt lide udfordrende aktiviteter, så jeg kan lære nye ting", "Jeg kan godt lide aktiviteter, der gør mig nysgerrig, også selvom det er svært", "Jeg kan godt lide aktiviteter, jeg lærer meget ved", "De mest tilfredsstillende aktiviteter er dem, som jeg udvikler mig mest ved", "Jeg kan bedst lide aktiviteter, som jeg lærer af, også selvom de ikke giver en god karakter/evaluering", "Jeg kan bedst lide meget svære opgaver, så jeg kan lære rigtigt meget". Skalaerne er udviklet og valideret af NordicMetrics ApS (<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00313831.2019.1595716>). NordicMetrics ApS har rettighederne til skalaerne.

8 De udsagn, der udgør skalaen for *Faglig selvtilid*, er følgende spørgsmål: "Jeg tror, at jeg vil klare mig rigtigt godt i skolen", "Jeg er sikker på, at jeg kan forstå selv de sværeste ting i fagene", "Jeg er sikker på, at jeg kan lære det, jeg bliver undervist i", "Jeg tror, at jeg vil få et rigtigt godt resultat i test og prøver", "Jeg er sikker på, at jeg vil klare mig godt i opgaverne i skolen", "Jeg er sikker på, at jeg kan få en bedre karakter/evaluering end de fleste andre elever". Skalaerne er udviklet og valideret af NordicMetrics ApS (<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00313831.2019.1595716>). NordicMetrics ApS har rettighederne til skalaerne.

I analyserne skelnes der overordnet set mellem ”ordinær 10. klasse”, som betegner de 10.-klassetilbud, der findes på 10.-klassecenter, folkeskoler, på friskole, privatskole eller en erhvervsskole, og ”10. klasse på efterskole”, som ud over tilbud på efterskoler også dækker tilbud på frie fagskoler.⁹ Elever i deciderede specialtilbud indgår ikke i denne undersøgelse.

Rapporten præsenterer analyser af elevernes oplevelse og udbytte af 10. klasse. Analyserne baseres på følgende datakilder:

- Spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 10. klasse i foråret 2019
- Spørgeskemaundersøgelse blandt samme elever, da de gik i 9. klasse i foråret 2018
- Kvalitative interview med 28 elever i 10. klasse om deres forløb, udbytte og valg af ungdomsuddannelse
- Registerdata vedrørende karakterer og uddannelsesparathedsvurderinger.

Se metodeappendiks for uddybende information om undersøgelsens datagrundlag og metode: <https://www.eva.dk/grundskole/unges-vej-mod-ungdomsuddannelse>.

2.2.1 Gennemførelse og analyse af spørgeskemaundersøgelse blandt elever i 10. klasse

Undersøgelsen bygger på besvarelser fra to spørgeskemaundersøgelser. Den primære datakilde er spørgeskemabesvarelser fra april/maj 2019, da eleverne gik i 10. klasse. I de tilfælde, hvor det er relevant at se på en udvikling fra 9. til 10. klasse, inddrages også besvarelser fra spørgeskemaundersøgelsen i april/maj 2018, da de samme elever gik i 9. klasse.

I alt 2.636 unge deltog i *Unge veje*-spørgeskemaundersøgelsen i 2019, hvilket svarer til en svarprocent på 29 %¹⁰. Heraf gik 1.184 unge i 10. klasse, hvilket svarer til 45 % af respondenterne i 2019. Denne andel svarer nogenlunde til den andel, man ser i den samlede population (46 %) (UVM, 2018).

Forskelle mellem fordelinger i krydstabeller analyseres ved hjælp af χ^2 -test, mens forskelle i gennemsnit testes ved hjælp af lineær regressionsanalyse.

2.2.2 Kvalitative interviews med elever i 10. klasse

Analyserne i denne rapport bygger desuden på 28 kvalitative interview med elever, der gik i 10. klasse i skoleåret 2018/19. 23 af disse unge indgår i det ungepanel, der også tidligere har deltaget i interview i forbindelse med EVA's forløbsundersøgelse. EVA's kvalitative ungepanel er i 2016 rekrutteret fra ti folkeskoler, hvor de er blevet udvalgt på baggrund af spredning med hensyn til kriterierne elevgrundlag og overgangsfrekvens til ungdomsuddannelser. De unge blev første gang interviewet i september/oktober 2016 i forbindelse med undersøgelsen i 8. klasse.

⁹ De erhvervsrettede 10. klasseformer EUD10 og 20/20-ordningen indgår dermed i kategorien ”ordinær 10. klasse”. Dette skyldes, at meget få andele af eleverne i undersøgelsen har søgt en erhvervsrettet 10. klasse. Der kan derfor ikke meningsfuldt afrapporteres på denne gruppe isoleret set.

¹⁰ Denne svarprocent fremstår lavere, end den reelt er. Det hænger sammen med, at dataindsamlingen denne gang ikke er koblet op på skoler, i og med at eleverne nu har forladt grundskolen. Det betyder blandt andet, at svarprocenten er beregnet blandt alle elever, der gik på de oprindeligt rekrutterede skoler – også elever på skoler, der endte med aldrig med at deltage. Se metodeappendiks for detaljer.

Blandt de interviewede unge fra ungepanelet gik fem elever i en ordinær 10. klasse i 2018/19, mens 18 elever gik i 10. klasse på efterskole. Interview med denne gruppe unge blev gennemført i april/maj 2019.

Derudover blev der suppleret med interview med yderligere fem elever i ordinær 10. klasse for at få en bedre balance i datamaterialet mellem elever i ordinær 10. klasse og på efterskole. Disse interview er gennemført i august 2019.

2.3 Ekspertgruppe

Undersøgelsen følges af en ekspertgruppe bestående af lektor Mette Pless, seniorforsker Jens Peter Thomsen og chef for Unge og Uddannelse Fredericia Anders Ladegaard. Ekspertene bidrager til løbende kvalificering af dataindsamlingsværktøjer, analyser og afrapporteringer i projektet.

2.4 Projektgruppe

Denne rapport er udarbejdet af en projektgruppe med følgende deltagere:

- Chefkonsulent Mia Uth Madsen (projektleder)
- Konsulent Mathilde Hangaard
- Konsulent Anne Kyed
- Seniorkonsulent Jesper de Hemmer Egeberg
- Juniorkonsulent Amalie Noer Rasmussen.

2.5 Læsevejledning

Rapporten består af tre hovedkapitler.

Det første kapitel omhandler elevernes udbytte af 10. klasse. Her beskriver vi først elevernes generelle oplevelser af 10. klasse. Derefter sætter vi fokus på de forskellige former for udbytte, der kan være af 10. klasse, herunder elevernes oplevelser af faglig, personlig og social udvikling samt afklaring og forberedelse til ungdomsuddannelse.

I det andet kapitel interesserer vi os for, hvilke elementer i undervisningen der har betydning for elevernes udbytte af 10. klasse. Samtidig fremhæves det, at 10. klasse for manges vedkommende kan fungere som en ny begyndelse.

I det tredje kapitel ser vi nærmere på, hvilken betydning vejledning spiller for eleverne i 10. klasse, samt hvordan god vejledning tager afsæt i elevernes forskelligartede behov.

3 Elevernes udbytte af 10. klasse er mangfoldigt

I dette kapitel retter vi opmærksomheden mod elevernes udbytte af at gå et år i 10. klasse. Det primære formål med 10. klasse er at klæde eleverne på til videre uddannelse gennem faglig opkvalificering og afklaring af uddannelsesvalg. Derudover er der et bredere formål med efterskolerne, hvor skolerne også skal have fokus på elementer som menneskelig udvikling og dannelse (Børne- og Undervisningsministeriet, 2019a, 2019b).

Undersøgelsen viser, at hovedparten af eleverne oplever at få indfriet deres forventninger til 10. klasse – uanset typen af 10. klasse. De trives med at gå i 10. klasse og er generelt mindre skoletrætte end i 9. klasse. Imidlertid er der en gruppe elever i 10. klasse, der ikke trives. Blandt andet angiver cirka hver fjerde elev (27 %), at han/hun ofte eller hele tiden føler sig presset i skolen, mens knap hver sjette (13 %) føler sig ensom.

Flere end halvdelen af eleverne i 10. klasse (56 %) oplever at forbedre sig fagligt. Derudover kan elevernes faglige løft iagttages i form af en stigning i prøvekarakterer fra 9. til 10. klasse samt øget faglig selvtillid. Elever med det svageste faglige udgangspunkt er dem, der har den største faglige progression i 10. klasse.

En stor del af eleverne oplever et socialt og personligt udbytte af 10. klasse. Det handler om nye mestringserfaringer, modenhed, højere grad af udadvendthed samt større empati og tolerance. Endelig oplever mange elever, at 10. klasse bidrager til at afklare og forberede dem til videre uddannelse. Dog gælder det for både elever i ordinær 10. klasse og på efterskolerne, at andelen af elever, der i 9. klasse havde et ønske om afklaring, er større end andelen af elever, der i 10. klasse oplever, at de er blevet mere afklarede. Det ser altså ud til, at det ikke er alle elever, der oplever, at 10. klasse har levet op til deres forventninger om afklaring.

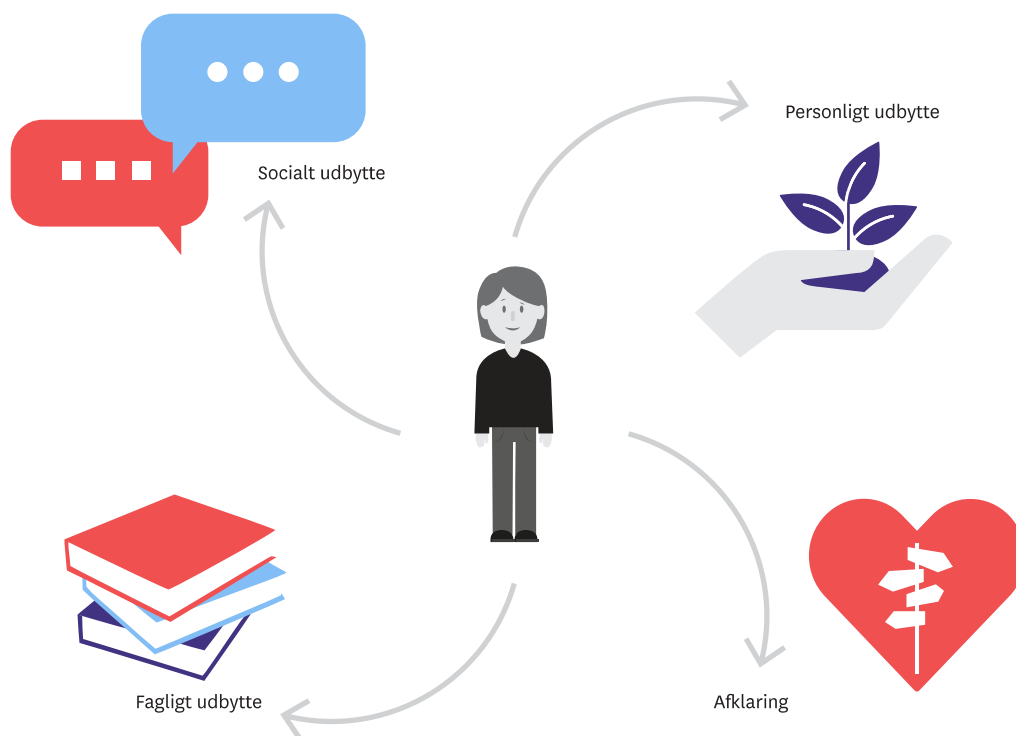
En stor andel af de elever, der blev vurderet ikke-uddannelsesparate i 9. klasse, bliver vurderet parate i 10. klasse. Derudover viser undersøgelsen, at eleverne får styrket deres karrierekompetencer i 10. klasse.¹¹

Figur 3.1 illustrerer de forskellige former for udbytte, eleverne oplever.

¹¹ Karrierekompetencer handler blandt andet om at kunne håndtere valgprocesser og overgange i uddannelsessystemet ved hjælp af viden om sig selv, fag, uddannelser, arbejdsmarked og samfund (Thomsen, 2014).

FIGUR 3.1

Eleverne oplever, at udbyttet af 10. klasse er mangfoldigt

3.1 Elevernes trivsel og oplevelse af 10. klasse

Dette afsnit omhandler elevernes trivsel og forventninger til 10. klasse og belyser, i hvilken grad 10. klasse har levet op til elevernes forventninger, herunder hvordan eleverne trives i 10. klasse.

3.1.1 Overordnet set lever 10. klasse op til elevernes forventninger

Undersøgelsen viser, at 10. klasse i vid udstrækning lever op til elevernes forventninger. Elever på efterskolerne er generelt mere tilfødse end elever i ordinær 10. klasse.

Samlet set vurderer 87 % af eleverne, at 10. klasse har levet op til deres forventninger (jf. tabel 3.1). Heraf oplever 46 % af eleverne, at 10. klasse "i høj grad" har levet op til deres forventninger, mens 41 % mener, at det "i nogen grad" er tilfældet. Samtidig er der væsentlig forskel på indfrielsen af forventninger afhængig af, hvilken type 10. klasse eleverne går i. Hvor i alt 92 % af eleverne i 10. klasse på efterskole oplever, at 10. klasse i høj (54 %) eller nogen grad (38 %) har levet op til deres forventninger, er den tilsvarende andel 80 % (henholdsvis 33 % og 37 %) blandt elever i ordinær 10. klasse.

TABEL 3.1

I hvilken grad har 10. klasse samlet set levet op til de forventninger du havde, inden du startede?

	Efterskole 10. klasse (n = 741) (%)	Ordinær 10. klasse (n = 443) (%)	Total (n = 1.184) (%)
I høj grad	54	33	46
I nogen grad	38	47	41
I mindre grad	6	14	9
Slet ikke	2	6	4
Total	100	100	100

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.
Note: p-værdi < 0,001.

En fjerdedel af eleverne i ordinær 10. klasse ville ikke vælge 10. klasse igen

Når man spørger de unge, om de med den viden, de har nu, stadigvæk ville vælge 10. klasse, svarer størstedelen ”ja”, hvilket fremgår af tabel 3.2:

TABEL 3.2

Med den viden, du har nu, ville du så stadig have valgt 10. klasse?

	Efterskole 10. klasse (n = 741) (%)	Ordinær 10. klasse (n = 443) (%)	Total (n = 1.184) (%)
Ja	94	77	88
Nej	6	23	12
Total	100	100	100

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.
Note: p-værdi < 0,001.

Af tabellen fremgår det også, at der er en forskel mellem eleverne i de to typer 10. klassetilbud. I alt ville 94 % af eleverne i 10. klasse på efterskole stadig vælge 10. klasse. Den tilsvarende andel er 77 % blandt eleverne i ordinær 10. klasse. Her er det altså knap en fjerdedel af eleverne, der ville have valgt anderledes.

Endelig viser tabel 3.3, hvor mange elever der seriøst har overvejet at droppe ud af skolen:

TABEL 3.3

Har du i dette skoleår seriøst overvejet at droppe ud af skolen?

	Efterskole 10. klasse (n = 649) (%)	Ordinær 10. klasse (n = 348) (%)	Total (n = 997) (%)
Ja	18	25	21
Nej	82	75	79
Total	100	100	100

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.
Note: p-værdi = 0,008.

Af tabellen fremgår det, at mere end hver femte elev (21 %) seriøst har overvejet at droppe ud af skolen. I ordinær 10. klasse er det hver fjerde (25 %), mens det på efterskolerne er lidt under hver femte (18 %).

Som det også fremgår af ovenstående tabeller, er det særligt elever i ordinær 10. klasse, der har overvejet at droppe ud eller har fortrudt deres af valg af 10. klasse. Yderligere analyser viser samtidig, at der er en tendens til, at tilbøjeligheden til at være utilfreds med 10. klasse er større blandt fagligt svage elever samt blandt elever, der i 9. klasse angav at være usikre på deres uddannelsesplan. Endelig er der også en tendens til, at elever med mødre, der har en mellemlang eller lang videregående uddannelse, har en større tilbøjelighed til at være utilfredse, sammenlignet med elever med mødre med grundskole som højst fuldførte uddannelse. Alle estimater bliver dog statistisk insignifikante, når typen af 10. klasse inddrages i analysen.¹²

3.1.2 Hovedparten af eleverne trives i 10. klasse, men ikke alle

Hovedparten af eleverne i 10. klasse trives med det, de laver, og eleverne er generelt mere glade for deres klasse i 10. klasse, end de var i 9. klasse. Der er dog også en gruppe elever, der oplever at være pressede og ensomme.

Tabel 3.4 viser, hvor mange elever i 10. klasse der trives med det, de laver.

12 Her er der anvendt en logistisk regressionsmodel, der estimerer "sandsynligheden" for at være utilfreds ved hjælp af en odds-ratio (OR). En OR over 1 udtrykker en øget sandsynlighed, mens OR under 1 svarer til en reduceret sandsynlighed. I modellen indgik følgende forklarende variable: type 10. klasse (OR_ordinær = 3,21 (p < 0,001)), køn (OR_pige = 1,07 (p = 0,808)), mors højeste fuldførte uddannelse (OR_UU = 0,67 (p = 0,327), OR_KVU = 0,28 (p = 0,125), OR_MVU = 0,48 (p = 0,100), OR_LVU = 0,21 (p = 0,060)), karaktergennemsnit i skriftlig matematik i 9. klasse (OR = 0,92 pr. øget karakterpoint (p = 0,146)), utilstrækkelig hjælp i valgprocessen i 9. klasse (OR_ja = 1,36 (p = 0,347)), hvor sikker eleven er på sin uddannelsesplan i 9. klasse (OR_lidt sikker = 1,27 (p = 0,433), OR_usikker = 2,00 (p = 0,109)).

TABEL 3.4

Jeg trives med det, jeg laver

	Efterskole 10. klasse (n = 741) (%)	Ordinær 10. klasse (n = 443) (%)	Total (n = 1.184) (%)
Helt enig eller nærmest enig	87	76	83
Hverken/eller	11	21	15
Nærmest uenig eller helt uenig	2	2	2
Total	100	100	100

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: p-værdi < 0,001.

Af tabellen fremgår det, at 83 % af eleverne i 10. klasse trives med det, de laver. Der er imidlertid en større andel elever, der går på efterskole, der trives med det, de laver (87 %), end blandt elever i ordinær 10. klasse (76 %). Tilsvarende fremgår det, at der er en større andel af elever, der sjældent eller aldrig trives i ordinær 10. klasse (5 %) sammenlignet med 10. klasser på efterskolerne (1 %).

Derudover viser tabel 3.5, hvor ofte eleverne i 10. klasse er glade for deres skole.

TABEL 3.5

Er du glad for din skole?

	Efterskole 10. klasse (n = 738) (%)	Ordinær 10. klasse (n = 442) (%)	Total (n = 1.180) (%)
Altid eller ofte	90	77	85
Af og til	9	18	12
Sjældent eller aldrig	1	5	2
Total	100	100	100

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Totalen summer ikke til 100 pga. afrunding.

Note: p-værdi < 0,001.

Af tabellen fremgår det, at 85 % af eleverne i 10. klasse overordnet set er glade for deres skole. Også her gælder det, at der er en større andel af elever i 10. klasse på en efterskole, der altid eller ofte er glade for deres skole (90 %), sammenlignet med elever, der går i ordinær 10. klasse (77 %).

Tabel 3.6 viser udviklingen i elevernes opfattelse af deres klasse fra 9. klasse til 10. klasse.

TABEL 3.6

Udvikling i tilfredshed med klassen fra 9. til 10. klasse, opdelt på skoletype

	Efterskole 10. klasse (n = 423) (%)	Ordinær 10. klasse (n = 233) (%)	Total (n = 656) (%)
Fortsat ikke glad	1	5	3
Mindre glad	16	24	19
Mere glad	41	32	38
Fortsat glad	42	39	41
Total	100	100	100

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.- og 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.
Note: Denne tabel bygger udelukkende på respondenter, der har besvaret spørgeskemaundersøgelsen i både 9. og 10. klasse. Udviklingen er foretaget på baggrund af spørgsmålsformuleringen ”Er du glad for din klasse/dit hold?”.
Note: Totalen summer ikke til 100 pga. afrunding.
Note: p-værdi = 0,001.

Af tabellen fremgår det, at andelen, der er blevet *mere* glade for deres klasse, er større (38 %) end den andel, der er blevet *mindre* glade for deres klasse (19 %). Det gælder i særdeleshed på efterskolerne, hvor 41 % af eleverne er blevet mere glade for deres klasse, mens 16 % af eleverne er blevet mindre glade.

Pres og ensomhed er også at finde blandt eleverne i 10. klasse

På trods af at mange elever ser ud til at trives i 10. klasse, er der også en gruppe elever, der ikke gør. Der er en gruppe elever i 10. klasse, der ofte føler sig pressede eller ensomme.

Tablet 3.7 viser, hvor ofte eleverne i 10. klasse føler sig pressede i skolen.

TABEL 3.7

Hvor ofte føler du dig presset i skolen?

	Efterskole 10. klasse (n = 741) (%)	Ordinær 10. klasse (n = 443) (%)	Total (n = 1.184) (%)
Ofte eller hele tiden	25	31	27
En gang imellem	52	44	49
Sjældent eller aldrig	23	25	24
Total	100	100	100

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.
Note: p-værdi = 0,028.

Af tabellen fremgår det, at der er en betydelig andel af eleverne i 10. klasse, der føler sig presset i skolen. I alt føler 27 % af eleverne sig ofte eller hele tiden pressede i skolen. Følelsen af pres er mere udtalt blandt elever i ordinær 10. klasse (31 %) end blandt elever i 10. klasse på en efterskole (25 %).

Når det drejer sig om ensomhed, erklærer 13 % af eleverne sig helt eller nærmest enige i, at de ofte føler sig ensomme. Det fremgår af tabel 3.8. Her er der stort set ingen forskelle mellem 10.-klassetilbuddene.

TABEL 3.8

Jeg føler mig ofte ensom

	Efterskole 10. klasse (n = 741) (%)	Ordinær 10. klasse (n = 443) (%)	Total (n = 1.184) (%)
Helt enig eller nærmest enig	12	14	13
Hverken/eller	17	18	17
Nærmest uenig eller helt uenig	72	68	70
Total	100	100	100

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Totalen summer ikke til 100 pga. afrunding.

Note: p-værdi = 0,325.

Det synes måske overraskende, at andelen af ensomme på efterskolerne ligner andelen i ordinær 10. klasse. En forklaring kan være, at mange unge på efterskolerne også kan opleve det intense samvær som meget krævende.

I de kvalitative interviews er der blandt efterskoleelever fortællinger, der vidner om, hvor hårdt det også er at skulle "være på" hele tiden og at bo tæt sammen med andre mennesker. Samtidig er de unge på efterskolen i en situation, hvor de har forladt deres trygge base med forældre og venner og skal til at opbygge nye relationer. En pige fortæller:

K: Det har bare været... jeg ved ikke, hvordan jeg skal forklare det. Men der har bare været nogle dage, hvor jeg har holdt alt inde, og så har det lige pludseligt bare fået mig til at få det forfærdeligt. Eller jeg har haft det mega dårligt.

I: Har det været, mens du har været på efterskolen?

K: Ja, men det var der også lidt før. Men så, fordi jeg ikke er så god til at snakke og sådan noget og være sårbar over for folk, så har jeg ikke været så vild med at snakke om det. Så det har bare gjort det lidt værre, at jeg ikke har snakket med nogen om det.

Pige, efterskole 10. klasse

Citatet illustrerer, hvordan modgang kan være ekstra hård på en efterskole, hvis man ikke har det fornødne overskud og opbygget tillid til sine omgivelser. Og det kan være sådanne oplevelser, der ligger bag, at 13 % af de unge svarer, at de er helt eller nærmest enige i, at de ofte føler sig ensomme.

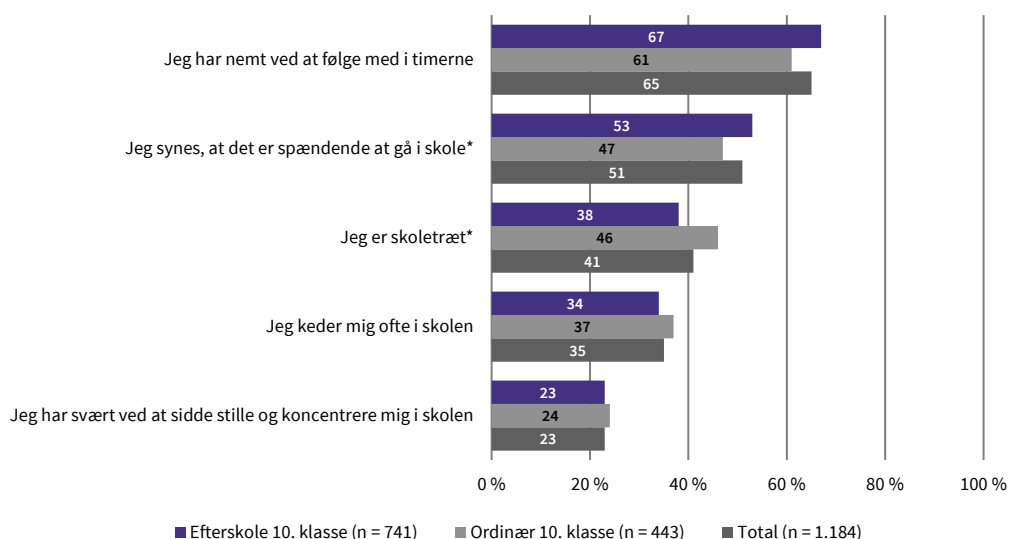
3.1.3 Eleverne er mindre skoletrætte i 10. klasse

Dette afsnit belyser elevernes generelle oplevelser med at gå i 10. klasse. Her fremgår det, at der er en betydelig andel skoletrætte elever i 10. klasse. Dog er eleverne blevet mindre skoletrætte i 10. klasse end i 9. klasse.

Figur 3.2 sammenfatter en række udsagn vedrørende skolen, som eleverne er blevet bedt om at forholde sig til.

FIGUR 3.2

Generelle oplevelser af undervisningsmiljø

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Besvarelsenerne er kun vist for de respondenter, der har svaret "helt enig" eller "nærmest enig" til de respektive udsagn. I figuren er de to kategorier sammenlagt.

Note: * Indikerer, at der er statistisk signifikant forskel på fordelingerne blandt elever i "efterskole 10. klasse" og i "ordinær 10. klasse", dvs. p-værdi < 0,05.

Figuren viser, at 41 % af de unge i 10. klasse er helt eller nærmest enige i, at de er skoletrætte. Det er en signifikant større andel af eleverne i ordinær 10. klasse, der oplever at være skoletrætte (46 %) sammenlignet med eleverne i 10. klasse på en efterskole (38 %). Et tilsvarende billede tegner sig, når man fremsætter det omvendte udsagn "Jeg synes, at det er spændende at gå i skole". Det er cirka halvdelen af eleverne helt eller nærmest enige i, men også her er der en lille overvægt blandt elever i 10. klasse på en efterskole (53 %) sammenlignet med elever i ordinær 10. klasse (47 %). Samlet set er der 65 % af de unge i 10. klasse, der er helt eller nærmest enige i, at det er nemt at følge med i timerne. Derudover angiver knap en fjerdedel af eleverne (23 %), at de oplever, at det er svært at sidde stille og koncentrere sig, mens mere end en tredjedel (35 %) ofte keder sig i skolen.

Tabel 3.9 viser, hvordan elevernes skoletræthed har udviklet sig fra 9. klasse til 10. klasse.

TABEL 3.9

Udvikling i skoletræthed blandt eleverne fra 9. til 10. klasse

	Efterskole 10. klasse (n = 435) (%)	Ordinær 10. klasse (n = 239) (%)	Total (n = 674) (%)
Fortsat ikke skoletræt	39	38	39
Fortsat skoletræt	18	23	20
Mere skoletræt	11	17	13
Mindre skoletræt	32	23	28
Total	100	100	100

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.- og 10.- klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.

Note: Denne tabel bygger udelukkende på respondenter, der har besvaret spørgeskemaundersøgelsen i både 9. og 10. klasse. Tabellen baseret på spørgsmålsformuleringen: "Hvor enig eller uenig er du i dette: 'Jeg er skoletræt'". Udviklingen er operationaliseret sådan, at "mere" skoletræt dækker over besvarelser, hvor eleven har erklæret sig mere enig i udsagnet i 10. klasse end i 9. klasse. Tilsvarende dækker "mindre" skoletræt over besvarelser, hvor eleven har erklæret sig mere enig i udsagnet i 9. klasse end i 10. klasse.

Note: Totalen summer ikke til 100 pga. afrunding.

Note: p-værdi = 0,013.

Det fremgår af tabellen, at 39 % af eleverne hverken var skoletrætte i 9. eller 10. klasse, mens 20 % var skoletrætte i både 9. og 10. klasse. Her er andelen lidt større blandt elever i ordinær 10. klasse (23 %) end blandt elever på i 10. klasse på en efterskole (18 %). Derudover fremgår det, at andelen af elever, der bliver *mindre* skoletrætte fra 9. til 10. klasse er større (28 %) end andelen af elever, der bliver *mere* skoletrætte (13 %).

Der er imidlertid forskel på, om der er tale om elever i 10. klasse på en efterskole eller i ordinær 10. klasse: En større andel af elever i ordinær 10. klasse (17 %) oplever at blive *mere* skoletrætte, sammenlignet med elever i 10. klasse på en efterskole (11 %). Omvendt oplever en større andel af elever i 10. klasse på en efterskole at blive *mindre* skoletrætte (32 %), sammenlignet med elever i ordinær 10. klasse (23 %).

Skoletræthed kan, ifølge de interviewede unge, handle om flere forskellige ting, herunder både faglige og sociale faktorer.

Det faglige niveau kan have en indflydelse på elevernes skoletræthed på forskellig vis. På den ene side er der elever, der beskriver, hvordan gentagelse af kendt stof og manglende faglig progression kan medføre skoletræthed. På den anden side er der også fortællinger, der handler om, hvordan et "slackerår" i 10. klasse har givet de unge et åndehul og en fornyet lyst til at gå i skole.

Derudover kan skoletræthed også hænge sammen med de mere sociale aspekter af de unges skolegang, hvor følelsen af at stå uden for fællesskabet i høj grad spiller en rolle. Således kan skoletræthed også være et resultat af et samspil mellem forskellige faglige og sociale faktorer. Det illustrerer eksemplet nedenfor, som også understreger pointen om, at skoletræthed – eller det modsatte – kan forstærkes i onde eller gode spiraler.

Eksempel på oplevelse af mindsket skoletræthed i 10. klasse

Kasper går i 10. klasse på et 10.-klassecenter. Han beskriver, at han i 10. klasse ikke længere er skoletræt. Han oplever, at han igen har lyst til at tage i skole om morgenen og at se sine lærere og kammerater.

Kasper er ikke længere ligeglad med skolen. Han er begyndt at møde til tiden, at lave sine lektier og i det hele taget passe sine ting. Denne adfærd adskiller sig meget fra hans tid i folkeskolen, hvor han oplevede at have mistet motivationen. Hans fornyede engagement udspringer især af mødet med nye lærere i 10. klasse. Han oplever, at de nye lærere fokuserer på de ting, han er god til, frem for de ting han er mindre god til. Han oplever også, at de er bedre til at støtte eleverne og forklare tingene på en måde, så alle kan forstå det. Det kan fx være ved hjælp af visuelle værktøjer.

Kasper oplever også en tryk atmosfære i klassen, hvor eleverne føler sig set, og hvor lærernes personlige interesse i eleverne skaber en tillid, der gør, at man som elev tør sige til, hvis man har behov for faglig eller personlig støtte.

Derudover oplever Kasper et nyt interessefælleskab, hvor nogle af de ting, han interesserer sig for, bliver understøttet og stimuleret. Han giver blandt andet et eksempel på, at en af hans lærere har hjulpet ham med at forbedre sine kompetencer inden for film og redigering – en interesse, han også dyrker i sin fritid. Endelig betyder det noget for Kaspers erfaringer med 10. klasse, at han oplever, at de andre elever er i samme båd. Han beskriver et fælleskab, hvor de fleste har behov for at udvikle sig på den ene eller anden måde, og han møder også andre elever, der kommer med dårlige oplevelser fra folkeskolen, og som har et fagligt udgangspunkt, der minder om hans. Det gør, at han føler sig mindre alene og har lyst til at komme i skole.

Baseret på interview med en elev i ordinær 10. klasse

3.1.4 Ændret motivationsorientering

Undersøgelsen tegner samtidig et billede af, at der sker en udvikling i elevernes tilgang til skole og læring i løbet af 10. klasse. Her gør vi brug af begrebet *indre motivation*, der handler om, hvad der driver mennesker til at gøre det, de gør. Når man har en høj grad af indre motivation, er drivkraften for læring kendetegnet ved en genuin nysgerrighed og interesse for at dygtiggøre sig frem for at udspinge af fx et ønske om anerkendelse og ros fra sine omgivelser (Ryan & Deci, 2000).

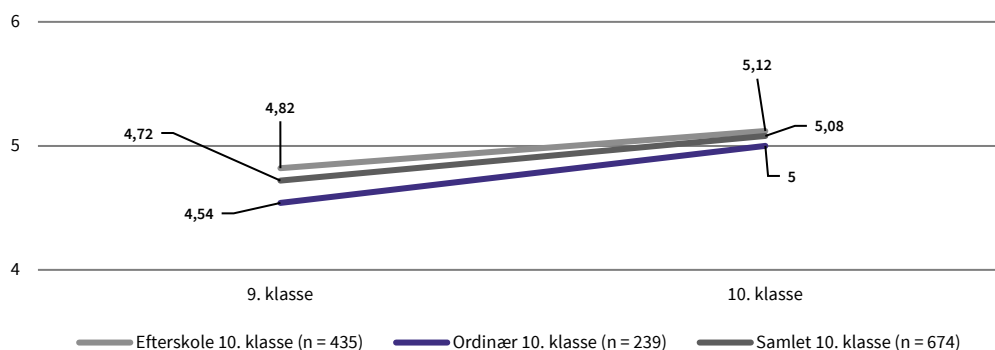
I denne undersøgelse er indre motivation blevet målt ved hjælp af et spørgsmålsbatteri, der munder ud i en skala¹³, som antager en score fra 0 til 10. Eleverne har besvaret spørgsmålene ved afslut-

13 De udsagn, der udgør skalaen for *Indre motivation* er følgende spørgsmål: "Jeg kan godt lide udfordrende aktiviteter, så jeg kan lære nye ting", "Jeg kan godt lide aktiviteter, der gør mig nysgerrig, også selvom det er svært", "Jeg kan godt lide aktiviteter, jeg lærer meget ved", "De mest tilfredsstillende aktiviteter er dem, som jeg udvikler mig mest ved", "Jeg kan bedst lide aktiviteter, som jeg

ningen af 9. klasse og igen ved afslutningen af 10. klasse. Figur 3.3 viser udviklingen i indre motivation fra 9. til 10. klasse både samlet set og separat for henholdsvis elever i 10. klasse på efterskole og i ordinær 10. klasse.

FIGUR 3.3

Udvikling i elevernes indre motivation fra 9. klasse til 10. klasse

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.- og 10.-klasselever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019
Note: Denne figur bygger udelukkende på respondenter, der har besvaret spørgeskemaundersøgelsen i både 9. og 10. klasse.

Note: Udviklingen i motivationsscoren fra 9. til 10. klasse er statistisk signifikant både blandt elever, der går i ordinær 10. klasse, og elever i 10. klasse på en efterskole (p-værdi < 0,001). Motivationsscoren er ikke signifikant forskellig blandt elever, der går i ordinær 10. klasse, og elever i 10. klasse på efterskole (p-værdi = 0,078). Udviklingen i motivationsscore er heller ikke signifikant forskellig for elever i de to skoletyper (p-værdi = 0,336).

Note: Skalaen er dannet på baggrund af de seks spørgsmål, der tilsammen udgør målet for indre motivation.

Af figuren fremgår det, at den samlede elevgruppes indre motivation er steget lidt (0,36 point) fra 9. til 10. klasse. Udviklingen er statistisk signifikant, men den er ikke signifikant *forskellig* blandt eleverne i de to 10. klassetilbud.

3.2 Elevernes oplevelser af faglig udvikling i 10. klasse

Formålene med 10. klasse varierer mellem de forskellige 10.-klassetilbud. Fx spiller faglig opkvalificering en væsentligt mere fremtrædende rolle i den lovgivning, der omhandler de ordinære 10.-klassetilbud sammenlignet med efterskoleloven.

De kvalitative interview peger på, at ønsket om faglig udvikling både kan handle om at forbedre sine karakterer og at få opbygget sine faglige kompetencer. Med opbygning af faglige kompetencer kan der både være tale om nye færdigheder, men det handler også i vid udstrækning om at konsolidere forståelsen af allerede kendt stof. For mange af de interviewede unge er ønsket om at forbedre deres karakterer en væsentlig grund til at vælge 10. klasse, og især gælder dette for elever, der har valgt en ordinær 10. klasse. Det handler både om at opnå et karaktergennemsnit, der giver adgang til den ønskede ungdomsuddannelse, men også om at få opbygget en faglig selvtilid og tro på, at man kan klare en ungdomsuddannelse.

lærer af, også selvom de ikke giver en god karakter/evaluering”, ”Jeg kan bedst lide meget svære opgaver, så jeg kan lære rigtigt meget”. Skalaerne er udviklet og valideret af NordicMetrics ApS (<https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00313831.2019.1595716>). NordicMetrics ApS har rettighederne til skalaerne.

De følgende afsnit beskriver elevernes oplevelser af at forbedre sig fagligt i de forskellige 10.-klasse-tilbud, samt hvordan elevernes prøvekarakterer og faglige selvtillid har udviklet sig fra 9. til 10. klasse.

3.2.1 Det faglige løft er størst blandt elever med et svagt fagligt udgangspunkt

Samlet set viser undersøgelsen, at elevernes oplevelse af fagligt udbytte hænger sammen med deres faglige udgangspunkt. Det gælder både for karakterer og faglig selvtillid, at det er elever med de største faglige udfordringer, der rykker sig mest i løbet af 10. klasse. I forlængelse heraf er der også en tendens til, at elever, der går i ordinær 10. klasse, oplever større fagligt udbytte end de elever, der går i 10. klasse på en efterskole. Resultaterne peger dog samtidig på, at det ikke er alle elever, der oplever, at deres mål om at forbedre sig fagligt er blevet nået.

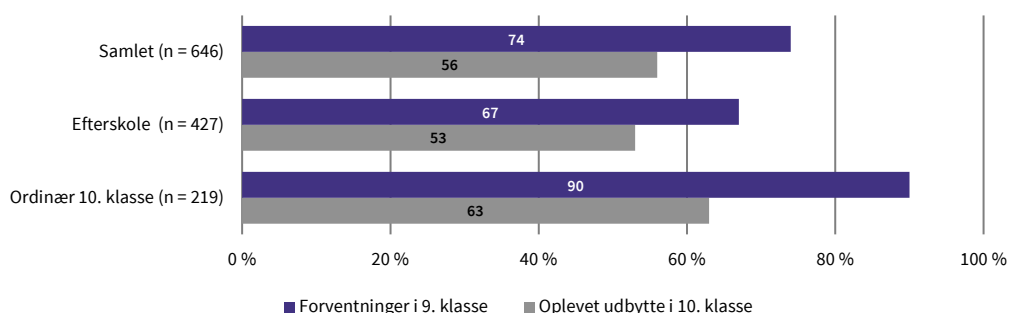
Flere end halvdelen af eleverne i 10. klasse oplever at have forbedret sig fagligt i løbet af 10. klasse. Andelen er større blandt elever i ordinær 10. klasse (63 %) end blandt elever, der går i 10. klasse på en efterskole (53 %).

Når man sammenholder elevernes oplevelser af at have forbedret sig fagligt med deres angivelser af grunde til at vælge 10. klasse, fremgår det, at andelen af elever, der har valgt 10. klasse for at forbedre sig fagligt, er større blandt elever, der har valgt ordinær 10. klasse, end blandt elever, der går på efterskole i 10. klasse. Næsten alle elever, der går i ordinær 10. klasse (90 %), har i 9. klasse angivet, at de blandt andet har valgt 10. klasse for at forbedre sig fagligt. Dette gælder for 67 % af eleverne i 10. klasse på en efterskole.

Så for både elever i ordinær 10. klasse og på efterskolerne er andelen af elever, der har valgt 10. klasse for at forbedre sig fagligt, større end den andel, der i 10. klasse oplever, at de rent faktisk har forbedret sig fagligt (se figur 3.4).

FIGUR 3.4

Oplevet fagligt udbytte

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.- og 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.

Note: Der indgår kun respondenter, der har besvaret begge spørgeskemaer.

Note: "Forventninger i 9. klasse" er baseret på spørgsmålet "I hvilken grad har disse faktorer haft betydning for dit valg af 10. klasse: 'Jeg vil gerne forbedre mig fagligt'". Her er forventninger defineret på baggrund af svarene "I høj grad" eller "I nogen grad". "Oplevet udbytte i 10. klasse" dækker over besvarelserne "helt enig" eller "i nærmest" på spørgsmålet "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: 10. klasse har ført til..." Forventninger og oplevet udbytte er dermed ikke helt sammenlignelige.

Det ser altså ud til, at det ikke er alle elever, der oplever, at deres mål om at forbedre sig fagligt er blevet nået. Særligt blandt elever, der går i ordinær 10. klasse, er forskellen mellem grunde til at vælge 10. klasse og oplevet udbytte stor (90 % sammenlignet med 63 %), mens forskellen er noget mindre blandt elever på efterskolerne (53 % sammenlignet med 67 %).

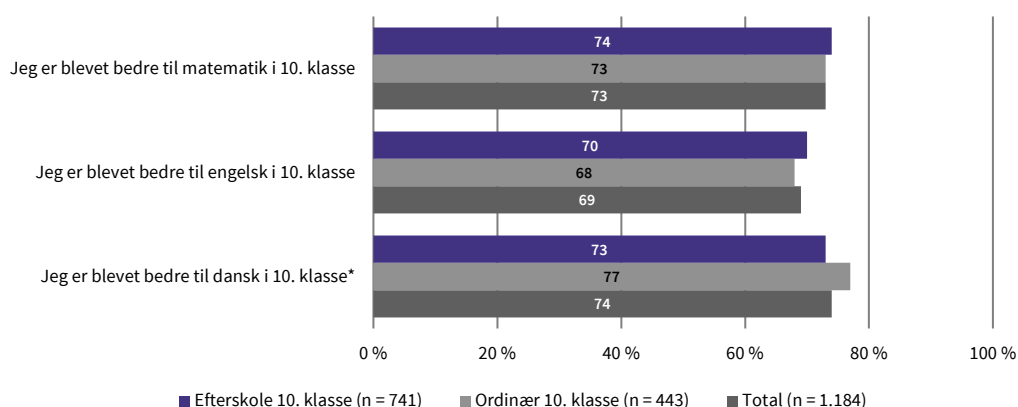
En stor del af eleverne oplever et fagligt udbytte i specifikke fag

Dette afsnit viser elevernes udbytte af de enkelte fag. En stor del af eleverne angiver et fagligt udbytte i de enkelte fag. Der er ikke nogen fag, der skiller sig særligt ud.

Figur 3.5 viser elevernes oplevede udbytte i fagene matematik, engelsk og dansk.

FIGUR 3.5

Oplevet fagligt udbytte med hensyn til specifikke fag

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Figuren er udelukkende baseret på de respondenter, der har svaret "I høj grad" eller "I nogen grad" til spørgsmålet: "I hvilken grad passer følgende udsagn på dit faglige udbytte af 10. klasse?"

* Indikerer, at der er statistisk signifikant forskel på fordelingerne blandt elever i "efterskole 10. klasse" og i "ordinær 10. klasse", dvs. p-værdi < 0,05.

Af figuren fremgår det, at i alt ca. tre ud af fire elever angiver, at de høj eller nogen grad oplever at være blevet bedre til fagene. Det gælder både for elever i ordinær 10. klasse og i 10. klasse på en efterskole. Der er ingen specifikke fag, der træder særligt frem i spørgeskemaundersøgelsen.

Positiv udvikling i prøvekarakterer fra 9. til 10. klasse

Elevernes udvikling i karakterer fra 9. til 10. klasse er en af de indikatorer, der kan supplere billedet af elevernes oplevede faglige udbytte.

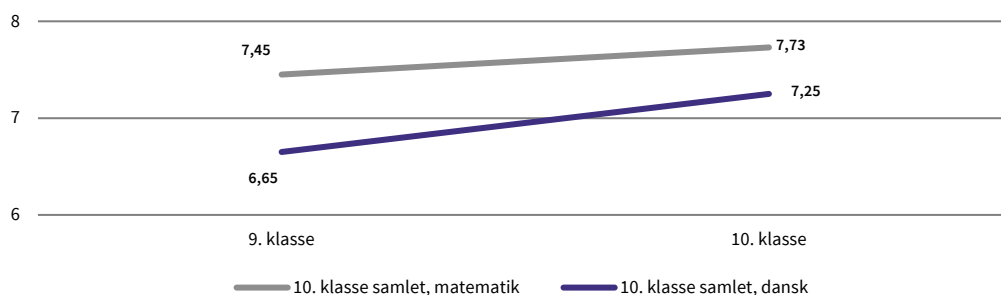
Undersøgelsen viser, at elevernes karakterer gennemsnitlig set er steget fra 9. til 10. klasse, både i skriftlig matematik og i skriftlig dansk. Samtidig peger undersøgelsen på, at det i særdeleshed er

elever med lave karakterer i 9. klasse, der har oplevet en positiv karakterudvikling fra 9. til 10. klasse.¹⁴

Figur 3.6 viser udviklingen i karaktergennemsnit fra 9. til 10. klasse både for skriftlig matematik og skriftlig dansk.

FIGUR 3.6

Udvikling i elevernes karaktergennemsnit fra 9. til 10. klasse for skriftlig matematik og dansk (n = 1.041)

Kilde: Grundskolekarakterregisteret (UDFK) i Danmarks Statistik (DST) koblet til spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Udviklingen i karakterer fra 9. til 10. klasse er statistisk signifikant både for matematik (p-værdi < 0,001) og dansk (p-værdi < 0,001).

Note: Samme mønster genfindes, når analysen gennemføres for hele populationen (N = 24.611). Her ligger gennemsnittene i både 9. og 10. klasse dog lidt lavere end i *Unges veje*-panelet.

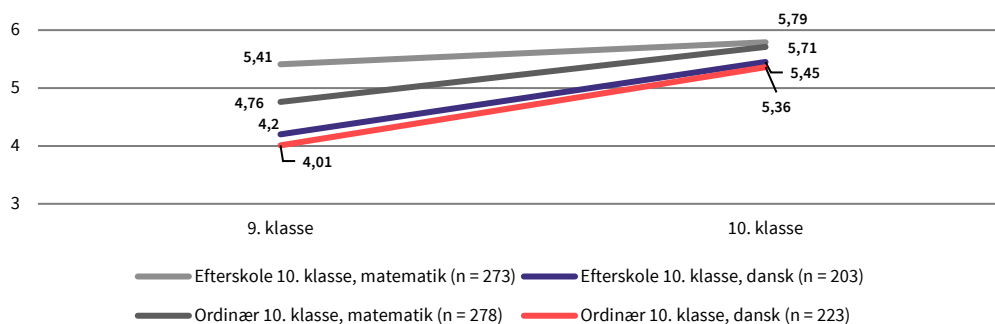
Det fremgår af figuren, at karakterniveauet gennemsnitlig set er steget fra 9. til 10. klasse både for skriftlig matematik og skriftlig dansk. Gennemsnittet for matematik ligger højere end gennemsnittet for dansk i både 9. og 10. klasse. Den gennemsnitlige karakterstigning er på henholdsvis 0,28 karakterpoint for matematik og 0,60 karakterpoint for dansk.

Når man tager højde for elevernes faglige niveau i 9. klasse, ser man, at det primært er de lavest præsterende elever, der oplever den største stigning i karaktergennemsnit. Figur 3.7 viser for udviklingen i karakterer for de elever, der i 9. klasse fik en karakter svarende til medianen eller derunder i hele gruppen i det pågældende fag. Udviklingen vises separat for elever, der går i 10. klasse på en efterskole, og elever, der går i ordinær 10. klasse.

¹⁴ Vi har opgjort udviklingen i karakterer ved hjælp af prøve karakterer i skriftlig matematik og skriftlig dansk ved henholdsvis 9.-klasseafgangsprøve og 10.-klasseafgangsprøve. Disse prøver er valgt, dels fordi det er kernefag, som alle elever skal op i, dels fordi de er centralt stillede prøver, så man i en vis udstrækning kan forvente et ensartet niveau. Dog indgår der flere delprøver i 9.-klasseprøven end i 10.-klasseprøven.

FIGUR 3.7

Udvikling i karaktergennemsnit fra 9. til 10. klasse for skriftlig matematik og dansk blandt elever med de svageste faglige forudsætninger, opdelt på skoletype

Kilde: Grundskolekarakterregisteret (UDFK) i Danmarks Statistik (DST) koblet til spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Udviklingen i karakterer fra 9. til 10. klasse er statistisk signifikant både for matematik (p-værdi = 0,002) og dansk (p-værdi < 0,001). Karaktergennemsnittene blandt elever, der går i ordinær 10. klasse, og elever i 10. klasse på efterskole er signifikant forskellige for matematik (p-værdi < 0,001), men ikke for dansk (p-værdi = 0,130). Det samme gælder udviklingen i karakterer. Her er *udviklingen* i karakterer signifikant forskellig blandt elever, der går i ordinær 10. klasse, og elever, der går på efterskole, for matematik (p-værdi = 0,001), men ikke for dansk (p-værdi = 0,611).

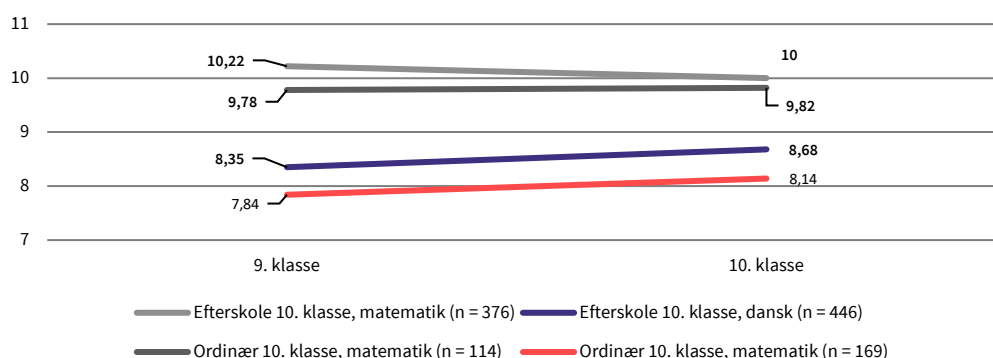
Note: Svage faglige forudsætninger er operationaliseret som en karakter svarende til medianen eller derunder i 9. klasse.

Her fremgår det, at de lavest præsterende elever har en markant stigning i karaktergennemsnit, uanset om de går på efterskole eller i ordinær 10. klasse. Især i skriftlig dansk ser man en positiv udvikling for elever i begge type tilbud.

Når man ser på de elever, der allerede i 9. klasse havde karakterer, der lå over medianen, ser man kun en begrænset udvikling i karakterer fra 9. til 10. klasse (jf. figur 3.8). Sågar ses en negativ udvikling for matematik. Den manglende fremgang i denne gruppe kan imidlertid hænge sammen med det fænomen, at en karakterskalas loft gør det sværere for den højt præsterende gruppe at forbedre deres karakterer, når disse allerede ligger højt (Koedel & Betts, 2010).

FIGUR 3.8

Udvikling i karaktergennemsnit fra 9. til 10. klasse for skriftlig matematik og dansk blandt elever med de stærkeste faglige forudsætninger, opdelt på skoletype

Kilde: Grundskolekarakterregisteret (UDFK) i Danmarks Statistik (DST) koblet til spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Udviklingen i karakterer fra 9. til 10. klasse er statistisk signifikant både for matematik (p-værdi = 0,011) og dansk (p-værdi < 0,001). Karaktergennemsnittene blandt elever, der går i ordinær 10. klasse, og elever i 10. klasse på efterskole er signifikant forskellige for både matematik (p-værdi = 0,001) og dansk (p-værdi < 0,001). Dog er *udviklingen* i karakterer *ikke* signifikant forskellig blandt elever, der går i ordinær 10. klasse og i 10. klasse på efterskole, hverken for matematik (p-værdi = 0,193) eller dansk (p-værdi = 0,819).

Note: Stærke faglige forudsætninger er operationaliseret som en karakter over medianen i 9. klasse.

Udvikling i faglig selvtillid

Et andet aspekt af fagligt udbytte af 10. klasse er elevernes faglige selvtillid. Dette handler om elevernes tiltro til egne evner til at lære og mestre de udfordringer og opgaver, de bliver stillet over for i undervisningen.¹⁵

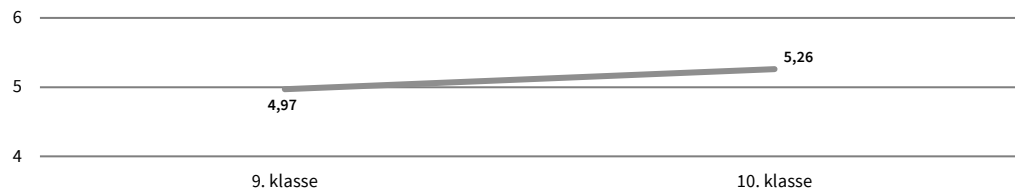
Eleverne har besvaret spørgsmålene i spørgeskemaundersøgelsen ved afslutningen af 9. klasse og igen ved afslutningen af 10. klasse med henblik på at tegne et billede af, hvilken udvikling der sker med elevgruppen i løbet af det år, de går i 10. klasse. Svarene er omregnet til et samlet mål for elevernes faglige selvtillid. Opgørelsen angiver på en skala fra 1-10.

Figur 3.9 viser udviklingen i gennemsnitlig faglig selvtillid fra 9. til 10. klasse.

15 De udsagn, der udgør skalaen for *Faglig selvtillid* er følgende spørgsmål: "Jeg tror, at jeg vil klare mig rigtigt godt i skolen", "Jeg er sikker på, at jeg kan forstå selv de sværeste ting i fagene", "Jeg er sikker på, at jeg kan lære det, jeg bliver undervist i", "Jeg tror, at jeg vil få et rigtigt godt resultat i test og prøver", "Jeg er sikker på, at jeg vil klare mig godt i opgaverne i skolen" samt "Jeg er sikker på, at jeg kan få en bedre karakterer/evaluering end de fleste andre elever". Skalaerne er udviklet og valideret af NordicMetrics ApS. NordicMetrics ApS har rettighederne til skalaerne.

FIGUR 3.9

Udvikling i faglig selvtillid fra 9. til 10. klasse

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.

Note: Udviklingen i faglig selvtillid fra 9. til 10. er statistisk signifikant (p-værdi < 0,001).

Note: Skalaen er dannet på baggrund af de fem spørgsmål, der tilsammen udgør målet for faglig selvtillid.

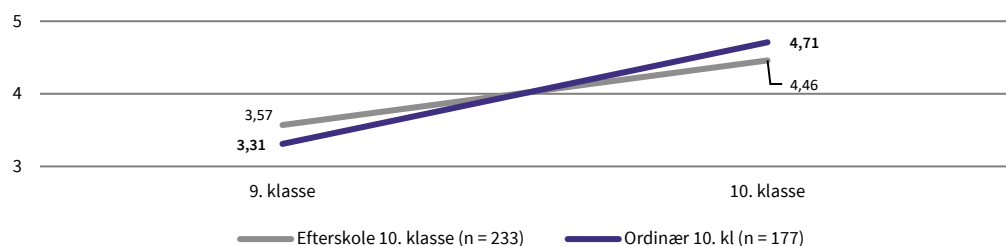
Af figuren fremgår det, at elevernes gennemsnitlige faglige selvtillid er højere i 10. klasse end i 9. klasse.

Ligesom med karakterer ser udviklingen i faglig selvtillid meget forskellig ud, afhængig af elevernes faglige selvtillid i 9. klasse. Her er eleverne opdelt i to grupper ud fra deres score i 9. klasse. Lav score betegner en score svarende til medianen eller derunder, mens en høj score betegner en score over medianen for faglig selvtillid i 9. klasse.

Figur 3.10 og 3.11 viser udviklingen i faglig selvtillid for henholdsvis lav og høj score. Her fremgår det, at elever, der har vurderet sig selv lavt i 9. klasse, har rykket sig mere med hensyn til faglig selvtillid i 10. klasse end elever, der har vurderet sig selv højt i 9. klasse. Samtidig er der en mere positiv udvikling i faglig selvtillid blandt elever, der går i ordinær 10. klasse, sammenlignet med elever, der går i 10. klasse på en efterskole. Oplevelsen af styrket faglig selvtillid kan til dels hænge sammen med, at de fagligt stærkeste elever i 9. klasse formentlig er fortsat direkte på en ungdomsuddannelse. Dermed vil der være nogle elever i 10. klasse, der før var blandt de fagligt svageste, der nu er blandt de stærkeste.

FIGUR 3.10

Udvikling i elevernes faglige selvtillid fra 9. til 10. klasse blandt elever med den laveste faglige selvtillid i 9. klasse, opdelt på skoletype

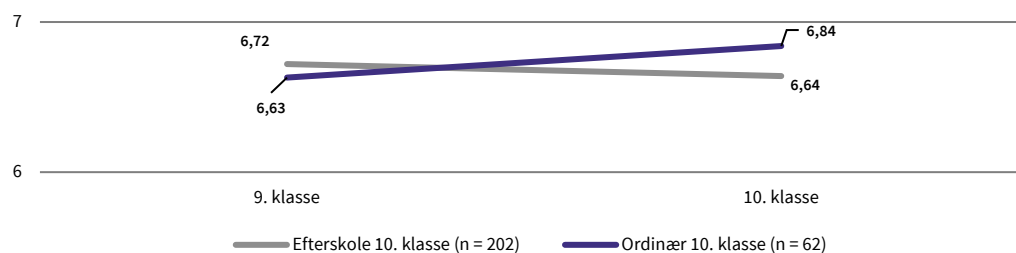
Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.

Note: Udviklingen i faglig selvtillid fra 9. til 10. er statistisk signifikant (p-værdi < 0,001). Scoren for faglig selvtillid er signifikant forskellig blandt elever, der går i ordinær 10. klasse, og elever i 10. klasse på efterskole (p-værdi = 0,044). Det samme gælder udviklingen i faglig selvtillid (p-værdi = 0,005).

Note: Skalaen er dannet på baggrund af de fem spørgsmål, der tilsammen udgør målet for faglig selvtillid. Lav score betegner en score, der svarer til medianen eller derunder i 9. klasse.

FIGUR 3.11

Udvikling i faglig selvtillid fra 9. til 10. klasse blandt elever med den højeste faglige selvtillid i 9. klasse, opdelt på skoletype

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.

Note: Udviklingen i faglig selvtillid fra 9. til 10. er *ikke* statistisk signifikant (p -værdi $< 0,489$). Der er heller ikke nogen signifikant forskel på skoletype, hverken med hensyn til faglig selvtillid i 9. klasse (p -værdi = $0,565$) eller udvikling fra 9. til 10. klasse (p -værdi = $0,237$).

Note: Skalaen er dannet på baggrund af de fem spørgsmål, der tilsammen udgør målet for faglig selvtillid. Høj score betegner en score, der ligger over medianscoren i 9. klasse.

Den manglende fremgang i faglig selvtillid blandt gruppen af elever med høj faglig selvtillid i 9. klasse kan til dels hænge sammen med det fænomen, at en skalas loft gør det svært for den gruppe, der allerede i 9. klasse vurderede deres faglige selvtillid højt, at forbedre sine scorer, når disse allerede ligger højt på skalaen (Koedel & Betts, 2010).

3.3 Elevernes oplevelser af personlig og social udvikling i 10. klasse

En væsentlig årsag til at vælge 10. klasse er, at mange elever efter 9. klasse ønsker at få en pause efter grundskolen. EVA har tidligere peget på, at elever, der gerne vil have en pause fra skolen, kan have en oplevelse af endnu ikke at være personligt, socialt eller motivationsmæssigt klar til at påbegynde en ungdomsuddannelse (EVA, 2019a). Interviewene i denne undersøgelse underbygger dette fund.

Dette afsnit viser, at en stor del af eleverne i 10. klasse oplever at udvikle sig personligt og socialt, særligt hvad angår oplevelser af mestring, modenhed, udadvendthed samt empati og tolerance.

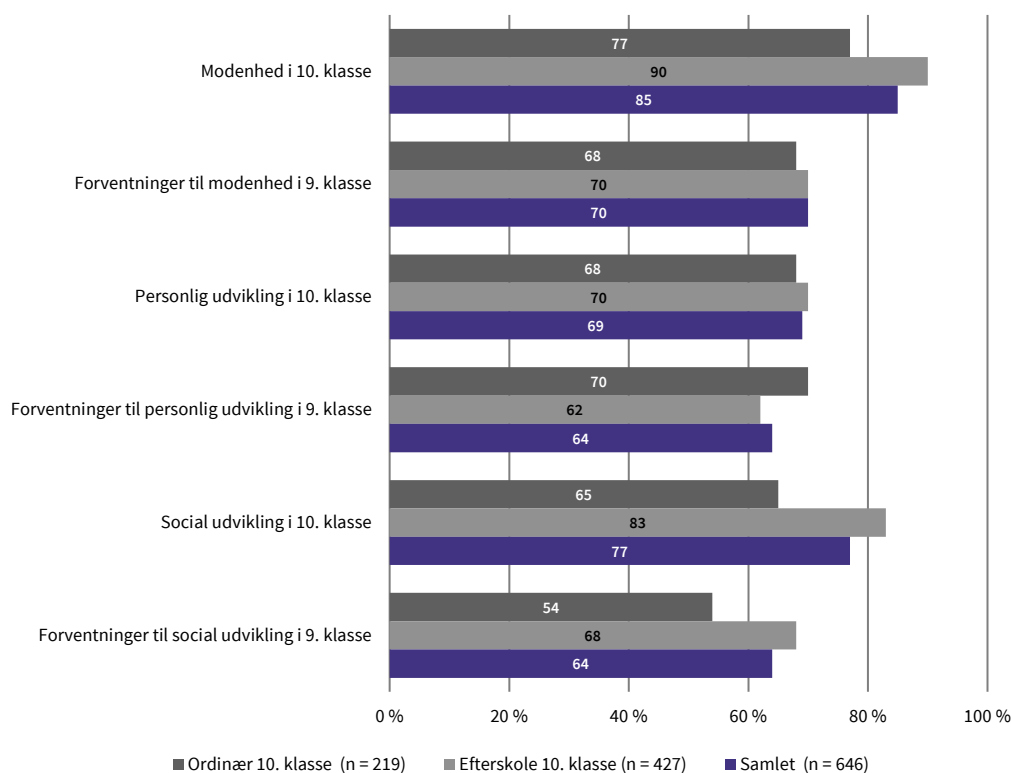
3.3.1 Forventninger til personligt og socialt udbytte bliver i vid udstrækning indfriet

En stor del af eleverne angiver, at de har fået et socialt og personligt udbytte af 10. klasse. Særligt modenhed ser ud til at være noget, som eleverne oplever at få ud af 10. klasse.

Figur 3.12 viser elevernes oplevede personlige og sociale udbytte i form af tre indikatorer: modenhed, personlig udvikling og social udvikling. Samtidig viser figuren, i hvilken grad samme elever i 9. klasse begrundede deres valg af 10. klasse med et ønske om at forbedre sig på disse tre områder. Svar vedrørende begrundelser for valg og oplevet udbytte er imidlertid ikke helt sammenlignelige, da der er anvendt forskellige svarskalaer (jf. note i figur 3.12).

FIGUR 3.12

Personligt og socialt udbytte af 10. klasse

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.- og 10.-klaseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.

Note: Der indgår kun respondenter, der har besvaret begge spørgeskemaer.

Note: "Forventninger" i 9. klasse er baseret på spørgsmålet: "I hvilken grad har disse faktorer haft betydning for dit valg af 10. klasse: 'Jeg vil gerne blive mere moden', 'Jeg vil gerne blive bedre til nogle personlige ting (fx til at sige noget i timerne, møde til tiden eller holde aftaler)', 'Jeg vil gerne blive bedre til nogle sociale ting (fx til at samarbejde, vise hensyn over for andre, eller forstå og acceptere andres meninger)". Her er forventninger defineret på baggrund af svarene "I høj grad" eller "I nogen grad". "Oplevet udbytte" i 10. klasse dækker over svarene "Helt enig" eller "Nærmest enig" til spørgsmålet "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: 10. klasse har ført til..." Forventninger og oplevet udbytte er dermed ikke helt sammenlignelige.

Af figuren fremgår det, at 85 % af eleverne oplever, at 10. klasse har ført til, at de er blevet mere modne. Tilsvarende er det henholdsvis 69 % og 77 % af eleverne, der angiver, de er blevet bedre til personlige og sociale ting. Derudover gælder det i vid udstrækning, at elevernes personlige og sociale udbytte er i overensstemmelse med de begrundelser, de i 9. klasse gav for at vælge 10. klasse. Og i flere tilfælde er andelen, der har opnået et udbytte, større end andelen, der angav, at deres valg af 10. klasse var begrundet i et ønske om modenhed eller personlig eller social udvikling. Endelig viser figuren også, at der er en større andel af eleverne på efterskolerne, der er enige i, at de er blevet mere modne og bedre til sociale ting, sammenlignet med eleverne i ordinær 10. klasse.

3.3.2 Udvikling af sociale og personlige kompetencer inden for fire områder

Elevernes oplevelse af, at de i løbet af 10. klasse udvikler deres sociale og personlige kompetencer, er også et gennemgående perspektiv i interview med eleverne. Både blandt elever i ordinære 10. klasser og på efterskoler er der særligt fire temaer, der træder frem som uddybende nuancering af, hvad de unge selv peger på som det sociale og personlige udbytte af 10. klasse:

- Nye mestringserfaringer
- Modenhed
- Udadvendthed
- Empati og tolerance.

Nye mestringserfaringer

Oplevelser af nye mestringserfaringer kommer til udtryk i elevernes fortællinger og rummer i denne sammenhæng oplevelser af at blive bedre til at håndtere udfordringer både i og omkring skolen. For mange elever har skiftet fra folkeskole til 10. klasse været en stor omvæltning i form af nye omgivelser, nye klassekammerater og nye lærere. Nogle peger på, at oplevelser af at kunne overkomme disse udfordringer har givet dem en erfaring, der viser, at de godt kan klare modgang. Fx fortæller en dreng, at det har givet ham en positiv erfaring, at han kom gennem sin hjemve på efterskolen:

Interviewer: Hvad tænker du om det her med, at til at starte med havde du hjemve, og nu har du det ikke mere?

Elev: Det er selvfølgelig rart, men det viser også lidt, at man godt kan komme igennem det. Det er ikke noget, der skal forhindre én i at tage afsted på efterskole eller tage andre steder hen.

Dreng, efterskole 10. klasse

Der er også elever, der beskriver, hvordan de er blevet bedre til at tackle stress og balancere lektiebyrde og andre forpligtelser. Samtidig er der fortællinger, der peger på, hvordan et inkluderende læringsmiljø blandt andet har hjulpet eleverne med at få mere selvtillid i klasserummet med en større grad af deltagelse og læring til følge. Her er der blandt andet eksempler på elever, der har udfordringer med angst, som i løbet af 10. klasse begynder at turde at markere i timerne og at fremlægge for klassen.

Modenhed

Modenhed handler for eleverne om at blive mere selvstændige og at tage større ansvar for sig selv. Men det handler også om at blive klogere på, hvem man selv er, og hvilke ønsker og værdier man har.

Selvstændigheden kan både komme til udtryk i forbindelse med praktiske opgaver, hvor man i højere grad selv står for at vaske tøj eller at gå til lægen, men det kommer også til udtryk på et mere abstrakt plan, hvor man føler sig bedre rustet til at træffe egne beslutninger, løse problemer og tænke langsigtet – også med hensyn til at lave lektier og disponere sin tid. En pige fortæller, hvordan hun i 10. klasse har oplevet at løsrive sig fra sine forældre og tage større ansvar for selv at finde løsninger på udfordringer i forskellige henseender:

Altså, det dér med at tage mere ansvar for mine egne ting... Jeg tror også, det har været meget sådan, at jeg før i tiden spurgte mine forældre meget til råds om mange ting. Det kunne være sådan små ting, hvis det var, at jeg skulle køres på arbejde eller til lægen, så er jeg blevet bedre til bare selv at finde en løsning på det. Så gør jeg sådan dér og sådan dér, og så har jeg måske ikke lige nogen mulighed for at komme hjem, men så finder jeg ud af det med mine forældre på en anden måde. Men sådan det med, at jeg selv finder løsninger, hvis man kan sige det sådan.

Pige, ordinær 10. klasse

For flere af eleverne på efterskolerne kan det også bidrage til en følelse af øget selvstændighed at komme væk hjemmefra og at være en del af et forpligtende fællesskab, men det kan også medvirke til, at man bliver skarpere på, hvem man er, og hvad man vil. En efterskoleelev fortæller:

Det var meget at sådan at komme ud af sin komfort zone. Det var nok dét, jeg virkelig havde brug for, for virkelig at finde ud af, hvad jeg ville. Når man er derhjemme, så bliver man jo meget påvirket af andres valg, men når man kommer på en efterskole, hvor ingen kender hinanden lige fra starten af, så får man jo synspunkter og synsvinkler fra vildt forskellige mennesker og vildt forskellige holdninger og sådan noget, så man virkelig kan få inspiration fra alle steder. For de kan også se en større udvikling, sådan både hvordan jeg er som menneske, men også mine valg, og at jeg tænker mere over, hvad jeg vil gøre og sådan noget, som jeg ikke rigtigt gjorde, da jeg gik ud af 9.

Pige, efterskole 10. klasse

Citatet her illustrerer, hvordan det også kan give anledning til at se sig selv i øjnene og finde ud af, hvad man selv står for, når man skal finde sine ben i en ny sammenhæng med mange forskellige inspirationskilder. Det kan også handle om at kende sine egne grænser og mærke efter, hvornår man fx har brug for en pause. En efterskoleelev beskriver, hvordan det sociale efterskoleliv har lært hende dette:

Elev: Jeg kan godt lide at være sammen med folk, men jeg skal også have mine pauser nogle gange. Det har jeg også lært fra sidste år. Det kan jeg lære at gøre. Bare at gå ned på værelset og tage en pause og se et afsnit af en serie eller et eller andet. Og så er jeg klar til at være sammen med mennesker igen. Det har jeg sådan lært ved at gå på efterskole, hvornår og hvordan jeg skal tage de her pauser.

Interviewer: Tænker du, at det er noget, du vil bruge fremadrettet også?

Elev: Ja, det tror jeg. Det tror jeg er en god styrke at have – kende sig selv og vide, hvornår man skal tage sine pauser.

Pige, efterskole 10. klasse

Dette citat vidner også om, hvordan eleverne oplever, at konkrete erfaringer kan tages med videre i deres fremtidige studieliv.

3.3.3 Udadvendthed

Det er særligt blandt eleverne på efterskolerne en udbredt oplevelse, at 10. klasse har medvirket til, at de er blevet mere udadvendte. Øget udadvendthed handler blandt andet om at være blevet bedre til at tage kontakt til nye mennesker, men det kan også komme til udtryk ved, at eleverne oplever at hvile mere i selv i større og mindre sociale sammenhænge.

Som et led i deres dannelsesopgave har efterskolerne eksplicit fokus på at styrke elevernes sociale kompetencer, og en dreng beskriver, hvordan de på hans efterskole har arbejdet aktivt med dette, blandt andet igennem en række forskellige øvelser. Han fortæller:

Til at starte med her på efterskolen, der var der en del fokus på dét her med at turde at træde frem, og at det var okay, som den man var, at alle havde hver sin personlighed, så der var ingenting at skamme sig over, hvis man kom til at sige noget forkert. Den skole her har bare været rigtig god til at få alle til at sige deres mening og turde at stå frem med det. [...] Vi har fællesgymnastik herude på skolen, hvor vi cirka den første måned lavede en masse øvelser, hvor vi skulle gå rundt og snakke med hinanden, og hvor vi skulle fortælle nogle historier hjemmefra og sådan lidt forskelligt. Vi har lavet en masse øvelser, hvor vi har skullet prøve at komme tættere på hinanden, og som jeg faktisk føler har hjulpet lidt.

Dreng, efterskole 10. klasse

At være mere udadvendt handler også om, at nogle elever i stigende grad bliver bevidste om, at sociale relationer er noget, man selv har ansvar for at skabe og pleje. En dreng fortæller:

Man kommer lidt væk fra sin familie derhjemme, hvor man har været vant til de faste, trygge rammer med, hvis man er kommet hjem, så har ens forældre altid kommet hjem og sagt, ”nåh, hvordan har dagen været?” og snakket med én om ting, hvis der er noget galt. Når man er herude nu, så hvis der er noget galt, så skal man selv prøve at opsøge ens forældre eller ens kontaktlærer og så snakke med dem om det.

Dreng, efterskole 10. klasse

Citatet her illustrerer, hvordan eleven oplever, at efterskoleopholdet har lært ham, at man er forpligtet til selv tage ansvar for sine sociale relationer og række ud, hvis man har behov for hjælp.

3.3.4 Empati og tolerance

Når man ser på udvikling i eleverne sociale kompetencer, peger de kvalitative interview også på, at 10. klasse kan bidrage til en større grad af empati og tolerance. Udvikling af empati handler blandt andet om at blive mere opmærksom på andre mennesker og deres behov, mens udvikling af tolerance i vid udstrækning handler om rummelighed og evnen til at anerkende andre perspektiver end ens eget.

Blandt elevernes fortællinger er der blandt andet eksempler på, hvordan eleverne oplever at være blevet bedre til at læse andre mennesker og lægge mærke til, hvis der fx er klassekammerater, der ikke har det så godt. En dreng på efterskole fortæller:

Det er svært at sige, men måske er jeg blevet lidt bedre til også selv at kunne se, hvis der er noget galt med andre. Og hvis de har brug for at snakke om noget, modsat i folkeskolen, der tror jeg godt, at man kunne komme i skole, hvor jeg ikke lige ville lægge mærke til, om folk var sådan nede eller lige havde lidt svært ved [noget], eller hvis de lige havde brug for at snakke med én om noget, dér havde jeg måske ikke lige så nemt ved at se det, som jeg har nu.

Dreng, efterskole 10. klasse

Et andet aspekt af tolerance handler om en større grad af rummelighed i fællesskabet. Der er eksempler på unge, der fortæller om, hvordan de er blevet mere overbærende og bedre til at rumme mennesker, der er anderledes end dem selv. Der er også eksempler på, hvordan en højere grad af tolerance har haft betydning for deres evne til at indgå i forskellige konstellationer, de ikke selv har valgt. En dreng fortæller fx, at han er blevet bedre til at samarbejde:

Så jeg er blevet bedre til at arbejde sammen, tror jeg. For i undervisningen i folkeskolen kunne jeg ikke rigtigt arbejde sammen med dem fra min klasse, fordi jeg ikke følte for det, for at sige det ligeud. Jeg følte bare ikke, at det var noget, der ligesom hev i mig for at arbejde sammen med dem. Men herude der kan jeg arbejde sammen med enhver person, uden at det er noget problem, og det tror jeg er noget, jeg har lært.

Dreng, efterskole 10. klasse

Når skolen lægger vægt på respektfulde fællesskaber, kan det også smitte af på elevernes indbyrdes relationer. En efterskoleelev beskriver, at skolens nultolerance over for mobning og eksklusion har medført en god omgangstone og et rummeligt fællesskab. Tilsvarende beskriver en pige i ordi-nær 10. klasse, at hun er blevet bedre til at se en sag fra flere vinkler:

Jeg tror også lidt, eftersom vi havde mange timer, hvor man snakker sammen, så tror jeg også, at jeg er blevet bedre til at se det fra andre folks synspunkter – med deres holdninger, fordi vi havde den type undervisning. Så er jeg blevet bedre til at se det og ikke bare sige ”du tager fejl, det er kun mig, der har ret”, men også kunne se det fra deres vinkel.

Pige, ordinær 10. klasse

I citatet her peger eleven også på, at hendes øgede tolerance kan hænge sammen med den under-visningsform, hun har mødt i 10. klasse.

3.4 Afklaring er en del af udbyttet af 10. klasse

En del af formålet med 10. klasse er, at 10.-klassetilbuddet skal bidrage til en afklaring af de unges uddannelsesvalg. I 10. klasse er der fokus på at gøre eleven parat til videre uddannelse gennem en række forskellige vejledningsaktiviteter.

Dette afsnit fokuserer på, i hvilken grad eleverne oplever, at 10. klasse bidrager til afklaring med hensyn til valg af ungdomsuddannelse. Afsnittet tegner blandt andet et billede af en positiv udvikling i de unges karrierekompetencer og viser, at flere unge er blevet uddannelsesparate i 10. klasse.

3.4.1 Behov for hjælp til afklaring med hensyn til valg af ungdomsuddannelse

Mange elever i 10. klasse har behov for hjælp til afklaring. Tabel 3.10 viser, at næsten halvdelen af de elever, der starter i 10. klasse, ikke ved, hvad de vil efter skolen.

TABEL 3.10

Vidste du allerede, hvad du ville efter 10. klasse, inden du startede?

	Efterskole 10. klasse (n = 708) (%)	Ordinær 10. klasse (n = 389) (%)	Total (n = 1.097) (%)
Ja	56	48	53
Nej	44	52	47
Total	100	100	100

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.- og 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.
Note: p-værdi = 0,012.

Det fremgår også af tabellen, at andelen, der ikke ved, hvad de vil, er lidt større i ordinær 10. klasse (52 %) end på efterskolerne (44 %).

Elevernes behov for afklaring uddybes i de kvalitative interviews. Her viser elevernes fortællinger, at mange har valgt 10. klasse for at blive mere afklaret med hensyn til deres valg af ungdomsuddannelse. Særligt elever i ordinær 10. klasse giver udtryk for, at deres år i 10. klasse har levet op til deres forventninger om at blive mere afklaret. Nogle elever fortæller, at de startede i 10. klasse uden at have nogen idé, om hvad de skulle bagefter, men at de nu ved, hvad de vil, og er blevet klar til at vælge. Andre elever fortæller, at deres år i 10. klasse har udfordret den idé, de havde om fremtidig ungdomsuddannelse, og at de nu ønsker at vælge noget andet. En af eleverne fortæller:

Selvom jeg tænkte på en hhx inden [10. klasse], så lænede jeg mig meget over mod en almen studentereksamen, fordi det virkede, som om at det var dét, der åbnede døre for mest. Den tanke smed jeg lidt væk i 10., så jeg har lidt ændret mening. ... At jeg ikke bare skal sidde og have fysik/kemi og sådan noget igen. At jeg lige pludselig får et fag som virksomhedsøkonomi, som jeg aldrig har haft før, og afsætning og informatik, nogle, jeg aldrig har hørt om før, det syntes jeg var meget spændende. Og så tror jeg også bare, det var en stor del af det, at jeg skulle sidde og bruge tre år på at lave nogenlunde det samme, som jeg har brugt 11 år på, så gøre sværhedsgraden højere. Det synes jeg lød en lille smule kedeligt for at være ærlig. Ikke for at være ond mod nogen, der tager den [en gymnasial uddannelse], men det synes jeg bare lød kedeligt.

Pige, ordinær 10. klasse

De fortællinger, der handler om elever, der i løbet af 10. klasse har ændret planer med hensyn til ungdomsuddannelse, er særligt fremtrædende blandt elever, der oprindeligt havde en idé om at påbegynde stx efter endt 10. klasse.

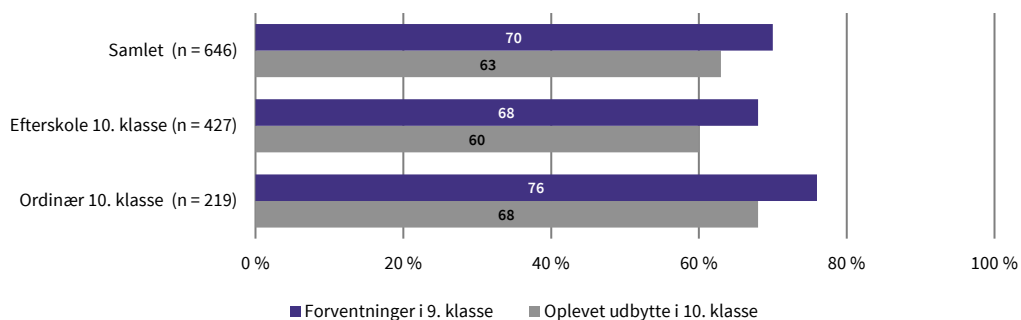
3.4.2 Afklaring med hensyn til valg af ungdomsuddannelse

Mange elever oplever, at 10. klasse ført til, at de er blevet mere afklaret med hensyn til valg af ungdomsuddannelse. Det er imidlertid ikke alle elever, som er blevet så afklaret, som de håbede på, da de valgte at gå i 10. klasse. Forskellen er dog lille.

Figur 3.13 viser, andelen af elever, der oplever at være blevet afklaret i 10. klasse, sammenholdt med den andel af elever, der i 9. klasse begrundede deres valg af 10. klasse med et ønske om at blive mere afklaret.

FIGUR 3.13

Jeg er blevet mere afklaret om, hvad jeg vil med hensyn til uddannelse og arbejde

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.- og 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.

Note: Der indgår kun respondenter, der har besvaret begge spørgeskemaer.

Note: "Forventninger i 9. klasse" er baseret på spørgsmålet "I hvilken grad har disse faktorer haft betydning for dit valg af 10. klasse: 'Jeg vil gerne forbedre mig fagligt'". Her er forventninger defineret på baggrund af svarene "I høj grad" eller "I nogen grad". "Oplevet udbytte i 10. klasse" dækker over besvarelserne "helt enig" eller "i nærmest" på spørgsmålet "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: 10. klasse har ført til...". Forventninger og oplevet udbytte er dermed ikke helt sammenlignelige. Forventninger og oplevet udbytte er dermed ikke helt sammenlignelige.

Det fremgår af figuren, at 63 % af eleverne oplever, at 10. klasse har ført til øget afklaring. Andelen er lidt større i ordinær 10. klasse (68 %) sammenlignet med elever, der går i 10. klasse på en efterskole (60 %). Når elevernes besvarelser sammenholdes med besvarelser fra 9. klasse, fremgår det samtidigt, at ønsket om afklaring har spillet en lidt større rolle blandt de elever, der har valgt en ordinær 10. klasse, end blandt elever, der har valgt 10. klasse på en efterskole. Her har henholdsvis 76 % og 68 % angivet, at ønsket om afklaring i høj eller nogen grad har spillet rolle for deres valg af 10. klasse.

Der er altså noget, der tyder på, at de mindre forskelle, der her ses i elevernes udbytte, afspejler en forskel i de unges behov for afklaring, som er mere fremtrædende blandt elever i ordinær 10. klasse end blandt elever på efterskole. Samtidig gælder det for begge skoletyper, at andelen, der i 9. klasse havde et ønske om afklaring, er større end andelen af elever, der i 10. klasse oplever, at de er blevet mere afklaret. Det ser altså ud til, at det ikke er alle elever, der oplever, at 10. klasse har levet op til deres forventninger om afklaring.

3.4.3 Styrkede karrierekompetencer

En vej til at understøtte de unges valgproces er at styrke deres karrierekompetencer.¹⁶ Karrierekompetencer handler blandt andet om at kunne håndtere valgprocesser og overgange i uddannelsessystemet ved hjælp af viden om sig selv, fag, uddannelser, arbejdsmarked og samfund. Karrierekompetencer kan defineres som elevernes håndtering af og forståelse for deres forløb og overgange i uddannelsessystemet ved hjælp af viden om dem selv, fag, uddannelser, arbejdsmarked og samfundet (Katznelson & Lundby, 2015). I endnu bredere forstand kan man tale om, at karriere-

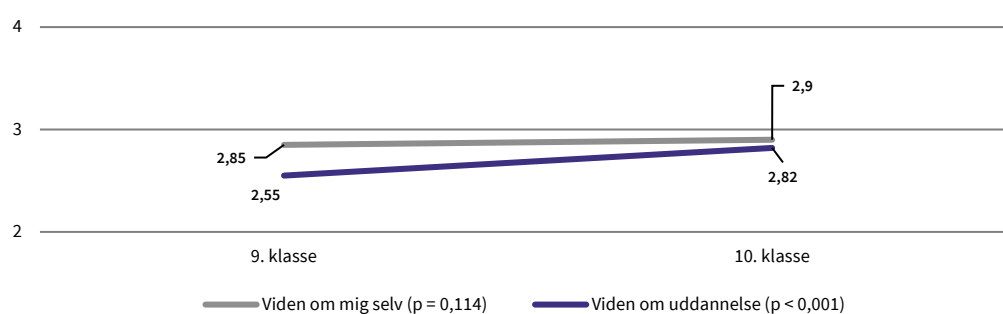
¹⁶ Se også *Unge uddannelsesvalg i 8. klasse* (EVA 2018b).

kompetencer danner grundlag for at være aktør i eget liv – i form af kompetence til at forstå og udvikle sig selv, udforske livet, læring og arbejde og håndtere liv, læring og arbejde i forandringer og overgange (Thomsen, 2014).

Karrierekompetencer er i undersøgelsen operationaliseret ved hjælp af to indikatorer, henholdsvis ”Viden om mig selv” og ”Viden om uddannelse”¹⁷.

Figur 3.14 beskriver udviklingen i de unges karrierekompetencer fra 9. og 10. klasse.

FIGUR 3.14
Udvikling i karrierekompetencer fra 9. klasse til 10. klasse (n = 674)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.- og 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.
Note: Denne figur bygger udelukkende på respondenter, der har besvaret spørgeskemaundersøgelsen i både 9. og 10. klasse.

Note: Skalaen går fra 0 til 4, hvor 0 er den laveste score, og 4 er den højeste.

Af figuren fremgår, at eleverne vurderer deres viden om uddannelsessystemet højere i 10. end i 9. klasse. Elevernes viden om dem selv er ikke signifikant højere i 10. klasse end i 9. klasse. Udviklingen i karrierekompetencer er nogenlunde ens for elever i ordinær 10. klasse og i 10. klasse på en efterskole (resultater ikke vist).

3.4.4 Flere uddannelsesparate

En central årsag til at vælge 10. klasse er for mange unge, at de gerne vil blive uddannelsesparate til en ungdomsuddannelse og kunne imødekomme adgangskrav.

17 Indekset ”Viden om mig selv” er udgjort af fire variable: ”Jeg ved, hvad jeg interesserer mig for”, ”Jeg tænker over, hvad der er vigtigt for mig i livet”, ”Jeg ved, hvad jeg er god til” samt ”Jeg ved, hvilke slags uddannelser der kunne passe til mig”. Indekset ”Viden om uddannelsessystemet” er ligeledes udgjort af fire variable: ”Jeg har overblik over de forskellige typer af ungdomsuddannelser, der findes”, ”Jeg ved, hvad det kræver at komme ind på en ungdomsuddannelse”, ”Jeg kender til mange forskellige typer af videregående uddannelser” samt ”Jeg ved, hvilken slags uddannelse man skal have for at kunne få forskellige typer af arbejde (fx hvordan man bliver advokat, tømrer eller ejendomsmægler)”. Sidstnævnte var oprindeligt tænkt som indikator for viden om arbejdsmarked, men en faktoranalyse har vist, at spørgsmålet belyser viden om uddannelse.

Særligt i ordinær 10. klasse er der en del elever (28 %), der ikke blev vurderet parate i 9. klasse. Andelen af ikke-parate elever er betydeligt mindre (9 %) blandt elever, der går i 10. klasse på en efterskole (resultater ikke vist)¹⁸.

Tabel 3.11 og tabel 3.12 viser udviklingen i uddannelsesparathed fra 9. til 10. klasse blandt elever i henholdsvis ordinær 10. klasse og i 10. klasse på efterskolerne.

TABEL 3.11

Udvikling i UPV fra 9. klasse til ordinær 10. klasse

	Ikke-parat i 9. klasse (n = 111) (%)	Parat i 9. klasse (n = 288) (%)	Total (n = 399) (%)
Ikke-parat i 10. klasse	37	9	17
Parat i 10. klasse	63	91	83
Total	100	100	100

Kilde: Registerdata fra Styrelsen for It og Læring (STIL) samt spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Denne tabel bygger udelukkende på respondenter, der har besvaret spørgeskemaundersøgelsen i både 9. og 10. klasse.

TABEL 3.112

Udvikling i UPV fra 9. klasse til efterskole 10. klasse

	Ikke-parat i 9. klasse (n = 65)	Parat i 9. klasse (n = 625)	Total (n = 690)
Ikke-parat i 10. klasse	42	4	8
Parat i 10. klasse	58	96	92
Total	100	100	100

Kilde: Registerdata fra Styrelsen for It og Læring (STIL) samt spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Denne tabel bygger udelukkende på respondenter, der har besvaret spørgeskemaundersøgelsen i både 9. og 10. klasse.

I ordinær 10. klasse blev 63 % af de elever, der var ikke-parate i 9. klasse, vurderet parate i 10. klasse (jf. tabel 3.11). I 10. klasse på efterskole er den tilsvarende andel 58 % (jf. tabel 3.12).

I de kvalitative interviews fremhæver flere elever, at de blev vurderet ikke-uddannelsesparate i 9. klasse, men at de i 10. klasse har udviklet sig så meget fagligt, at de nu er vurderet uddannelsesparate til deres ønskede ungdomsuddannelse. Det skyldes ifølge eleverne særligt, at de har fået højere karakterer, og at de er blevet mere deltagende i timerne.

En efterskoleelev fortæller, at hendes største udbytte ved at gå i 10. klasse har været at blive erklæret uddannelsesparat til en erhvervsuddannelse. Efter at hun er blevet vurderet parat, har hun fået

¹⁸ Andelen af elever i 10. klasse, der er vurderet ikke-uddannelsesparate i 9. klasse, er ca. 25 % i den samlede population (baseret på egne analyser af registerudtræk fra optagelse.dk (N = 27.373)).

en ny motivation til skole og uddannelse, og hun ser frem til at begynde på uddannelsen som kosmetolog.

Der er også enkelte eksempler på unge, som fortæller, at de har udviklet sig personligt og socialt i 10. klasse, og af den grund har rykket sig fra at være erklæret ikke-parate i 9. klasse til at blive vurderet uddannelsesparate i 10. klasse. En af de unge fortæller fx, at hun i 10. klasse har fået flere venner, og at hun tror, det er en af grundene til, at hun nu er blevet vurderet uddannelsesparat, da det sociale parameter af parathedsvurderingen var det eneste, hun manglede.

4 Et godt 10.-klassetilbud er særligt kendetegnet ved tre undervisningselementer

Overordnet set viser undersøgelsen, at mange elever i 10. klasse møder en skoledag, der på en række væsentlige punkter adskiller sig fra den skolegang, de har mødt i deres grundskoletid. Der tegner sig et billede af, at de mangeartede 10.-klassetilbud ofte tilbyder et mere inkluderende læringsmiljø, der i højere grad formår at møde elevernes individuelle behov.

Når eleverne er blevet bedt om at reflektere over deres tid i 10. klasse og pege på, hvad der har gjort en forskel for dem, er der særligt tre elementer i undervisningen, der træder frem i elevernes fortællinger, på tværs af de elever, der har haft en udbytterig oplevelse i 10. klasse. Det drejer sig om:

- Inkluderende klassefællesskaber
- Undervisning tilpasset elevernes faglige niveau
- Varieret skoledag.

For mange unge kan overgangen fra 9. til 10. klasse opleves som en frisk start, der giver dem mulighed for at bryde med gamle mønstre og indtræde i nye roller.

Inkluderende klassefællesskaber kan i de unges optik være med til at styrke deres motivation og trivsel. Det handler både om lærere, som aktivt indgår i relationsarbejdet med eleverne, og om inkluderende klassefællesskaber med sammenhold, gensidig respekt og omsorg.

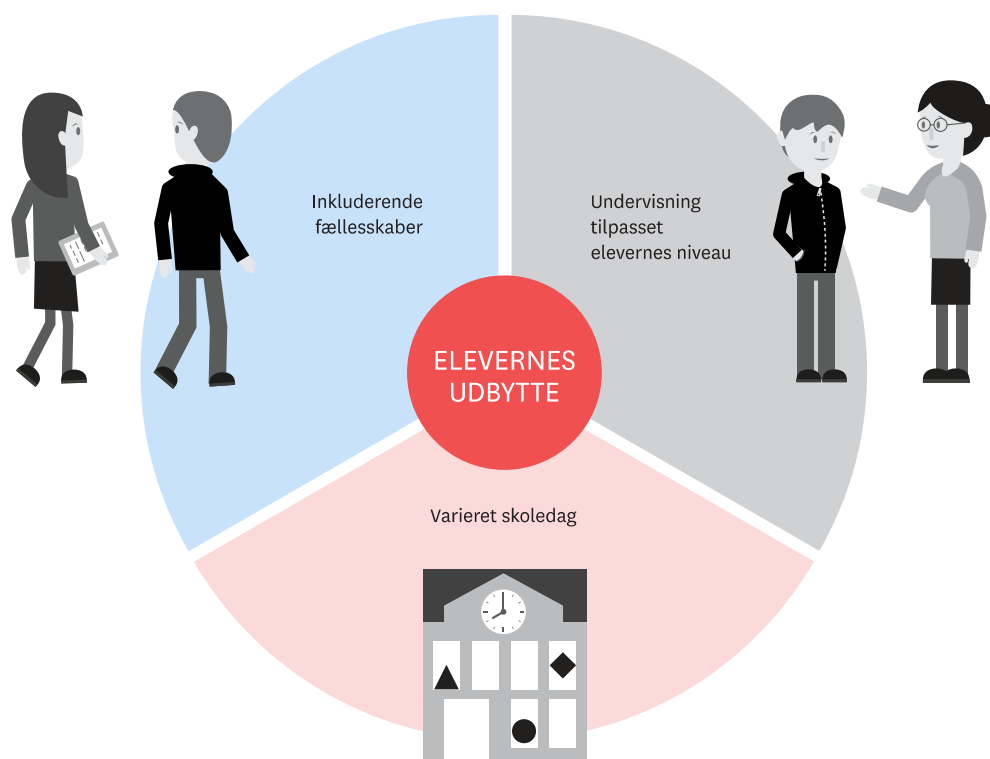
Undervisning, der tager afsæt i deres forudsætninger og potentialer, har ligeledes betydning for elevernes oplevelse og udbytte af 10. klasse. Undervisning tilpasset elevernes forudsætninger og potentialer handler både om forskellige former for niveaudelt holdundervisning og om differentieret undervisning i klasserummet i den almene undervisning, hvor læreren har blik for den enkelte elevs behov i undervisningen.

Endelig kan en varieret skoledag også have betydning for elevernes udbytte af 10. klasse, blandt andet ved at hjælpe med at fastholde koncentrationen og gøre undervisningen sjov og vedkommende. Variation i skoledagen kan både handle om en anderledes tilrettelæggelse af undervisningen, der tilgodeser andre læringsformer, men det kan også handle om nye valgfag og -linjer, der blandt andet gør det muligt at flette aktiviteter og bevægelse ind i og mellem boglige fag. Derudover kan variation i undervisningen handle om, at eleverne har mulighed for at dyrke en interesse. Sidstnævnte gør sig særligt gældende for elever på efterskolerne.

Figur 4.1 illustrerer de tre undervisningselementer.

FIGUR 4.1

Undervisningselementer, der har betydning for elevernes udbytte af 10. klasse

4.1 Et anderledes tilbud end grundskolen

Det er et gennemgående perspektiv i elevernes fortællinger om 10. klasse, at deres skoledag på mange måder adskiller sig fra den skolegang, de har mødt i deres grundskoletid. Der tegner sig et billede af, at de mangeartede 10. klasses tilbud ofte tilbyder et inkluderende læringsmiljø, der formår at møde elevernes individuelle behov.

Der er imidlertid enkelte eksempler på elever, der haft dårlige oplevelser med 10. klasse. Nogle elever fortæller fx om "dårlige lærere", der ikke yder faglig eller personlig støtte. Derudover beskrives gruppearbejder, der ikke fungerer, samt "kedelig" undervisning, der ligner 9. klasse både i form og indhold bare med færre pauser. Det er karakteristisk ved disse elevers fortællinger, at de netop er præget af et fravær af de undervisningselementer, som de andre elever fremhæver som kendetegn ved et godt 10. klasses tilbud.

Endelig er der også enkelte eksempler på elever, der beskriver en grundskoletid med undervisning, der var mere motiverende end den, de har oplevet i 10. klasse. Her lægges der ligeledes vægt på

nogle af de samme elementer, som ifølge eleverne kendetegner et godt 10.-klassetilbud. En efterskoleelev fortæller:

Jeg synes ikke, at det er ligeså kreativ undervisning, vi har heroppe. Det er meget skemaanlagt, det, vi har. [...] Det var bare i min gamle folkeskole, der var lærerne meget gode til at få os til at ville være med. De gjorde det meget indbydende. Fx havde vi engelsk, og så havde vi om ”teen pregnancy”, og så fik vi en melpose, som vi skulle passe, og så var der mødregruppe og sådan noget. Det var vildt sjovt. Så kreativt er det ikke heroppe. Der er det mere sådan ”okay, så læser vi nogle artikler om det, og så snakker vi om det”.

Pige, efterskole 10. klasse

Forskellen mellem grundskole og 10. klasse er ikke et overraskende fund i sig selv. 10. klasse er – og skal jo være – et anderledes tilbud end grundskolen. I 10. klasse er eleverne ikke længere omfattet af skolepligt, og alle elever har været gennem grundskolens faglige forløb og eksaminer. Derudover er det langt fra alle elever i 10. klasse, som har et decideret behov for faglig opkvalificering. På trods af disse grundlæggende forskelle er det imidlertid stadig interessant at se på, hvilke elementer i undervisningen i 10. klasse som eleverne fremhæver som særlige for 10. klasse – og som væsentlige for deres udbytte.

4.2 10. klasse som en frisk start

For hovedparten af de unge indebærer 10. klasse et skift i form af nye omgivelser, lærere og elever. Interviewene med eleverne vidner om, at deres år i 10. klasse har givet dem mulighed for få en frisk start og se sig selv i et nyt fagligt, socialt og personligt lys. Dette skift giver mulighed for at indtræde i nye roller og få mod til at arbejde med nogle af de aspekter af dem selv, som de ønsker at udvikle. Som vist i kapitel 3 kan forventningerne til 10. klasse handle om at udvikle sig fagligt, fx blive mere aktivt deltagende i timerne eller gøre en ekstra indsats i matematik. De kan også handle om at udvikle sig socialt, fx blive bedre til at samarbejde eller udvikle sig personligt, fx blive mere moden eller udadvendt.

Både i ordinær 10. klasse og på efterskoler er der elever, der oplever, at det kan være en fordel at starte et nyt sted. En frisk start kan fx indebære, at de unge får mulighed for at se sig selv på ny og lade andre se dem i det samme lys. Det gælder ikke alene fagligt, men i høj grad også socialt. En dreng fortæller fx, at han i grundskolen blev opfattet som én, der kun sad foran computeren, mens hans nye venner i 10. klasse har lært ham at kende på en ny måde:

På [den gamle] skole blev jeg meget hurtigt dømt som sådan en nørd og sådan noget, fordi jeg spiller sådan meget computer i forhold til nu, der kan jeg godt lide at rode med scooter og sidder næsten ikke foran computeren længere.

Dreng, ordinær 10. klasse

Når eleverne ikke kender hinanden fra tidligere, er der ofte ingen forudindtagede meninger om deres styrker og svagheder, eller hvad de interesserer sig for. Der er elever, der peger på, at det kan være en fordel i en periode af ens liv, hvor man er ved at finde ud, hvem man selv er, og hvad man står for.

4.3 Inkluderende klassefællesskaber

Dette afsnit viser, at inkluderende klassefællesskaber er noget af det, som eleverne oplever har betydning for deres udbytte af 10. klasse. Det gælder både elever i ordinær 10. klasse og på efterskolerne. Inkluderende klassefællesskaber handler blandt andet om sammenhold, gensidig respekt og omsorg. Når det er til stede, kan det styrke elevernes motivation. Afsnittet peger også på lærerens relationsarbejde som et vigtigt element i at skabe inkluderende fællesskaber.

4.3.1 Eleverne har gode relationer til deres kammerater i 10. klasse

Oplevelser af klassefællesskaber, hvor der er gode relationer mellem eleverne, og hvor den enkelte elev oplever at blive inkluderet og rummet, har betydning for de unges udbytte af 10. klasse. Interviewene med de unge vidner om, at netop inkluderende klassefællesskaber kan være med til at styrke elevernes tilknytning til skolen, deres motivation til deltagelse samt tro på egne evner i undervisningen. Det er dog ikke alle elever, der oplever et godt sammenhold i deres klasse. Det gælder særligt elever i ordinær 10. klasse.

Tabel 4.1 viser elevernes vurdering af sammenholdet i deres klasse.

TABEL 4.1

Der er et godt sammenhold i min klasse

	Efterskole 10. klasse (n = 741) (%)	Ordinær 10. klasse (n = 443) (%)	Total (n = 1.184) (%)
Helt enig	42	30	38
Nærmest enig	38	36	37
Hverken/eller	14	25	18
Nærmest uenig	5	6	5
Helt uenig	1	4	2
Total	100	100	100

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Totalen summer ikke til 100 pga. afrunding.

Note: p-værdi < 0,001.

Det fremgår af tabellen, at i alt 75 % af eleverne i 10. klasse er helt (38 %) eller nærmest enige (37 %) i, at der er et godt sammenhold i deres klasse. Derudover fremgår det, at der er en større andel af elever på efterskolerne, der oplever et godt sammenhold (80 %), sammenlignet med eleverne i ordinær 10. klasse (66 %).

I interviewene er der elever både på efterskolerne og i ordinær 10. klasse, der beskriver, at et stærkt sammenhold blandt andet handler om at være gode til at hjælpe og støtte hinanden i klassen. En dreng i ordinær 10. klasse fortæller, at han altid er blevet meget nervøs, når han fx har skullet fremlægge i klassen, men at han i 10. klasse har oplevet, at hans klassekammerater har støttet ham og hjulpet ham til at turde kaste sig ud i det:

Jeg blev meget nervøs og svimmel nogle gange [ved fremlæggelser]. Og det var så mine klassekammerater, der sørgede for, at jeg kunne holde ud og klare det ... Fx begyndte de at hjælpe mig med, hvad jeg skulle sige og sådan...

Dreng, ordinær 10. klasse

Et andet perspektiv ved det stærke sammenhold handler om klassekammerater, der interesserer sig for hinandens liv uden for skolen, og som er opmærksomme på hinanden, fx ved at spørge ind til, hvorfor en elev ikke er i skole. En dreng fortæller, at denne gensidige opmærksomhed har givet ham lyst til at møde i skole:

Det gjorde også, at jeg gerne selv ville møde i skole og de dage, jeg så lå syg eller skulle til lægen, så ringede de så til mig og spurgte, om jeg ikke kom i skole og sådan noget.

Dreng, ordinær 10. klasse

Et godt socialt sammenhold, hvor man er opmærksomme på hinanden, er altså med til at fastholde eleverne og styrke deres motivation. Det er også en central pointe i elevernes fortællinger, at skolen og lærerne har stor betydning for at understøtte inkluderende fællesskaber. Der, hvor eleverne oplever, at skolen lægger vægt på respektfulde fællesskaber, kan det også smitte af på elevernes indbyrdes relationer. En dreng fortæller:

[...] mobning og alt sådan noget og udelukkelse og sådan noget, er der nultolerance over for. Det er direkte bortvisning, hvis der bliver fundet ud af, at det foregår. Så man bliver lidt mere klar over, at der er nogle ting, man ikke kan sige. Fx derhjemme kunne man måske fyre jokes af, som måske var lidt over grænsen for nogen, men der var ikke nogen, der sagde noget, for det var bare det normale at gøre. Man tænkte ikke rigtigt over det. Men her, der tænker man mere over, hvad man siger, og hvad man gør, og det hjælper også til, at man kan acceptere alle, som de er.

Dreng, efterskole 10. klasse

Dette citat illustrerer, hvordan klasse- og skolekulturen i vid udstrækning formes af lærernes tilgang til eleverne.

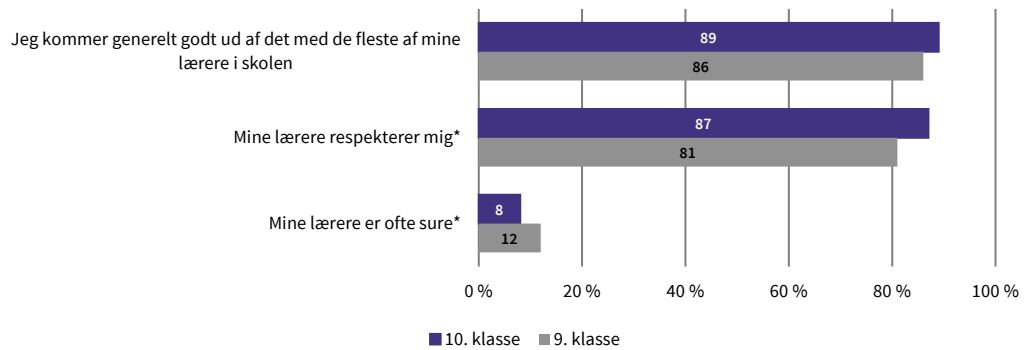
4.3.2 Lærernes relationsarbejde er vigtigt

Noget af det, der træder særligt frem i en række af elevernes fortællinger om 10. klasse, er mødet med en lærerrolle, der er mere vidtrækkende, end de har oplevet i grundskolen. Det har betydning for elevernes udbytte af 10. klasse, at lærerne aktivt indgår i relationsarbejdet med eleverne og forholder sig til dem som mennesker og ikke kun til det faglige i skolen. Relationsarbejde handler grundlæggende om at etablere en relation til sine elever – individuelt og kollektivt – der understøtter klassens læringsfælleskab og derigennem hver enkelt elevs trivsel og udvikling (Klinge, 2018).

Figur 4.2. viser elevernes opfattelse af relationen til deres lærere i henholdsvis 9. klasse og 10. klasse. Hovedparten af eleverne kommer godt ud af det med deres lærere i både 9. og 10. klasse. Andelen af elever, der har en god relation til deres lærere, er lidt større i 10. klasse end i 9. klasse

FIGUR 4.2

Elevernes oplevelse af deres relationer til lærerne (n = 646)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.- og 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.

Note: Der indgår kun respondenter, der har besvaret begge spørgeskemaer.

Note: Besvarelsene er kun vist for de respondenter, der har svaret "Helt enig" eller "Nærmest enig". I figuren er de to kategorier sammenlagt.

* Indikerer, at der er statistisk signifikant forskel på fordelingerne blandt elever i "efterskole 10. klasse" og i "ordinær 10. klasse", dvs. p-værdi < 0,05.

Det fremgår af figuren, at 89 % af eleverne oplever, at de har et godt forhold til deres lærere i skolen, mens 87 % føler sig respekteret af dem. Endelig er det kun en mindre andel elever, der oplever, at deres lærere ofte er sure. Samlet set er andelen af elever, der oplever at have en god relation til deres lærere, lidt større i 10. klasse end i 9. klasse. I 9. klasse var der fx 12 % af eleverne, der oplevede, at deres lærere ofte var sure, sammenlignet med 8 % i 10. klasse.

Interviewene med eleverne uddyber betydningen af lærernes relationsarbejde for elevernes udbytte af 10. klasse. En elev i ordinær 10. klasse fortæller, at 10. klasse har gjort ham mentalt stærkere, fordi lærerne har støttet op om ham og hjulpet ham med at få det bedre med sig selv:

Elev: Det gjorde mig også mentalt stærkere, på grund af at lærerne hjalp mig med at komme i gang med at have det lidt bedre med mig selv, i stedet for at jeg havde det dårligt hele tiden.

Interviewer: Hvordan kunne du snakke med dem om det?

Bare sådan problemer, jeg havde i hverdagen, mentale problemer, jeg også havde. Der var nogle lærere, der var meget gode, synes jeg.

Interviewer: Var det så dig, der henvendte dig til dem?

Elev: Ja, jeg henvendte mig til en af lærerne, to af lærerne, og så begyndte de også at henvende sig til mig en gang om dagen – hvordan det gik og sådan noget.

Dreng, ordinær 10. klasse

Lærere, der forholder sig til eleverne uden for skolen, kan også være med til at fastholde eleverne og hjælpe dem til at komme i skole. En dreng i ordinær 10. klasse fortæller:

10.-klasselærerne, de var meget på et personligt niveau. Vi snakkede om vores dag, og de vidste, hvad der sådan foregik [sammenlignet] med folkeskolen. Det var meget mere et professionelt niveau, kan man sige. Der var ikke så mange, der gad snakke [om] de her ting – de ville bare gøre det her med lektierne og komme videre med dagen. ... Det gjorde den forskel, at man ville gerne komme i skole, snakke med lærerne, møde lærerne, og man var også venner med lærerne, [mere] end i folkeskolen – der var det bare nogen, man var ligeglad med og ikke rigtig tænkte så meget over.

Dreng, ordinær 10. klasse

Særligt for efterskolerne gælder det, at lærerne spiller en anden rolle i de unges liv, i og med at der er tale om et mere vidtrækkende skoletilbud, der omfatter hele elevens dag. Flere elever fremhæver, at man på en efterskole får en helt særlig relation til sine lærere, som man ikke kan få i andre sammenhænge. En efterskoleelev fortæller:

[...] Bare generelt lærerne, for de er meget engagerede, og de prøver virkelig at hjælpe dig, og de kender dig jo bedre, end hvad en folkeskolelærer nogensinde ville kunne, for du bor jo samme sted, som de arbejder, og du ser dem hver dag stort set, og du snakker med dem efter skole og sådan noget, og de hjælper dig, hvis du har problemer, både med skole, men også hvis du har et problem med noget andet.

Dreng, efterskole 10. klasse

Fortællingerne vidner altså om, at det i høj grad er elevernes motivation og trivsel, der styrkes i mødet med den udvidede lærerrolle. Men det er oplagt, at motivation og trivsel også kan have en afsmittende effekt på elevernes faglige, personlige og sociale udbytte.

4.4 Undervisning tilpasset elevernes niveau

Et udbredt perspektiv blandt eleverne er, at de i 10. klasse møder undervisning, der tager afsæt i deres forudsætninger og potentialer, og at netop dette perspektiv spiller en central rolle i deres oplevelse og udbytte af 10. klasse. Fortællinger om undervisning tilpasset elevernes forudsætninger og potentialer handler både om forskellige former for niveaudelt holdundervisning og om differentieret undervisning i klasserummet i den almene undervisning, hvor læreren har blik for den enkelte elevs behov i undervisningen.

4.4.1 Et passende fagligt niveau er vigtigt

Både elever med svage og stærke faglige forudsætninger fremhæver undervisning tilpasset elevernes forudsætninger og potentialer som noget positivt i 10. klasse. Når eleverne oplever, at undervisningen passer til dem, kan det være med til at øge deres læring og motivation. Et passende fagligt niveau handler både om, at eleverne oplever at kunne følge med i undervisningen, og at de føler sig udfordret.

Samlet set vurderer hovedparten af eleverne i 10. klasse (72 %), at det faglige niveau på deres uddannelse er passende (jf. tabel 4.2).

TABEL 4.2

Hvordan vurderer du det faglige niveau på din uddannelse?

	Efterskole 10. klasse (n = 741) (%)	Ordinær 10. klasse (n = 443) (%)	Total (n = 1.184) (%)
Lidt/meget for højt	7	12	9
Passende	76	67	72
Lidt/meget for lavt	17	21	19
Total	100	100	100

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: p-værdi = 0,001.

Som tabellen viser, er der imidlertid 19 % af eleverne, der vurderer, at niveauet er for lavt, mens knap 10 % vurderer, at niveauet er for højt. Andelen af elever, der vurderer, at niveauet er passende, er større på efterskolerne end i ordinær 10. klasse.

De kvalitative interviews rummer forskellige fortællinger om et passende fagligt niveau i 10. klasse. Flere unge fortæller om lærere, der formår at tilrettelægge undervisningen, således at den tager hensyn til den enkelte elev i klassen. En efterskoleelev fortæller:

Det er ikke, fordi at niveauet er super højt – det er heller ikke lavt på nogen måde. Niveauet er, som du vil have det. Hvis du ikke rigtigt kan følge med i undervisningen, så hjælper lærerne med at sætte det ned på et niveau, så du også kan være med. Og hvis du er højt oppe, og du synes, det er pissenemt, så kan lærerne altid give dig noget ekstramateriale, så de kan hjælpe dig. Så du kan få fuldført, hvad du har lyst til.

Dreng, efterskole 10. klasse

Særligt blandt fagligt stærkere elever er der også eksempler på oplevelser af, at det faglige niveau i 10. klasse er lavere end forventet. Der er dog forskel på, i hvilket omfang eleverne opfatter det som noget negativt eller positivt. For det første kan et lavt fagligt niveau medføre bekymring blandt de unge, fordi de bliver usikre på, om de er tilstrækkeligt rustet til at påbegynde en ungdomsuddannelse. En efterskoleelev fortæller, at han er lidt spændt på at starte i gymnasiet efter efterskolen, da det bliver et stort fagligt spring:

Det bliver sværere at starte på gymnasiet, fordi efterskolen ikke er lige så hård som folkeskole rent fagligt. Alle tager det bare meget mere afslappet, og det er bare meget mere sådan hygge, end det er, at man skal tage sig sammen, som det jo så er på gymnasiet. ... Jeg glæder mig til at udfordre mig selv lidt mere end på efterskole, prøve at presse mit faglige niveau for at se, hvor meget jeg rent faktisk kan. ... Det har jeg ikke gjort på efterskolen. Der har jeg ikke rigtig kunnet udfordre mig selv, fordi det har ikke rigtig været så svært igen.

Dreng, efterskole 10. klasse

Omvendt er der eksempler på, at oplevelser af et lavt fagligt niveau ikke behøver have en negativ betydning for, hvordan eleverne ser på deres år i 10. klasse. Det kan fx være tilfælde, hvor eleverne oplever at have haft mulighed for at udvikle sig på andre parametre end de faglige. En af eleverne fortæller fx, at hendes oplevelse af et lavt fagligt niveau i 10. klasse betyder mindre for hende, da hun til gengæld har udviklet sig personligt, hvilket var hendes intention med at gå i 10. klasse:

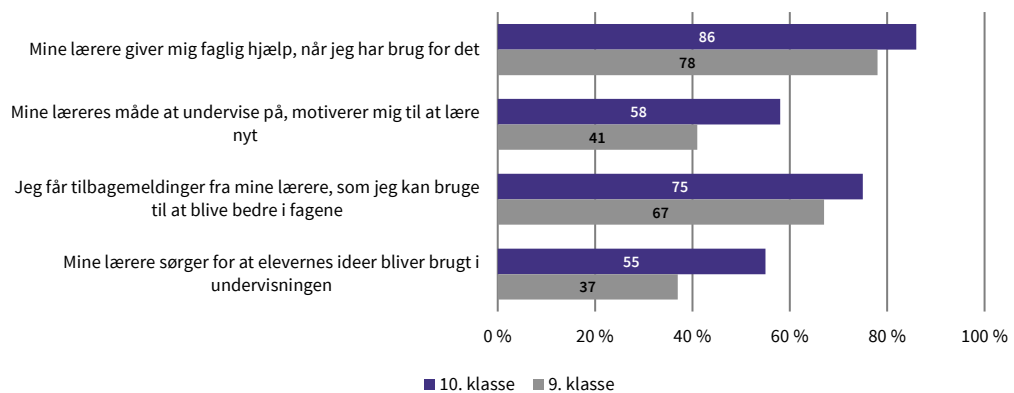
Det har været godt, ja, meget godt [at gå i 10. klasse]. ... Jeg havde nok forventet lidt mere af læringen, ... men det var jo også, fordi der gik nogle i min klasse, der virkelig bare havde brug for hjælp, og så starter du jo bare fra bunden af, så jeg blev sådan lidt skoletræt til sidst. Jeg kom stadig til timerne, men jeg kunne godt mærke, at det var ikke ”yes, jeg skal i skole og lære noget nyt!” Det var bare ”okay, nu skal jeg bare sidde og lytte i to timer på noget, jeg allerede ved”. Men personligt med, hvordan jeg udviklede mig, der var det godt. Før var jeg meget stille og holdt mig lidt til dem, jeg kendte, og der var jeg jo tvunget til at lære nye mennesker at kende, fordi jeg kendte ikke nogen, så jeg har ligesom udviklet mig lidt mere på den måde.

Pige, ordinær 10. klasse

Der er således elever, der i 10. klasse har haft overskud til at fokusere på at udvikle sig socialt eller personligt, fx til at fordybe sig i en interesse, eller har fået ro til at tænke sig om og mærke efter, hvad de kunne tænke sig at lave efter 10. klasse.

FIGUR 4.3

Elevernes oplevelse af faglig støtte (n = 646)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9- og 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.

Note: Der indgår kun respondenter, der har besvaret begge spørgeskemaer.

Note: Besvarelsenerne er kun vist for de respondenter, der har svaret ”Helt enig” eller ”Nærmest enig”. I figuren er de to kategorier sammenlagt.

* Indikerer, at der er statistisk signifikant forskel på fordelingerne blandt elever i ”efterskole 10. klasse” og i ”ordinær 10. klasse”, dvs. p-værdi < 0,05.

Det fremgår af figuren, at 86 % af eleverne i 10. klasse oplever, at deres lærere giver dem faglig hjælp, når de har brug for det. Den tilsvarende andel i 9. klasse er 78 %. Samme billede tegner sig for de øvrige indikatorer for faglig støtte. Der ses især store forskelle med hensyn til elevernes oplevelse af, om læreren sørger for, at elevernes idéer bliver brugt i undervisningen, og om lærerens måde at undervise motiverer eleverne til at lære nyt. Her er forskellen i andelen, der er helt eller nærmest enige, henholdsvis 18 og 17 procentpoint mellem 10. og 9. klasse.

Blandt de interviewede elever er der også en fortælling om, at de i 10. klasse har oplevet at få mere hjælp til det faglige end i 9. klasse. Det gælder både elever i ordinær 10. klasse og på efterskolerne. Nødvendig hjælp kan fx handle om, at man kan få opklaret spørgsmål eller få feedback fra lærerne, eller at de har forskellige didaktiske greb at trække på.

En pige i ordinær 10. klasse fortæller, at hun oplever, at lærerne i 10. klasse har nemmere ved at lære fra sig og hjælpe den enkelte elev videre, når der er behov for det:

Lærerne her kan rigtig nemt lære fra sig og har mange forskellige teknikker til, at man kan lære nogle ting. Det har jeg ikke rigtig oplevet før, fordi der kom jeg bare fra nogen, der var sådan "hvis du ikke følger bogen, så kan du bare lade være". ... Jeg tror, jeg har lært at gange på syv forskellige måder eller sådan noget... Hvis du rækker hånden op og siger "jeg fatter hat af det her", så siger de, "hvad er det, du ikke fatter hat af?" Hvis du så siger "det hele", så kan de gennemgå det hele og forklare det for dig. Lad os sige, du har en ligning, og du skal finde ud af, hvad x er, så kan de forklare dig det – hvordan du finder ud af det fra bogen, og hvis du stadig ikke forstår det, så har de nogle andre metoder, de kan vise dig, så det er lidt rart... De er også gode til at tage ting på klassen, hvis bare én ikke forstår det, fordi det er ikke alle, der siger "jeg forstår ikke det her".

Pige, ordinær 10. klasse

En dreng på efterskole fortæller tilsvarende, at han oplever, at der i 10. klasse er mulighed for at få den nødvendige støtte, og at det står i kontrast til, hvad han har oplevet i grundskolen. Han siger:

I folkeskolen var det meget sådan, at hvis hele klassen kunne finde ud af det, så hvis der var en enkelt eller to elever, der ikke kunne finde ud af det, så satte læreren ikke niveauet ned eller hjalp de specifikke elever – de blev kørt videre. ... Jeg kan huske i matematik nogle gange, der kunne jeg ikke følge med, og der ville jeg ønske, at min lærer [ligesom her på efterskolen] havde stoppet op eller lempet niveauet lidt, så alle kunne være med, måske bare givet lidt ekstraopgaver til de elever, der var hurtigt færdige, og så hjælpe dem, der havde det lidt sværere end de andre.

Dreng, efterskole 10. klasse

Nogle elever vælger at gå i 10. klasse, fordi de har behov for ekstra støtte til at forbedre deres faglige niveau, førend de er klar til at påbegynde en ungdomsuddannelse. Det gælder fx elever med ordblindhed. I de kvalitative interview er der også en række fortællinger, der vidner om, at elever med særlige behov i højere grad er blevet mødt i 10. klasse end i grundskolen.

En pige fortæller, at det først er i 10. klasse, at der for alvor blev taget hånd om hendes udfordringer. Dette på trods af at hun allerede blev testet for ordblindhed i fjerde klasse. Hun siger:

[Min lærer] er god til at hjælpe mig i engelsk og er obs på, at det har jeg ligesom svært ved, så ja. Fx er jeg ordblind og sådan noget, så hun er obs på, at de ting, vi skal lave i undervisningen, dem får hun sådan kørt ind, så jeg ligesom kan bruge [læse- og skriveværktøjet CD-ORD] eller lignende. At hele klassen får lidt ekstra tid, så man kan nå det, vi skal lave.

Pige, ordinær 10. klasse

Også elever med andre udfordringer end ordblindhed oplever, at der i 10. klasse bliver taget hånd om deres særlige behov. Nogle af disse elever går imidlertid i 10.-klassetilbud, der har særligt fokus på at hjælpe elever med udfordringer. En af pigerne fortæller, at hun har brug for ekstra støtte og nogle gange en pause til at blive klar igen, og at der i 10. klasse har været plads til det. Hun fortæller:

Lærerne støttede mig jo. Hver gang at de kunne se, at det blev for svært for mig, så fik jeg bare en fem minutters pause til lige at kunne gå ud og trække noget luft og blive lidt mere klar oveni hovedet. Så jeg kunne gå op og arbejde videre. Og hver gang jeg så kom op igen, så sad de henne ved min plads og ventede på, at jeg kom tilbage, så de kunne hjælpe mig i gang igen. ... De hjalp meget, og det var ikke kun mig – de hjalp også de andre dér, hvor de ligesom kunne og havde tid. Og så også dét, der gjorde, at det var en pissefed læringsmåde, det var, at der var ikke så mange inde i klassen, og der var heller ikke så mange af de der svære metoder, man ligesom lærer i ”normale” 10. klasser. Der lærte vi de simple måder. Så de var til at forstå.

Pige, ordinær 10. klasse

Det er altså en gennemgående fortælling, at mange elever i 10. klasse møder en undervisning, der er tilpasset elevernes forudsætninger og potentialer, fordi lærerne har blik for den enkelte elevs behov og formår at tilrettelægge undervisningen, så den opleves som motiverende og inkluderende for alle elever – såvel dem med som dem uden særlige behov.

4.4.2 Niveaudelt holdundervisning kan være et godt redskab

I elevernes fortællinger om 10. klasse er det ligeledes er fremtrædende perspektiv, at niveaudelt holdundervisning i 10. klasse har været med til at understøtte, at undervisningen bredt set opleves som tilpasset elevernes forudsætninger og potentialer.

Der er eksempler på elever, der har oplevet at have faglige udfordringer i 9. klasse, som giver udtryk for, at niveaudelt holdundervisning har medført, at de nu kan følge med i timerne og øge deres faglige udbytte. En pige fortæller:

Fagligt vil jeg sige, at det – som jeg sagde – har ændret sig meget, for på min gamle skole har det lige pludselig været en stor vending for mig. Jeg er begyndt at følge meget mere med i skolen nu, fordi det ligesom er mit niveau, når vi har niveaudelt undervisning, så man ikke sidder i en klasse med 25 elever, og vi alle er på vidt forskellige niveauer. Så nu er det hele tiden, hvor jeg kan følge med, og hvor jeg kan forstå, hvad der sker i timerne, og nu lærer jeg noget på grund af den her niveaudelte undervisning. Så skolemæssigt og fagmæssigt har det forbedret sig rigtig meget siden folkeskolen.

Pige, efterskole 10. klasse

Det er imidlertid ikke kun de fagligt svageste elever, der profiterer af den niveaudelte holdundervisning. Tilsvarende fortællinger er at finde blandt fagligt stærke elever, der også understreger, at niveaudelt holdundervisning kan have betydning for at fastholde elevernes motivation:

Det med, at det er niveauinddelt, gør, at jeg bedre kan deltage i timerne, og jeg føler ikke bare, at jeg skal kigge på en skærm i to timer og bare lytte med. Jeg føler rent faktisk, at jeg lærer noget af det. Og kan hjælpe andre, eller de kan hjælpe mig. Så jeg ikke bare sidder og keder mig en hel time.

Pige, ordinær 10. klasse

Det er altså både fagligt stærke og mindre stærke elever, der peger på, at niveaudelt holdundervisning kan være et godt redskab til at sikre et passende fagligt niveau for alle elever.

4.5 Varieret skoledag

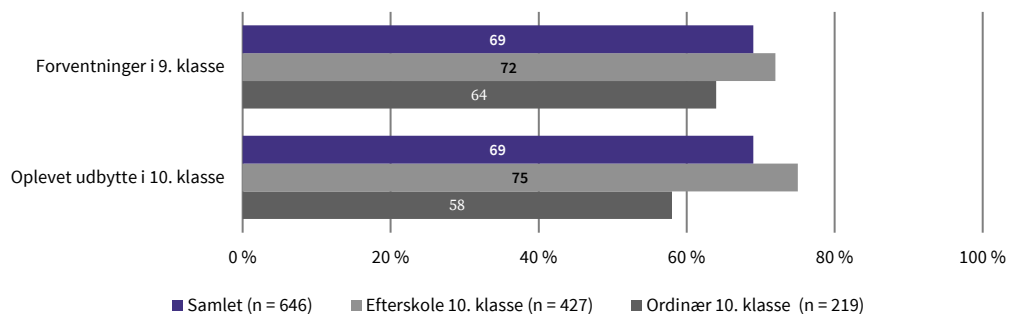
Oplevelser af en varieret skoledag er et tredje element, der går igen blandt eleverne som noget, der bidrager til deres udbytte af 10. klasse. De unges fortællinger handler dels om, at en varieret skoledag kan gøre undervisningen sjov og vedkommende, dels at en varieret skoledag kan være med til at fastholde elevernes koncentration over lang tid.

Der er i elevernes fortællinger en oplevelse af, at forskellige tiltag i 10. klasse er med til at skabe variation i skoledagen. For det første kan variation i skoledagen handle om en anderledes tilrettelæggelse af undervisningen, der tilgodeser andre læringsformer. For det andet kan variation i skoledagen handle om nye valgfag og -linjer, der blandt andet gør det muligt at flette aktiviteter og bevægelse ind i og mellem boglige fag samt at give de unge mulighed for at dyrke en interesse. Sidstnævnte gør sig særligt gældende for elever på efterskolerne.

Knap tre fjerdedele af eleverne angiver, at de i 10. klasse har haft nye fag eller lært noget på en ny måde (69 %). Det viser figur 4.4.

FIGUR 4.4

Elevernes oplevelse af at have nye fag eller lære noget på en ny måde

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.- og 10.- klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.

Note: Der indgår kun respondenter, der har besvaret begge spørgeskemaer.

Note: "Forventninger" i 9. klasse er baseret på spørgsmålet: "I hvilken grad har disse faktorer haft betydning for dit valg af 10. klasse: 'Jeg vil gerne blive mere moden', 'Jeg vil gerne blive bedre til nogle personlige ting (fx til at sige noget i timerne, møde til tiden eller holde aftaler)', 'Jeg vil gerne blive bedre til nogle sociale ting (fx til at samarbejde, vise hensyn over for andre, eller forstå og acceptere andres meninger)". Her er forventninger defineret på baggrund af svarene "I høj grad" eller "I nogen grad". "Oplevet udbytte" i 10. klasse dækker over svarene "Helt enig" eller "Nærmest enig" til spørgsmålet "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: 10. klasse har ført til..." Forventninger og oplevet udbytte er dermed ikke helt sammenlignelige.

Det fremgår af figuren, at 69 % af eleverne har haft nye fag eller lært noget på en anden måde. Andelen er større blandt elever, der går på efterskole (75 %), end blandt elever, der går i ordinær 10. klasse (58 %). Når man sammenholder disse resultater med elevernes angivelser af grunde til at vælge 10. klasse, ser man imidlertid også, at andelen af elever, der har valgt 10. klasse for at få nye fag eller at lære noget på en ny måde, er større blandt elever på efterskolerne end blandt elever i ordinær 10. klasse.

4.5.1 Nye læringsformer tilgodeses

Interviewene med eleverne vidner om, at der er stor variation i, hvordan de oplever, at undervisningen i deres 10.-klassetilbud er tilrettelagt. Det spænder fra oplevelser af undervisning, der minder om det, de har mødt i grundskolen, til undervisningsformer, der tilgodeser nye læringsformer, som kan understøtte elevernes motivation og læring.

Blandt elever i ordinær 10. klasse vidner deres fortællinger om, at selve tilrettelæggelsen af fag og indførelsen af nye fag kan have betydning for deres udbytte af 10. klasse. En gruppe elever fortæller, at de i 10. klasse ikke har mødt faglig undervisning, der adskiller sig markant fra den undervisning, de har mødt i grundskolen. Nogle oplever, at undervisningen bærer præg af en pensumorientering, hvor de gennemgår stof og udfører øvelser, hvilket kan give eleverne en oplevelse af ensformig undervisning.

En anden udbredt fortælling i interviewene er imidlertid, at eleverne i 10. klasse møder undervisning, der er tilrettelagt på måder, der tilgodeser nye læringsformer. Nye læringsformer kan i elevernes optik være med til at gøre undervisningen sjovere og mere vedkommende og være med til at påvirke den enkeltes motivation og udbytte af 10. klasse. En af eleverne fortæller, at der til forskel fra 9. klasse har været flere forskellige måder at lære på i 10. klasse og plads til mere diskussion:

I 9. var det meget sådan noget med, at ”her får I den her opgave, den skal I lave, og så skal I aflevere den”. Det var dét, vi brugte timerne på. Der var ikke så mange klassediskussioner og sådan noget. ... Men [i 10. klasse] i dansk og engelsk var det meget noget med, at vi læste en artikel, og så snakkede vi om den sammen, i stedet for at vi skulle lave opgaver om den, så på den måde var det lidt anderledes. ... Jeg kunne godt lide, at man snakker om det i klassen, fordi når jeg så evt. skal sidde og lave en opgave om det senere, så har jeg ikke kun min egen mening om det, så har jeg også noget andet.... i stedet for at jeg bare sad og skrev på min egen computer hele timen. Det bliver man træt af til sidst.

Pige, ordinær 10. klasse

Flere elever fortæller om valgfag, der kombinerer forskellige fag, fx *global* (engelsk, samfundsfag, dansk) og *horisont* (samfundsfag, historie, religion) og giver udtryk for, at det netop er i disse valgfag, at undervisningen hænger bedst sammen. Det skyldes blandt andet, at de kan se, hvordan de enkelte fag kan give mening i sammenhæng med andre fag om et fælles, interessant tema. Derudover fremhæver de unge selve skiftet mellem at have fagfaglige fag og valgfag som noget positivt, der skaber variation i skoledagen, hvilket kan hjælpe dem til at fastholde koncentrationen og gøre det nemmere at følge med i timerne.

Der er også fortællinger blandt elever på efterskolerne, der illustrerer, hvordan fagene bliver tilrettelagt på nye måder. Der er blandt andet eksempler på fag, der tilrettelægges i nye rammer, fx at engelskundervisningen flyttes ned i idrætshallen, hvor eleverne skal løbe grammatikstafet, eller at undervisningen bygges op om et selvvalgt projekt, som man gerne må arbejde med uden for klasserummet.

4.5.2 Aktivitet og bevægelse flettet ind mellem timer

Både elever i ordinær 10. klasse og på efterskoler oplever, at aktiviteter og bevægelse er blevet flettet ind mellem fagfaglige timer, og fremhæver det som noget positivt. Aktiviteterne giver de unge et afbræk i skoledagen og hjælper med at fastholde koncentrationen i undervisningen. For nogle elever er aktiviteterne en del af et linjefag eller valgfag, mens andre elever beskriver aktiviteterne som egentlige pauser i skoledagen.

Blandt eleverne på efterskolerne er det udbredt, at man har et linjefag, som sikrer, at bevægelse integreres i skoledagen. En af de unge fortæller, at den fast integrerede bevægelse har stor betydning for, at hans fokus i de fagfaglige timer fastholdes:

Man fik [i linjefaget] meget løsnat sit hoved fra skolen, så man følte sig frisk igen midt på ugen – vi havde det onsdag og torsdag. Det er dér, hvor man begynder at blive træt i hovedet af at have været i skole. Så vækker det lige én op igen, så man om fredagen stadig har lyst til at have sine timer dér.... Der var ikke særligt meget bevægelse i folkeskolen. Der var nogle gange, hvor vi spillede bordtennis ..., men det var ikke så tit, at folk gad.

Dreng, efterskole 10. klasse

I ordinær 10. klasse fremhæves vekselvirkning mellem faglige timer og andre aktiviteter som noget positivt. Det kan fx være en aktivitet, der integreres i et valgfag. En dreng fortæller blandt andet, at de i hans 10. klasse skulle udvikle et brætspil som en del af timen. Bevægelse spiller imidlertid ingen fremtrædende rolle i disse fortællinger. Der er enkelte eksempler på, at klassen sommetider går ture sammen, men ellers er det ikke et dominerende perspektiv.

4.5.3 Mulighed for at dyrke en interesse

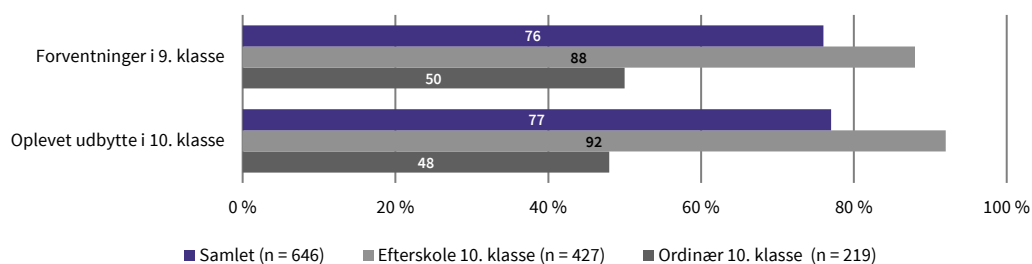
Efterskolerne skal ikke alene tilbyde eleverne undervisning, men også samvær med henblik på elevernes hele, menneskelige udvikling og modning samt deres almene opdragelse og uddannelse¹⁹. En af de måder, efterskolerne imødekommer dette på, er ved at udbyde forskellige valgfag, som giver eleverne mulighed for at dyrke en interesse, fx inden for idræt, musik eller e-sport. Derfor er det ikke overraskende, at muligheden for at dyrke en interesse spiller en større rolle på efterskolerne end i ordinære 10. klasser. Det gælder både med hensyn til elevernes angivelse af grunde til at vælge 10. klasse og med hensyn til deres oplevelse af 10. klasse.

Figur 4.5 viser andelen af elever, der har angivet, at 10. klasse har givet dem mulighed for at dyrke en interesse. Figuren viser ligeledes andelen af elever, der i 9. klasse har angivet, at muligheden for at dyrke en interesse havde betydning for deres valg af 10. klasse.

19 Jf. Bekendtgørelse af lov om frie fagskoler og efterskoler. §1, stk. 1

FIGUR 4.5

Mulighed for at dyrke en interesse (fx sport eller musik)

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.- og 10.-klasselever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.

Note: Der indgår respondenter, der har besvaret et eller begge spørgeskemaer.

Note: "Forventninger" i 9. klasse er baseret på spørgsmålet: "I hvilken grad har disse faktorer haft betydning for dit valg af 10. klasse: 'Jeg vil gerne blive mere moden', 'Jeg vil gerne blive bedre til nogle personlige ting (fx til at sige noget i timerne, møde til tiden eller holde aftaler)', 'Jeg vil gerne blive bedre til nogle sociale ting (fx til at samarbejde, vise hensyn over for andre, eller forstå og acceptere andres meninger)". Her er forventninger defineret på baggrund af svarene "I høj grad" eller "I nogen grad". "Oplevet udbytte" i 10. klasse dækker over svarene "Helt enig" eller "Nærmest enig" til spørgsmålet "Hvor enig eller uenig er du i følgende udsagn: 10. klasse har ført til..." Forventninger og oplevet udbytte er dermed ikke helt sammenlignelige.

Det fremgår af figuren, at 77 % af eleverne oplever, at de har fået mulighed for at dyrke en interesse i 10. klasse. Andelen er markant større på efterskole end i ordinær 10. klasse. I alt 91 % af eleverne, der går i 10. klasse på en efterskole, oplever at have fået mulighed for at dyrke en interesse, fx sport eller musik, mens det gør sig gældende for 48 % af eleverne i ordinær 10. klasse.

Samme billede tegner sig, når det kommer til elevernes angivelser af grunde til at vælge 10. klasse. Her er muligheden for at dyrke en interesse ligeledes vigtigere for elever i 10. klasse på en efterskole end blandt elever i ordinær 10. klasse. Således afspejler forskellene i det oplevede udbytte blandt elever på henholdsvis efterskole og i ordinær 10. klasse nogenlunde den forskellige vægt, som de to elevgrupper i 9. klasse tillagde muligheden for at dyrke en interesse.

Interviewene med eleverne på efterskolerne vidner om, at netop muligheden for at dyrke en interesse i skoletiden har været en vigtig årsag til, at de har valgt en efterskole. Det kan fx være en interesse for dans, e-sport eller idræt. De unge fortæller, at muligheden for at dyrke en interesse haft en positiv afsmitning på deres lyst til at gå i skole:

I forhold til at gå på efterskole i stedet for en 10. klasse så synes jeg, det har været rigtigt fedt. Altså, nu er jeg meget, hvad man kan kalde en "sportsfreak". Jeg elsker at dyrke motion, så jeg synes, det har været en mega god måde, at man sådan kan blande de to ting sammen. Så stadig få en 10. klasse og dyrke mega meget sport, det synes jeg har været en rigtig god beslutning for mig. Så det er hundrede procent én af de ting, der har været rigtigt godt ved at gå på efterskole.

Dreng, efterskole 10. klasse

4.5.4 Forskelle på skoledage mellem ordinær 10. klasse og 10. klasse på en efterskole

Som det fremgår af de overstående afsnit, vidner interviewene med eleverne om markante forskelle på skoledagene i ordinær 10. klasse og i 10. klasse på efterskolerne. De følgende bokse giver to eksempler på, hvordan en skoledag kan se ud i de to forskellige 10.-klassetilbud. Eksemplerne har til hensigt at give et billede af, hvilken hverdag eleverne møder i 10. klasse, og at illustrere,

hvordan den varierede skoledag kan komme til udtryk i 10. klasse. Hvor eleverne i ordinær 10. klasse typisk fortæller om kortere og mere komprimerede skoledage, fortæller elever på efterskolerne om lange, programsatte dage, hvor andre former for samvær end det skolerelaterede er en del af hverdagen.

Eksempel på en dag i ordinær 10. klasse

Sofie er 15 år og går i 10. klasse på et 10.-klassecenter, der ligger i nabobyen til hendes grundskole. Hver morgen tager hun en bus til skolen og møder kl. 8:10. I de første to timer har hun dansk, og læreren har forberedt nogle opgaver. Sofie har brug for ekstra støtte i undervisningen og sætter stor pris på, at læreren kommer hen til hende og forklarer hende nogle af tingene en ekstra gang.

Sofie er 15 år og går i 10. klasse på et 10.-klassecenter, der ligger i nabobyen til hendes grundskole. Hver morgen tager hun en bus til skolen og møder kl. 8:10. I de første to timer har hun dansk, og læreren har forberedt nogle opgaver. Sofie har brug for ekstra støtte i undervisningen og sætter stor pris på, at læreren kommer hen til hende og forklarer hende nogle af tingene en ekstra gang.

Sofies veninde er altid færdig før de andre i klassen og får derfor nogle ekstraopgaver. Klokkene 10:00 har eleverne 20 minutters pause. Her taler Sofie med nogle af de nye veninder, hun har fået i klassen, eller hun sidder med sin telefon og kigger på de sociale medier. Så er der matematik. Sofie har det fint med matematik og behøver ikke ekstra støtte her. Hun kan godt lide matematiklæreren, som altid spørger eleverne, om der er noget, de synes har været særligt svært ved deres lektier, eller om der er nogle spørgsmål eller ønsker til timen, inden de går i gang. Hun oplever, at læreren er god til at forklare det samme på forskellige måder, så alle kan være med.

Så er der frokostpause. Sofie og en af hendes veninder går over i kantinen og køber noget mad. Efter frokostpausen går de en tur rundt i området med læreren. Sofie synes, det er rart at få lidt frisk luft, og at man kan få snakket frit med nogle fra klassen. Så er der engelsk. Det er Sofie ikke så vild med, men hun ved godt, at hun er nødt til at gøre en indsats, hvis hun skal blive bedre. Engelsklæreren har heldigvis tit nogle forskellige øvelser med, som de fx laver i grupper – så går timen lidt hurtigere. Hvis det er mandag, har de valgfag med idræt. Dagen slutter kl. 13:30, hvor Sofie tager bussen hjem igen. Om eftermiddagen arbejder hun i Brugsen, hænger ud med nogle venner eller laver lektier.

Kilde: Baseret på interview med elever i ordinær 10. klasse.

Eksempel på en dag i 10. klasse på en efterskole

Jonas er 15 år og går på efterskole et par timer væk fra, hvor han bor. Han står op kl. 7:20, hvor han samles med sin familiegruppe, som er 15 unge, der bor i samme hus. Hvis man ikke står op, kommer viceforstanderen med et båthorn og vækker én. Kl. 7:30 går de til morgenmad sammen i fælleshuset og bagefter til morgensamling i fællessalen. Her fortæller en lærer om eventuelle nyheder, eller om der skal ske noget specielt i løbet af dagen.

Fra kl. 8:30-9:30 har Jonas den første time. Han har matematik, og læreren har forberedt en matematikleg, som eleverne skal lege i gymnastiksalen. Jonas kan godt lide, når der sker noget fra morgenstunden, for så kommer man hurtigt i gang med dagen. Fra 9.30-10:00 er der pause, hvor Jonas ofte sætter sig sammen med nogle af de andre fra klassen og taler om sport, eller hvilke arrangementer der er på skolen i den kommende tid. Fra 10:00-11:50 er der timer igen. Denne gang har Jonas dansk, og eleverne skal arbejde med litterære analyser. Jonas kan godt huske, de har haft om litterære analyser i 9. klasse, men synes, det er rart at få det genopfrisket, selvom han ikke synes, det er vildt spændende. Så han er glad for at kunne se frem til, at han senere har valgfag.

Bagefter skal der gøres rent på et udvalgt område, og i dag er det familiegruppens køkken. Det er lidt surt, men går stærkt, når de hjælpes ad. Kl. 12:15 er der frokost med varm ret i fælleshuset. Efter frokost er der pause igen, og så er der valgfag. Jonas har fodbold og nyder at komme ud, bevæge sig og få klaret hovedet.

Ved 15-16-tiden har han fri. Så slapper han af på værelset eller hænger ud med nogle venner, indtil der er aftensmad kl. 17:30-18:30 med rugbrød og rester fra frokost. Til forskel fra morgenmaden og frokosten behøver man ved aftensmaden ikke sidde i familiegrupper. Nogle gange er der om aftenen et kulturarrangement, hvor der fx er besøg af en person, der holder oplæg. Kl. 22:00 skal man være i familierummet, og kl. 22.30 skal man ligge i sin seng.

Kilde: Baseret på interviews med elever i 10. klasse på efterskole.

5 Vejledningens betydning i 10. klasse

Undersøgelsen peger på, at en stor del af de elever, der vælger 10. klasse har et behov for hjælp i forbindelse med deres overvejelser og valg af ungdomsuddannelse. Samtidig er der et stort spænd i elevernes behov for vejledning. Mens nogle elever helt grundlæggende har brug for personlig og faglig støtte til at reflektere over deres interesser, styrker og udviklingsbehov, har andre elever brug for at trykprøve deres planer eller stille specifikke spørgsmål om en konkret ungdoms- eller videregående uddannelse. Derfor har mange elever behov for, at vejledning tager afsæt i deres individuelle forudsætninger og interesser. I forlængelse heraf peger kapitlet også på, at det er forskelligt, hvad eleverne lægger vægt på som elementer i god vejledning, afhængig af deres vejledningsbehov.

Praktik er den vejledningsaktivitet, der er mindst udbredt blandt eleverne. Andelen, der kommer i praktik, er også markant lavere end i 9. klasse. Samtidig er praktik den vejledningsaktivitet, der opleves at give størst udbytte blandt de elever, der har været i praktik. Når det kommer til vejledningssamtaler, oplever eleverne, at individuelle samtaler giver større udbytte end kollektive samtaler. Den obligatoriske selvalgte opgave (OSO) er et vejledningstilbud, der er særligt for 10. klasse. Eleverne oplever generelt OSO som noget positivt, da opgaven giver dem mulighed for at arbejde i dybden med en konkret vej fra uddannelse til job.

Vejledning i 10. klasse

Krav til vejledning i 10. klasse

- Kollektiv vejledning til alle elever
- Individuel vejledning og gruppevejledning til elever, der er vurderet ikke-uddannelsesparate i 9. klasse
- Obligatorisk og valgfri brobygning
- Det er ikke et krav, at eleven skal tilbydes erhvervspraktik.

Elementer i vejledningen i 10. klasse

- En uddannelsesplan, der skal anvendes som værktøj i den løbende vejledning af eleven om elevens fremtidige uddannelsesvalg
- En obligatorisk selvalgt opgave (OSO), som skal give eleven mulighed for at arbejde selvstændigt med et givent emne, der tager sit udgangspunkt i elevens uddannelsesplan og valg af ungdomsuddannelse, herunder aktiviteter i form af brobygning og andet.

Kilde: Uvm.dk.

5.1 Udbredelse af vejledningssamtaler og vejledningsaktiviteter i 10. klasse

Dette afsnit viser udbredelsen af vejledningssamtaler og vejledningsaktiviteter i 10. klasse. Godt halvdelen af eleverne har haft vejledningssamtaler med en UU-vejleder eller lærer, mens besøg på ungdomsuddannelser er den vejledningsaktivitet, der er mest udbredt.

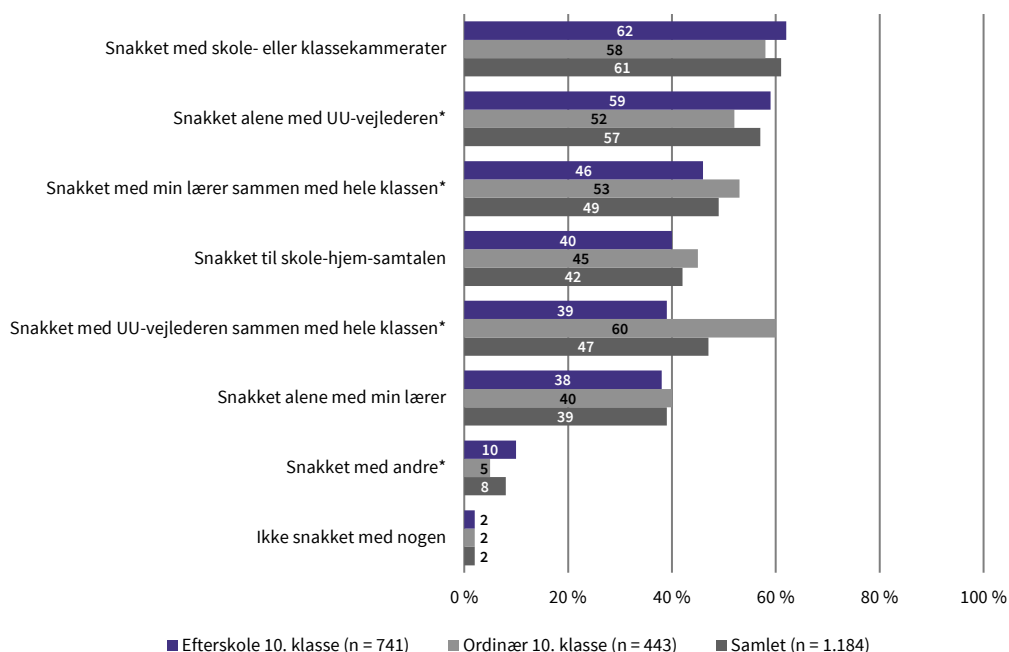
5.1.1 Flest unge har talt om uddannelse med en UU-vejleder og deres skole- eller klassekammerater

Mens godt halvdelen af de adspurgte elever har angivet, at de har snakket om uddannelse og arbejde med læreren eller en UU-vejlederen - enten individuelt eller sammen med klassen - har også en stor andel af eleverne talt om uddannelse og skole med skole- eller klassekammerater og ved skole-hjem-samtalen. Der er ikke de store forskelle mellem elever i 10. klasse på efterskole og elever i en ordinær 10. klasse. Dog er kollektive samtaler med UU-vejlederen mere udbredt i ordinær 10. klasse end på efterskolerne.

Figur 5.1. viser, hvilke personer eleverne har talt med om uddannelse og arbejde. Heraf fremgår det, at de fleste elever angiver, at de har talt med skole- eller klassekammerater, og dernæst kommer UU-vejlederen.

FIGUR 5.1

Forekomst af vejledningssamtaler i 10. klasse

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Tabellen her er udelukkende baseret på de respondenter, der har svaret "Ja" til "Har du i løbet af din tid i 10. klasse snakket med nogen i skolen om uddannelse og arbejde?" Procenterne summer derfor ikke til 100.

* Indikerer, at der er statistisk signifikant forskel på fordelingerne blandt elever i "efterskole 10. klasse" og i "ordinær 10. klasse", dvs. p-værdi < 0,05.

Som figur 5.1 viser, har 61 % af eleverne talt med skole- eller klassekammerater om uddannelse og arbejde. Dernæst kommer UU-vejlederen, som 57 % af eleverne har talt alene med. Disse tal adskiller sig fra 9. klasse ved, at flere elever i 10. klasse har haft samtaler alene med deres lærer eller UU-vejleder (EVA, 2019a). I 9. klasse gjaldt det, at 26 % havde talt alene med deres UU-vejleder og 21 % havde talt alene med deres lærer. Dette fund skal formentlig ses i lyset af, at det i 9. klasse kun er ikke-uddannelsesparate elever, der tilbydes individuel vejledning. Figuren viser også, at der foregår flere kollektive samtaler i ordinære 10. klasser end på efterskolerne – særligt med UU-vejlederen. I alt svarer 39 % af eleverne på efterskolerne, at de har talt med UU-vejlederen sammen med hele klassen, mens det er tilfældet for 60 % af eleverne i ordinær 10. klasse. Omvendt har en større andel af eleverne i 10. klasse på efterskolerne talt alene med deres UU-vejleder. Det gælder for 59 % af eleverne på efterskole sammenlignet med 52 % blandt eleverne i ordinær 10. klasse.

5.1.2 Besøg på ungdomsuddannelser er den mest udbredte vejledningsaktivitet blandt eleverne

De fleste elever i 10. klasse har været på besøg på en ungdomsuddannelse. Det gælder en lidt større andel af eleverne på efterskolerne (93 %) end i ordinær 10. klasse (88 %). Det viser tabel 5.1.

TABEL 5.1

Deltagelse i vejledningsaktiviteter i 9. og 10. klasse

	Efterskole (n = 741) (%)	Ordinær (n = 443) (%)	Samlet (n = 1.184) (%)
Praktik*	13	34	21
Besøg på ungdomsuddannelse*	93	88	91
Deltagelse i uddannelsesrettede aktiviteter	82	80	81
Ingen af ovennævnte aktiviteter	2	3	2

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Tabellen er udelukkende baseret på de respondenter, der har svaret ”Ja” til ”Hvilke af følgende aktiviteter har du deltaget i i løbet af din tid i 10. klasse?” Procenterne summer derfor ikke til 100.

* Indikerer, at der er statistisk signifikant forskel på fordelingerne blandt elever i ”efterskole 10. klasse” og i ”ordinær 10. klasse”, dvs. p-værdi < 0,05.

Tabel 5.1 viser også, at praktik er markant mindre udbredt blandt eleverne end besøg på en ungdomsuddannelse, særligt i 10. klasse på efterskolerne, hvor blot 13 % af eleverne har været i praktik, hvorimod det for ordinær 10. klasse er 34 % af eleverne. Sammenligner man med *Unges uddannelsesvalg i 9. klasse*, fremgår det, at 62 % af eleverne har været i praktik i enten 8. eller 9. klasse (EVA, 2019a). Disse tal skal ses i lyset af, at det ifølge bekendtgørelsen ikke er et krav, at eleverne skal tilbydes praktik, hverken i 8., 9. eller 10. klasse.

Derudover fremgår det af tabellen, at 81 % af eleverne har deltaget i uddannelsesrettede aktiviteter. Uddannelsesrettede aktiviteter kan fx være den obligatoriske selvalgte opgave (OSO), der skal tage afsæt i elevens tanker og ønsker i forbindelse med uddannelse eller job. Det kan også være et samarbejde mellem skole og en ungdomsuddannelse om et konkret projekt.

5.2 Oplevet udbytte af vejledningssamtaler og -aktiviteter

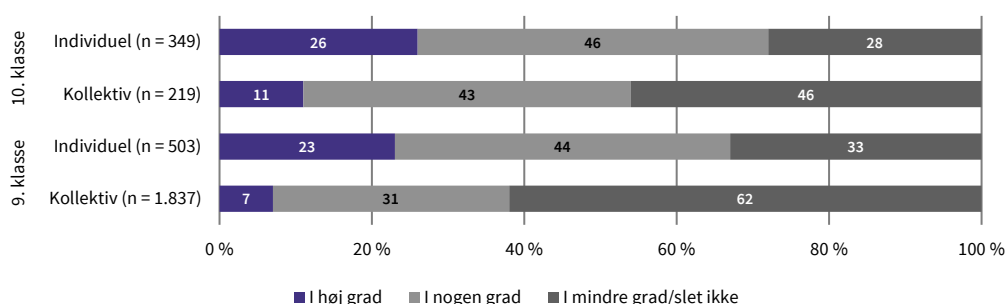
Dette afsnit viser, hvilket udbytte de unge oplever at få af forskellige former for vejledningssamtaler og vejledningsaktiviteter i 10. klasse.

5.2.1 Størst udbytte af individuelle samtaler

Undersøgelsen peger på, at individuelle vejledningssamtaler opleves som mere afklarende end kollektive samtaler. Dette mønster var også evident, da de unge gik i 9. klasse (EVA, 2019a). Figur 5.2 viser, i hvilken grad eleverne oplever et udbytte af samtaler med UU-vejlederen, afhængig af om samtalerne er foregået alene (individuel) eller i fællesskab med hele klassen (kollektivt). Fordelingen er vist både for 9. klasse og 10. klasse.

FIGUR 5.2

Udbytte af snak med UU-vejleder, afhængig af om snakken foregår individuelt eller kollektivt

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 9.- og 10.-klasselever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2018 og 2019.

Note: p-værdi (10. klasse) < 0,001; p-værdi (9.klasse) < 0,001.

Note: Tabellen er baseret på respondenter, der har svaret "Snakket med UU-vejlederen sammen med hele klassen" og "Snakket alene med UU-vejlederen" til spørgsmålet "Har du i løbet af din tid snakket med nogen i skolen om uddannelse og arbejde?" Udbyttet er defineret på baggrund af svaret på spørgsmålet "I hvilken grad har disse snakke hjulpet dig i forhold til dine egne overvejelser om uddannelse og arbejde?".

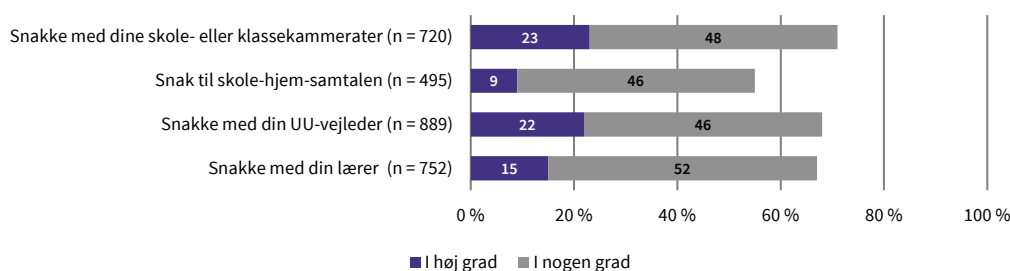
Det fremgår af figuren, at i alt 72 % af eleverne i 10. klasse i høj grad (26 %) eller nogen grad (46 %) oplever et udbytte forbundet med en individuel samtale med UU-vejlederen. Til sammenligning oplever 54 % af eleverne, at kollektive samtaler med UU-vejlederen i høj (11 %) eller nogen grad (43 %) virker afklarende. Samme billede tegner sig for samtaler med en lærer (resultater ikke vist). Figuren viser samtidig, at udbyttet af kollektive samtaler ser ud til at være lidt større i 10. klasse end i 9. klasse. I 9. klasse var der 62 % af eleverne, der oplevede, at kollektive samtaler med UU-vejlederen i mindre grad eller slet ikke hjalp dem i deres overvejelser om uddannelse og job. Den tilsvarende andel er 46 % i 10. klasse. Individuelle og kollektive samtaler er imidlertid to meget forskellige vejledningsaktiviteter med forskellige formål. Ofte vil det også være forskellige elevgrupper, der modtager henholdsvis individuelle og kollektive vejledningssamtaler.

5.2.2 Samtaler med skolekammerater opleves at hjælpe ligeså meget som samtaler med UU-vejleder og lærer

Godt to ud af tre elever oplever et vist udbytte med hensyn til deres valgproces, når vi ser på tværs af alle deres samtaler i skoleregiet om uddannelse og arbejde. Det er her værd at bemærke, at samtaler med skole- og klassekammerater ser ud til at give lige så stort udbytte som samtaler med UU-vejlederen og læreren, som det ses af figur 5.3.

FIGUR 5.3

I hvilken grad har følgende snakke hjulpet dig i forhold til dine overvejelser om uddannelse og arbejde?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Tabellen her er baseret på de respondenter, der har svaret "Ja" til, at de i løbet af 10. klasse har snakket med en lærer om uddannelse og arbejde. Besvarelserne er kun vist for de respondenter, der har svaret "I høj grad" eller "I nogen grad".

Det fremgår af figuren, at i alt 71 % af eleverne vurderer, at samtaler med skole- eller klassekammerater i høj grad (23 %) eller i nogen grad (48 %) har hjulpet dem i forhold til deres overvejelser om uddannelse og arbejde. De tilsvarende andele for samtaler med UU-vejlederen er 68 %, svarende til, at 22 % af eleverne har angivet, at samtalerne i høj grad har hjulpet dem, og at 46 % af eleverne har svaret, at de i nogen grad har hjulpet dem. Til sammenligning var det i 9. klasse blot 49 % af eleverne, der vurderede, at samtaler med UU-vejlederen i høj grad (14 %) eller nogen grad (26 %) var hjælpsomme (EVA, 2019a).

Der er ingen forskelle mellem elever på efterskoler og elever i ordinære 10. klasse med hensyn til, hvor stort et udbytte de oplever at få af vejledningssamtaler og andre samtaler om uddannelse og arbejde. Derfor er det kun de samlede tal, der er vist i figuren.

Betydningen af samtaler med skole- eller klassekammerater kan være vanskelig at fortolke, da de kan rumme den uformelle udveksling af gode råd, erfaringer og informationer, der finder sted blandt de unge, men potentielt også dække mere formaliserede gruppedrøftelser, der er faciliteret af en vejleder eller lignende som led i en vejledningsaktivitet. Under alle omstændigheder tyder resultaterne tyder, at de unge i høj grad orienterer sig efter deres kammerater og disses overvejelser om uddannelse og job.

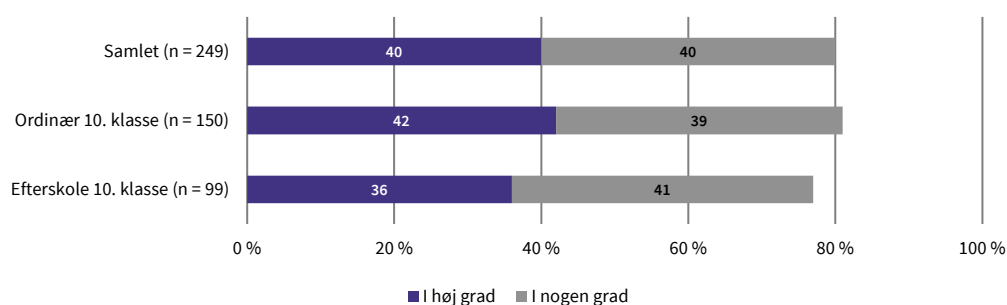
5.2.3 Elever i praktik får et stort udbytte af det

Vi har tidligere vist, at 13 % af de unge på efterskolerne har været i praktik i 10. klasse, mens det gælder 34 % af eleverne i ordinær 10. klasse (jf. afsnit 5.3). Dette afsnit viser imidlertid, at praktikken giver et stort udbytte til de elever, der er i praktik.

Figur 5.4 viser andelen af de elever, der har været i praktik, og som vurderer, at praktikken har hjulpet dem i deres overvejelser om uddannelse og arbejde.

FIGUR 5.4

I hvilken grad har praktikken på en arbejdsplads/i en virksomhed hjulpet dig i forhold til dine overvejelser om uddannelse og arbejde?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Tabellen er baseret på de respondenter, der har svaret "Ja" til, at de i løbet af 10. klasse har været i praktik på en arbejdsplads/i en virksomhed. Besvarelserne er kun vist for de respondenter, der har svaret "I høj grad" eller "I nogen grad".

Note: p-værdi = 0,767.

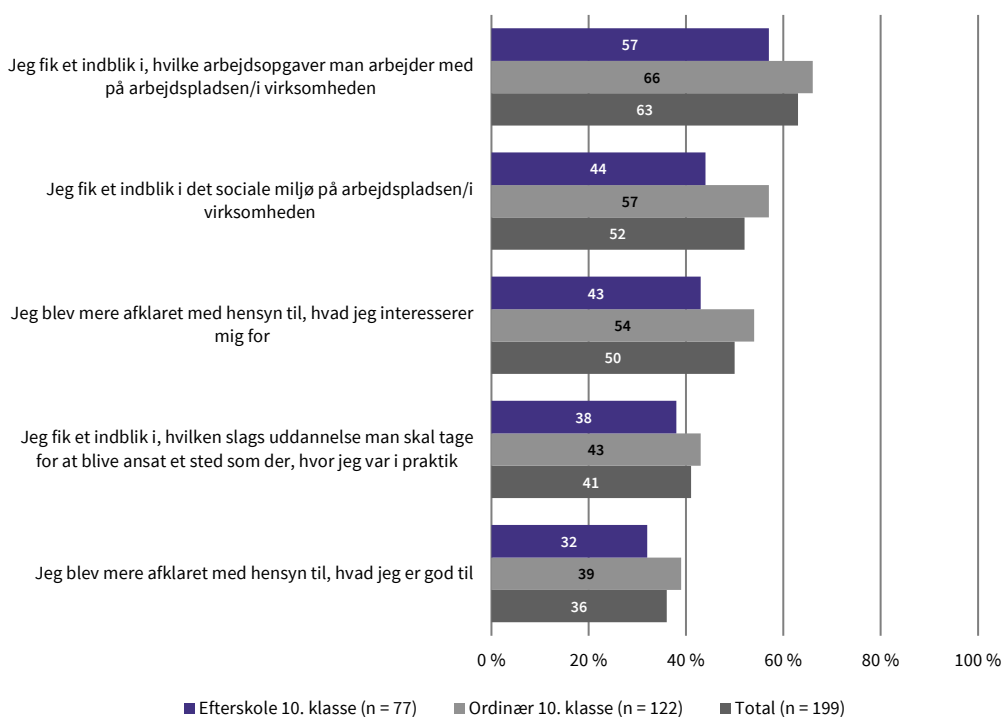
Det fremgår af figuren, at i alt 81 % af de elever, der har været i praktik, angiver, at praktikken i høj grad (44 %) eller nogen grad (38 %) har hjulpet dem med deres overvejelser om uddannelse og arbejde. I 9. klasse var den tilsvarende andel 68 % (EVA, 2019a). Det tyder altså på, at elevernes oplevede udbytte af praktik er større i 10. klasse end i 9. klasse. Der er ingen statistisk signifikante forskelle i elevernes oplevede udbytte af praktik afhængig af, om de går i 10. klasse på efterskole eller i ordinær 10. klasse.

Den lille gruppe elever, der har været i praktik i 10. klasse, angiver især, at de gennem praktikken har fået et indblik i arbejdsopgaver, det sociale miljø på arbejdspladsen/i virksomheden, samt at de er blevet mere afklaret med hensyn til, hvad de interesserer sig for.

Figur 5.5 viser, hvilke typer udbytte elever i praktik i høj grad oplever at have fået.

FIGUR 5.5

Type af udbytte forbundet med at være i praktik

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Tabellen her er baseret på de respondenter, der har svaret "Ja" til, at de i løbet af 10. klasse har deltaget i praktik på en arbejdsplads/i en virksomhed. Besvarelserne er kun vist for de respondenter, der har svaret "I høj grad".

* Indikerer, at der er statistisk signifikant forskel på fordelingerne blandt elever i "efterskole 10. klasse" og i "ordinær 10. klasse", dvs. p-værdi < 0,05.

Det fremgår af figur 5.5, at elever, der har været i praktik, især angiver, at de har fået et indblik i, hvilke arbejdsopgaver man arbejder med på arbejdspladsen/i virksomheden (63 %). Derudover peger en del elever også på, at de har fået et indblik i det sociale miljø på arbejdspladsen (52 %), og at de er blevet mere afklarede med hensyn til, hvad de interesserer sig for (50 %).

Ingen af de interviewede elever har været i praktik i 10. klasse. Nogle elever fortæller, at de gerne ville have været i praktik, men at de opgav, fordi det var for svært for dem at finde eller få en relevant praktikplads. En pige i ordinær 10. klasse fortæller, at hun gerne ville have været i frisørpraktik, da hun efter 10. klasse ønsker at påbegynde erhvervsuddannelsen til frisør, men at der ikke var nogen frisører i nærheden, der tilbød erhvervspraktik:

Jeg tænkte, at med transport og sådan noget, hvis jeg valgte at prøve at gå ud og finde en frisør, der ville tage mig i praktik i den her korte uge, så er der ikke sådan nogen frisører lige i omegnen af mig, som godt vil have nogen ind. Jeg havde nemlig været rundt og spørge. Men de fleste sagde, at de havde allerede en elevpraktikant, så de havde ikke... Hvis jeg kom derud og var, så havde jeg ikke rigtig noget at lave derude – ud over bare at stå og kigge på, hvad de lavede.

Pige, ordinær 10. klasse

Afsnittet viser således, at en stor del af eleverne i praktik oplever at få et stort udbytte af praktikken, samtidig med at relativt få elever får mulighed for rent faktisk at komme i praktik i 10. klasse. Samtidig peger resultaterne i afsnit 5.2.1 på, at nogle elevprofiler ser ud til at få mere ud af praktikken end andre. Man bør således overveje, hvad disse resultater er et udtryk for. Er der et uindfriet potentiale i praktikken, der kunne udnyttes bedre i vejledningen? Eller kan det store udbytte af praktik i 10. klasse sammenlignet med 9. klasse være et udtryk for, at det er de rette elever, der tilbydes praktik?

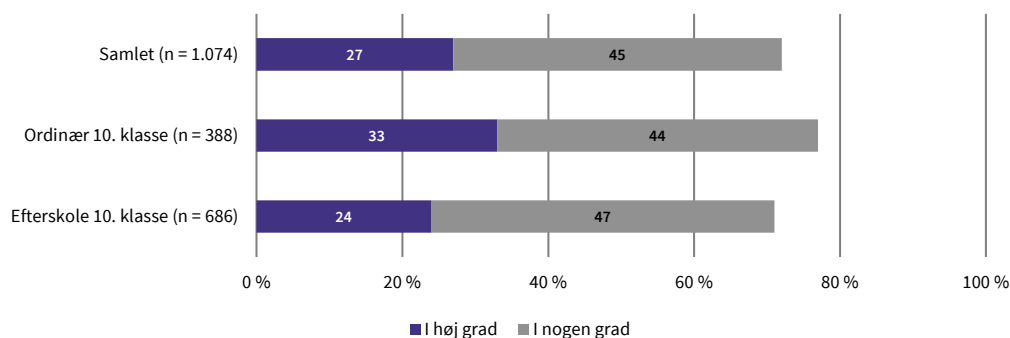
5.2.4 Tre ud af fire unge oplever besøg på ungdomsuddannelser i 10. klasse som en hjælp

De fleste elever har i 10. klasse været på besøg på en ungdomsuddannelse. Det gælder en lidt større andel af eleverne på efterskolerne (93 %) end i ordinær 10. klasse (88 %). Knap tre ud af fire elever oplever (72 %), at besøget/besøgene har været en hjælp i deres valgproces.

Figur 5.6 viser andelen af elever, der vurderer, at besøgene har hjulpet dem i deres overvejelser om uddannelse og arbejde.

FIGUR 5.6

I hvilken grad har besøget/besøgene på en ungdomsuddannelse hjulpet dig i forhold til dine overvejelser om uddannelse og arbejde?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Tabellen er baseret på de respondenter, der har svaret "Ja" til, at de i løbet af 10. klasse har været på besøg på en ungdomsuddannelse. Besvarelserne er kun vist for de respondenter, der har svaret "I høj grad" eller "I nogen grad".

Note: p-værdi = 0,023.

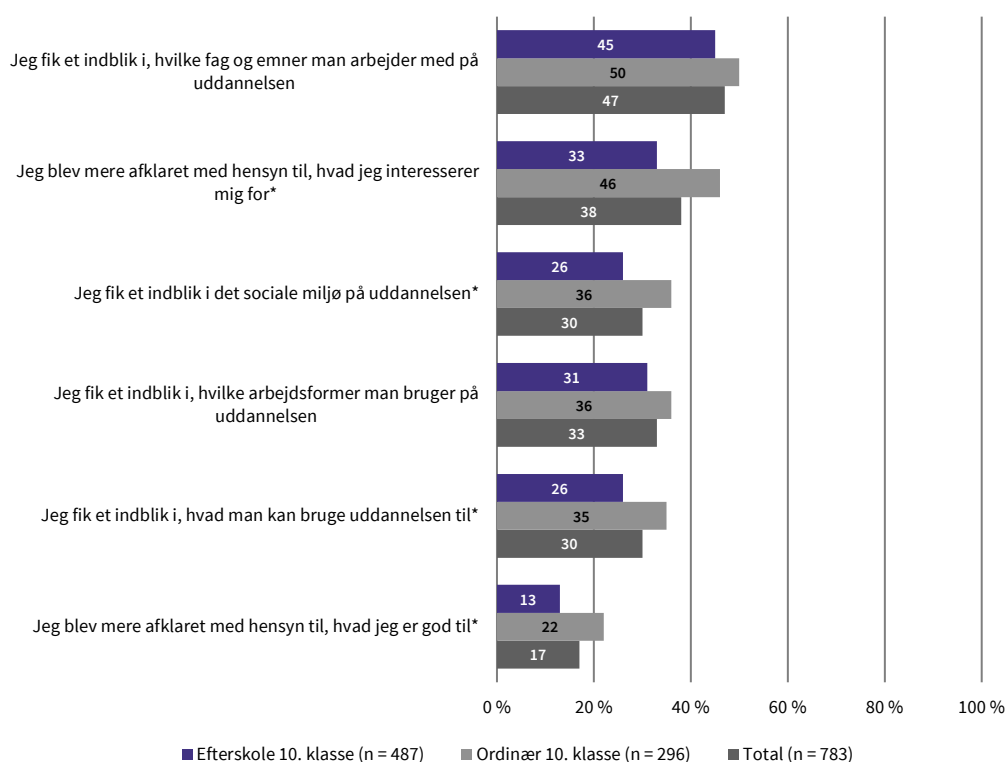
Det fremgår af figuren, at i alt 72 % af de elever, der har været på besøg på en ungdomsuddannelse, oplever, at besøget/besøgene i høj grad (27 %) eller nogen grad (45 %) har været en hjælp i deres overvejelser om uddannelse og arbejde. Der er en signifikant større andel af elever i ordinær 10. klasse, der oplever et udbytte forbundet med besøg på en ungdomsuddannelse sammenlignet med elever, der går i 10. klasse på en efterskole. I alt 33 % af eleverne i ordinær 10. klasse oplever, at besøg på ungdomsuddannelse i høj grad har hjulpet, mens det kun gælder 24 % af eleverne i 10. klasse på efterskolerne. Denne forskel kan hænge sammen med, at eleverne på en efterskole typisk ikke besøger en uddannelsesinstitution, som de efterfølgende kan søge ind på, da deres efterskoler ofte ligger langt fra familiens bopæl.

Når resultaterne af det oplevede udbytte af besøg på en ungdomsuddannelse i 10. klasse sammenholdes med samme udbytte i 9. klasse, er der en lidt større andel af elever i 9. klasse, som oplevede, at besøg på en ungdomsuddannelse hjalp dem i deres overvejelser om uddannelse og arbejde (henholdsvis 80 % i 9. klasse og 72 % i 10. klasse).

Figur 5.7 viser, hvilke typer udbytte som elever, der har besøgt en ungdomsuddannelse, i høj grad oplever at have fået.

FIGUR 5.7

Forskellige former for udbytte forbundet med at besøge en ungdomsuddannelse

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Tabellen er baseret på de respondenter, der har svaret "Ja" til, at de i løbet af 10. klasse har deltaget i besøg på ungdomsuddannelse. Besvarelsenerne er kun vist for de respondenter, der har svaret "I høj grad".

* Indikerer, at der er statistisk signifikant forskel på fordelingerne blandt elever i "efterskole 10. klasse" og i "ordinær 10. klasse", dvs. p-værdi < 0,05.

Figur 5.7 viser, at en stor del af eleverne peger på, at besøget har givet dem et indblik i, hvilke fag og emner man arbejder med på uddannelsen (47 %). Særligt blandt elever i ordinær 10. klasse peger en del på, at de er blevet mere afklaret med hensyn til, hvad de interesserer sig for (38 %). Derudover fremgår det, at omkring en tredjedel af eleverne oplever, at besøg på en ungdomsuddannelse har givet dem et indblik i uddannelsens sociale miljø, arbejdsformer på uddannelsen, og hvad man kan bruge uddannelsen til (henholdsvis 30 %, 33 % og 30 %).

Brobygning kan give input til valg og fravalg af uddannelse

Et udbredt perspektiv blandt de interviewede elever er, at brobygning i et vist omfang kan hjælpe med at afklare valget af en ungdomsuddannelse. Det handler særligt om, at eleverne gennem brobygning kan få et indtryk af miljøet på ungdomsuddannelsen, der enten kan bekræfte eleverne i deres valg og forstærke deres motivation for at begynde på den pågældende ungdomsuddannelse eller omvendt danne baggrund for, at eleven fravælger en given ungdomsuddannelse. Det betyder meget for de unge, at de oplever den pågældende ungdomsuddannelsesinstitution som imødekomende, og at de kan se sig selv blive en del af miljøet.

En pige fortæller, at hun gennem brobygning fandt ud af, at hun ville fravælge det almene gymnasium (stx) til fordel for det handelsrettede gymnasium (hxx). Hun siger:

Jeg har hele tiden haft en handelsskole i baghovedet, men jeg [tænkte], ..., at en stx ville være bedre, fordi du kan vælge en linje med matematik, men du har også de andre fag. Så var jeg så ude på en rigtig populær stx. Jeg kunne bare mærke, at det var ikke lige mig, dét med at skulle have meget samfundsfag og have naturfag... Man kommer jo ind i timerne og ser, hvordan de foregår ... Mine forældre har jo taget en handelsskole, og det har jeg hørt rigtig meget godt om. Da jeg så kom ud og besøgte den, kunne jeg bare mærke, at det var mere mig. Jeg trivedes mere i det dér. Den måde, jeg tænker på, passer meget bedre dér... Jeg kunne bare bedre se mig selv passe ind på en hxx, hvor der er mere med økonomi og markedsføring. ... Du ser det på egen hånd, og du oplever det, hvordan det er. Du går der for en dag og er elev for en dag og går rundt på skolens områder.

Pige, ordinær 10. klasse

Der er også elever, der oplever, at brobygning hjælper dem til at blive afklaret med, hvad de *ikke* skal. Eleverne forklarer dette med, at de gennem brobygning får indblik i et miljø, som de ikke kan se sig selv i. En efterskoleelev fortæller:

[Jeg var på] ... sosu for at prøve en erhvervsuddannelse ... Også fordi jeg gerne vil noget med mennesker og pædagogik. Jeg har også nogle veninder, der går på sosu fx, så jeg ville bare gerne prøve at se, hvordan det var en hverdag på sosu... Det påvirkede min beslutning om, at det var ikke rigtig det, jeg ville.

Pige, efterskole 10. klasse

Brobygning i 10. klasse kan også opleves som spild af tid eller et rart pusterum

Brobygning opleves ikke som hjælpsomt af alle i 10. klasse. Det gælder særligt elever, der oplever, at der i deres brobygning ikke var tid til eller mulighed for at få et nært indblik i miljøet, eller elever, der forud for brobygningen allerede havde truffet et valg om ungdomsuddannelse og ikke kunne se relevans med brobygning. Nogle elever fortæller, at deres brobygning derfor har været spild af tid, mens andre oplever, at brobygning alligevel har været et rart pusterum fra skolen. En dreng fortæller fx, at han oplevede sin brobygning på en erhvervsuddannelse som et standardbesøg, der ikke gav indblik i, hvad man lavede på stedet, og hvor der ikke var mulighed for at stille spørgsmål:

Jeg følte ikke rigtigt, at det [brobygning] var noget, der hjalp med at afklare. Jeg følte bare lidt, at vi lavede det standard. ... Vi fik ikke rigtig lov til at komme ud og arbejde med tingene som sådan. [Jeg havde håbet], at man lige fik måske en time eller en halv time på hver forskellige ting, man kunne lave derovre, og så kunne man opleve det, ... Det ville hjælpe til, at man kunne få et indblik i, hvad er det, man laver her, hvad er der sjovt her? Så kunne man også lige få stillet spørgsmål og så komme videre til det næste. Så man kunne prøve det af og se, hvordan det var. Ligesom man gør på gymnasiet, hvor man har en dag med et helt skema, man skal igennem. ... På erhvervsuddannelsen, der kom vi bare lidt ned og kiggede hurtigt på det, og så gik vi igen.

Dreng, efterskole 10. klasse

Andre elever fortæller, at de heller ikke oplevede, at deres brobygning bidrog til afklaring, men at de havde en god oplevelse med den, og at den gav et rart pusterum fra skolen. Det gælder særligt elever, der forud for brobygningen allerede havde truffet valg om ungdomsuddannelse.

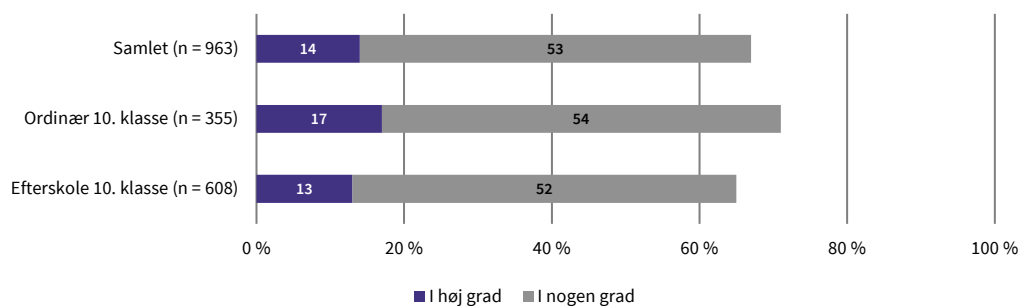
5.2.5 OSO er den uddannelsesrettede aktivitet i undervisningen, der fremhæves af flest unge som hjælpsom

I 10. klasse skal alle elever arbejde med en obligatorisk selvvalgt opgave (OSO), som skal tage afsæt i elevernes uddannelsesplan og forestillinger om valg af ungdomsuddannelse. Derudover møder nogle elever også andre aktiviteter integreret i undervisningen, som er rettet mod forskellige uddannelser, som fx et uddannelsesforløb, der er blevet til i et samarbejde mellem skole og et givent uddannelsessted. Omkring 80 % af eleverne i 10. klasse angiver, at de har deltaget i uddannelsesrettede aktiviteter i 10. klasse, som fx den obligatoriske selvvalgte opgave (OSO) eller samarbejde mellem skole og uddannelsessted om en konkret opgave (henholdsvis 82 % i 10. klasse på efterskole og 80 % i ordinær 10. klasse).

Godt to ud af tre elever (67 %) oplever, at en uddannelsesrettet aktivitet i undervisningen har været en hjælp til deres overvejelser om uddannelse og arbejde. Det viser figur 5.8.

FIGUR 5.8

I hvilken grad har de uddannelsesrettede aktiviteter i undervisningen hjulpet dig i forhold til dine overvejelser om uddannelse og arbejde?

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Tabellen er baseret på de respondenter, der har svaret "Ja" til, at de i løbet af 10. klasse har deltaget i uddannelsesrettede aktiviteter i undervisningen (fx OSO-opgaven eller samarbejde mellem skole og en ungdomsuddannelse om et projekt). Besvarelserne er kun vist for de respondenter, der har svaret "I høj grad" eller "I nogen grad".

Note: $p = 0,078$.

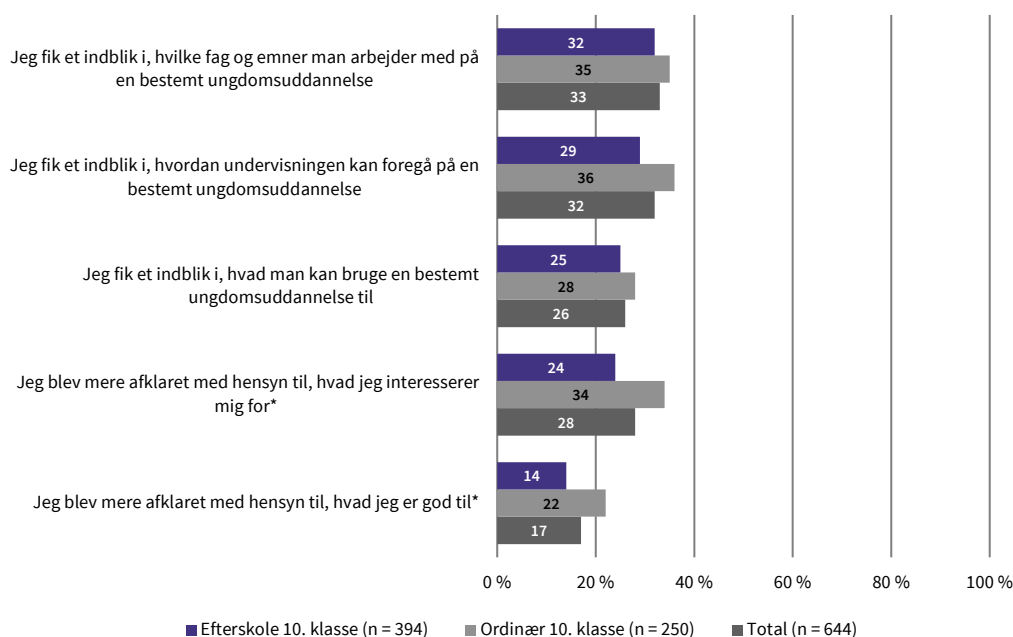
Det fremgår af figuren, at i alt 67 % af eleverne vurderer, at en uddannelsesrettet aktivitet i undervisningen i høj grad (14 %) eller nogen grad (53 %) har været en hjælp til deres overvejelser om uddannelse og arbejde. Der er ingen statistisk signifikante forskelle mellem elever i ordinær 10. klasse og elever på efterskole.

Uddannelsesrettede aktiviteter vurderes primært at kunne give indblik i, hvilke fag og emner man arbejder med på en bestemt ungdomsuddannelse, samt indblik i, hvordan undervisningen kan foregå på en bestemt ungdomsuddannelse.

Figur 5.9 viser, hvilke typer udbytte som elever, der har deltaget i en uddannelsesrettet aktivitet, i høj grad oplever at have fået.

FIGUR 5.9

Type af udbytte forbundet med at deltage i uddannelsesrettede aktiviteter

Kilde: Spørgeskemaundersøgelse blandt 10.-klasseelever gennemført af Epinion på vegne af EVA i 2019.

Note: Tabellen er baseret på de respondenter, der har svaret "Ja" til, at de i løbet af 10. klasse har deltaget i uddannelsesrettede aktiviteter i undervisningen (fx OSO-opgaven eller samarbejde mellem skole og en ungdomsuddannelse om et projekt). Besvarelserne er kun vist for de respondenter, der har svaret "I høj grad".

* Indikerer, at der er statistisk signifikant forskel på fordelingerne blandt elever i "efterskole 10. klasse" og i "ordinær 10. klasse", dvs. p-værdi < 0,05.

Det fremgår af figuren, at henholdsvis 33 % og 32 % af eleverne angiver, at de uddannelsesrettede aktiviteter i høj grad har givet et indblik i, hvilke fag og emner man arbejder med på en bestemt ungdomsuddannelse, samt indblik i, hvordan undervisningen kan foregå på en bestemt ungdomsuddannelse. Derudover oplever elever i ordinær 10. klasse i højere grad end elever på efterskole, at uddannelsesrettede aktiviteter har bidraget til, at de er blevet mere afklarede med hensyn til, hvad de interesserer sig for, og hvad de er gode til.

De interviewede elever fremhæver især den obligatoriske selvvalgte opgave, OSO, som en hjælpsom vejledningsaktivitet i 10. klasse. OSO er en skriftlig større opgave, som alene er indført i 10. klasse, hvor de unge skal skrive om en uddannelse og en jobtype, som de selv vælger. Idéen er, at eleverne skal overveje, hvad de på sigt kunne tænke sig at arbejde med, og så beskrive vejen dertil.

Indblik i vejen fra uddannelse til job

De interviewede elever er generelt glade for OSO i 10. klasse, som opleves at kunne hjælpe eleven med at få indblik i vejen fra en konkret ungdomsuddannelse til et givent job. Eleverne fortæller, at det er rart at få mulighed for at arbejde i dybden med en uddannelsesvej og få indblik i detaljer om en given ungdomsuddannelse, fx fag og fagpakker, indblik i karakter- og fagkrav samt i et specifikt job. En dreng fortæller, at OSO hjalp ham med at få overblik over, hvilke muligheder han har efter gymnasiet med hensyn til at blive fysioterapeut. Han siger:

Jeg synes egentlig bare, at det var en fin måde at sætte sin opgave op på, for så kan du ligesom se, nu var det fysioterapi, så var jeg inde og kigge på, at så skulle jeg fx på en stx, så kunne jeg tage dén vej, og så kan man kigge på, hvad er det, man skal bagefter, og så får man et lidt større overblik over, hvad det egentligt er, man kan. Så på den måde har den hjulpet mig.

Dreng, efterskole 10. klasse

En anden elev fortæller også, at det var under OSO, at hun fandt ud af, at hun på hf skal vælge en fagpakke, som kan pege i retning af et job som sexolog, hvilket hun også blev klogere på efter at have interviewet en sexolog som en del af sin opgave. Hun fik også indblik i nogle andre muligheder, hvis hun ombestemmer sig:

Jeg fik rigtig meget ud af det, for jeg er blevet både klar over, hvad det var, jeg skulle nu, for jeg researchede en masse om min hf, den dér fagpakke, jeg skal have med social og pædagogik. Og så fandt jeg ud af, hvad jeg kunne bagefter og sådan, hvad vejen egentlig er for at blive sexolog, og jeg har blandt også interviewet en sexolog, der var herude på skolen, for det har altid været noget, jeg har haft lidt i tankerne. Vi har snakket meget om det, mig og mine veninder fx, så min OSO har bare gjort mig klar over, hvad jeg skal, og hvilke krav der er, hvis jeg gerne vil blive det. Og også hvilke andre veje jeg kan tage, når jeg har taget vejen derop til, så kan jeg jo også tage andre veje. Det er et træ jo – med forskellige grene, alt efter hvilken vej man går.

Pige, efterskole 10. klasse

Mens nogle elever oplever at blive klogere på, hvilken uddannelsesvej de skal vælge, oplever andre, at OSO kan give et indblik i en vej, de *ikke* ønsker at vælge. Der er også en gruppe elever, der oplever, at OSO ikke levede op til deres forventninger. Det gælder særligt elever, der har oplevet, at de er blevet begrænset i deres valg af uddannelsesvej i OSO, fx hvis en lærer har vurderet, at den vej, eleverne gerne ville arbejde videre med, ikke var realistisk. Det kan også handle om, at eleven har haft en forestilling om at få en klar plan fra uddannelse til job efter endt OSO, og at denne forestilling ikke bliver indfriet. Dog oplever disse elever stadig, at de har fået noget ud af OSO i form af et øget kendskab til enten en specifik uddannelse eller et specifikt job. En pige fortæller:

Det var egentlig fint nok. Jeg fik meget ud af det, fordi jeg fandt ud af, at det var en hhx, jeg gerne ville. Men sådan jobmæssigt gjorde jeg ikke, og det ved jeg jo stadig ikke, altså. Det var heller ikke, fordi at jeg regner med at kunne det i en alder af 16 – at vide hvad jeg vil bagefter – men det virkede lidt, som om at det var det, der var meningen med det, at du så, hvilken branche du gerne ville i, og fandt ud af det, og det gjorde jeg jo ikke. Jeg fandt bare ud af, hvilken ungdomsuddannelse jeg gerne ville.

Pige, ordinær 10. klasse

Forskellige rammer for elevernes arbejde med OSO

Mens de overordnede krav til opgaven i princippet er de samme for alle, beskriver de interviewede elever forskellig praksis med OSO. Nogle fortæller fx, at de er blevet bedt om at interviewe en person, der havde den profession, de havde valgt, mens andre elever fortæller, at de primært skulle beskrive en profession på baggrund af viden, de kunne læse sig frem til. Mens opgaven for alle elever består af en skriftlig opgave, skal nogle elever også fremlægge opgaven for klassen, og andre skal supplere rapporten med et andet produkt, fx en film eller en blog.

Enkelte elever fortæller, at deres OSO har været tilrettelagt i samspil med brobygning. Der er imidlertid delte meninger om, hvordan dette har fungeret. For nogle elever har det fungeret godt, da som en del af OSO også skulle skrive en opfølgning på den viden, de havde fået om den pågældende ungdomsuddannelse gennem brobygning. En pige fortæller:

Altså, vi skulle skrive om to jobs, og der skrev jeg om politi og om ejendomsmægler. Og i den opgave, der indgik vores brobygning også, så der havde vi lavet sådan en blog, hvor det var, at vi havde skrevet, hvordan det havde været på de forskellige uddannelser. Så hvis det fx var stx, så skulle vi skrive ned, hvad vi havde lært, hvad vi havde lavet, og hvad vi synes om det og sådan noget, og hvad uddannelsen ligesom åbnede op til.

Pige, ordinær 10. klasse

For andre elever har det fungeret mindre godt, hvilket hænger sammen med, at eleverne ikke selv havde mulighed for at vælge, hvilken ungdomsuddannelse de ville i brobygning i, og at det derfor ikke harmonerede med deres selvvalgte opgave.

5.3 God vejledning i 10. klasse tager afsæt i de unges behov

Vejledning kan antage mange forskellige former i et spænd fra den mere formaliserede uddannelses- og karrierevejledning, som typisk har en rådgivende og vejvisende karakter, til en mere faciliterende vejledning, der ofte bærer præg af en åben og afsøgende dialog. Det tegner interviewene med eleverne et billede af.

Vejledningen opleves som god i de unges optik, når den tager afsæt i de unges forskelligartede behov. Hvor nogle elever giver udtryk for, at de har brug for personlig og faglig støtte til at reflektere over deres interesser, styrker og svagheder som afsæt for dannelsen af et motiveret uddannelses- eller beskæftigelsesønske, har andre elever mere brug for at trykprøve deres planer eller stille specifikke spørgsmål om en konkret ungdoms- eller videregående uddannelse. Det kan fx være spørgsmål om adgangskrav, fag, studieretninger eller fagpakker.

I forlængelse heraf vidner interviewene om, at det er forskelligt, hvad de unge lægger vægt på som elementer i god vejledning, afhængigt af hvad det er for et vejledningsbehov, de har. Elever, der har brug for en faciliterende vejledning, lægger i høj grad vægt på, at relationen er tryk, og at vejlederen har et indgående kendskab til dem som mennesker. Når det handler om mere vejvisende vejledning, er det i højere grad kendskabet til uddannelsesfeltet, der er i fokus.

Samtidig tegner interviewene et billede af, at det ofte er en lærer, som eleverne bruger, når de har brug for den mere faciliterende vejledning, da det ofte er læreren, der er tilgængelig i hverdagen, og som kender eleverne godt. Når det kommer til den mere vejvisende, informative vejledning, er der imidlertid flere eksempler på, at det er en UU-vejleder, eleverne gør brug af, da UU-vejlederen har indgående kendskab til uddannelseslandskabet og derfor kan være en god sparringspartner i sådanne tilfælde.

5.3.1 En tryk relation er vigtig for de unge

Både på efterskolerne og i ordinær 10. klasse fortæller elever, at den individuelle vejledning på deres skole primært bliver varetaget af en lærer eller vejleder, der kender eleverne godt. Eleverne giver udtryk for, at det kan være rart at tale med en, som kender dem og interesserer sig for dem, og som samtidig er neutral i sine holdninger.

En efterskoleelev fortæller, at han har talt med sin lærer, der også har en vejledningsfunktion, om mange ting, og at det også var hende, der hjalp ham med at finde ud af, hvilken ungdomsuddannelse han skal vælge efter 10. klasse. Han siger:

Det bliver kaldt en vejleder, men det er en helt normal lærer. ... Da jeg snakkede med hende i starten, der var jeg jo helt blank på, hvad det var, jeg ville. Jeg var virkelig i tvivl, for jeg havde jo kun fået mine venners indblik, og det var jo bare, at jeg skulle vælge gymnasieuddannelse. Men jeg var skoletræt på det tidspunkt, så jeg vidste jo ikke, hvad jeg overhovedet ville på nogen måde. Men efter at jeg fik snakket det igennem med hende – fik åbnet mig op over for en voksen – det hjalp virkelig meget, det littede. For jeg rendte rundt og tænkte, at jeg ikke kunne snakke med mine forældre om det, for jeg var bange for, at de ville blive sure, hvis jeg sagde, at jeg valgte gymnasium i stedet for erhvervs[skole], hvis de håbede, at jeg ville vælge det. At snakke med én, der var hundrede procent neutral, det hjalp virkelig. ... Jeg snakkede også med min UU-vejleder [i 9.klasse], men det var bare ikke samme følelse, for jeg synes ikke, at hun var lige så nærværende, lige så interesseret, som den, jeg har nu på min efterskole. Det har også noget at gøre med, at jeg ser hende stort set hver dag. ... Man lærer ligesom lærerne at kende, og de lærer én at kende, og de lærer ens svagheder og plusser og alt sådan noget.

Dreng, efterskole 10. klasse

Også blandt elever i ordinær 10. klasse er der fortællinger, der peger på den trygge relation og et indgående kendskab til eleven som vigtige elementer i god vejledning. En pige fortæller, at det var samtalerne med en lærer, der gjorde den store forskel for hende. Hun har været meget i tvivl om, hvad hun skulle vælge, men en lærer hjalp hende med til at blive klogere på egne interesser og styrker, og hvad der i forlængelse heraf kan være et godt uddannelsesvalg:

Vi havde nogle snakke omkring det dér med, hvad jeg godt kunne tænke mig, og der hjalp hun mig faktisk frem til at finde ud af, at jeg faktisk gerne ville arbejde med børn, fordi jeg er virkelig glad for børn. ... og at det var noget, jeg kunne være rigtig god til. ... Hun fortalte mig mange ting omkring det dér med, at der godt kan være et stort pres på én, fordi det er et stort ansvar ... Det var hende, jeg følte mig mest tryk ved at skulle snakke med sådan nogle ting om. Hun kunne nærmest sætte sig ind i, hvordan det egentligt var at være mig på det tidspunkt. ...

Pige, ordinær 10. klasse

Den samme pige fortæller, at det altid var den samme lærer frem for UU-vejlederen, hun gik til, hvis hun havde behov for at vende noget, da det var den lærer, hun var mest tryk ved:

Var der noget, så var det hende, man skulle gå til, for hun var rigtig god til at snakke og ligesom hjælpe en på rette vej igen, og det var det, jeg fandt tryk i ... Og så fandt jeg bare ud af, at så er det sosu-skolen, jeg gerne vil gå på. ... Jeg synes ikke, at [UU-vejlederen] har været til sådan en mega hjælp, fordi jeg ikke rigtig har haft snakket med hende om nogle af mine uddannelsesvalg, fordi jeg bare har taget det hele med min lærer. Så jeg føler lidt, at min lærer både var min vejleder og lærer.

Pige, ordinær 10. klasse

Ud over betydning af relationen og kendskabet til eleven har fortællingerne også det til fælles, at uddannelsesvalget og tvivlen opleves som meget sårbart for de unge, hvilket også er med til at understrege vigtigheden af den trygge relation i vejledningen. Det er gennemgående i elevernes fortællinger, at det er læreren – og ikke UU-vejlederen – eleverne peger på, når de taler om fordelene i den trygge relation i vejledning. Det kan skyldes, at vejlederen ofte er langt væk fra elevernes hverdag, eller at det ofte kun er ikke-uddannelsesparate elever, der har adgang til en individuel samtale med en UU-vejleder. Der er dog eksempler på ikke-uddannelsesparate unge, som fremhæver, at en UU-vejleder har hjulpet dem med at blive klogere på, hvad der kan være et godt uddannelsesvalg.

5.3.2 Kendskab til uddannelseslandskabet er vigtigt i den vejvisende vejledning

Mange elever er generelt set langt i deres overvejelser om uddannelse og job, når de går i 10. klasse. Men de kan have brug for at vende deres tanker og få hjælp til at afklare mere konkrete spørgsmål om fx valg af skole eller uddannelsesretning. Her fremhæver eleverne i 10. klasse, at det særligt er UU-vejlederen, der kan give dem den nødvendige viden, da det ofte er ham eller hende, der kender uddannelseslandskabet bedst.

En elev i ordinær 10. klasse fortæller, at han gennem vejledningssamtalen med sin UU-vejleder fik hjælp til at vælge, hvilken specifik erhvervsuddannelse der ville passe til ham, både med hensyn til hans interesser, hans ordblindhed og hans muligheder for transport til uddannelsesstedet. Han fortæller:

Vi havde nogle samtaler med UU-vejleder om, hvordan og hvad vi gerne vil være, og at hun nok skulle hjælpe os med at komme videre og hjælpe med, hvordan vi så kommer, og hvem vi skal gå hen til og så videre. ... Det hjalp en hel del ... fordi jeg var lidt i tvivl om, hvor jeg skulle starte – på hvilken skole – hvor hun så hjalp mig med, hvor jeg skulle starte henne. [Hun sagde], det ville være bedst at tage den [uddannelsen] her oppe i Aalborg, fordi ... så jeg kan bare tage toget hver morgen, og fordi at de hjælper mig lidt bedre ligesom ... fx at jeg er ordblind og sådan.

Dreng, ordinær 10. klasse

Samtaler med vejlederen kan også handle om at trykprøve nogle idéer og derigennem få talt sig frem til, hvad der er den bedste plan for den unge. En pige fortæller, at hun har opsøgt sin vejleder mange gange og nu har fundet ud af, at hun vil vælge hf. Hun siger blandt andet:

Altså jeg har snakket med UU-vejlederen om, hvad for nogle fag jeg skulle have, angående at jeg gerne ville søge ind på hf. Om jeg skulle fx tage fysik for at sørge for, at jeg kunne komme ind, og det anbefalede hun meget, at jeg også beholdte, for det var dét med problematikken med at skulle have spansk eller fysik, og der sagde hun, at hun ville meget hellere have, at jeg beholdte mit fysik, for det ville øge mine chancer for at komme ind på en hf, nu jeg ikke har haft det i 9. [...] Fordi vi tænkte, at hun havde mere styr på det dér med, at hvis man skulle videreud-danne sig, når man ikke har haft mundtlige eksamener, og jeg ikke har haft fysik og sådan noget, at hun ville vide, hvad jeg skulle gøre for at komme videre.

Dreng, ordinær 10. klasse

I disse fortællinger er eleverne relativt langt i deres uddannelsesovervejelser, og her er det særligt vejlederens kendskab til uddannelseslandskabet, som de unge efterspørger og lægger vægt på i deres fortællinger.

Appendiks A – Litteraturliste

Arendt, J. N., Greve, J., & Bergqvist, M. (2019). Is it good to be LATE? The impact of a preparatory program on upper secondary schooling. *Economics of Education Review*, vol. 68, 2019, 38-52.

Børne- og Undervisningsministeriet. (2019a). *Bekendtgørelse af lov om folkeskolen*: LBK nr. 823 af 15.8.2019. Lokaliseret d. 11. maj 2020 på: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/823>.

Børne- og Undervisningsministeriet. (2019b). *Bekendtgørelse af lov om efterskoler og frie fagskoler*: LBK nr. 815 af 14.8.2019. Lokaliseret d. 11. maj 2020 på: <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2019/815>.

Børne- og Undervisningsministeriet. (2019c). *Aftale mellem regeringen og Venstre, Dansk Folkeparti, Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti, Det Konservative Folkeparti og Liberal Alliance om justering af optagelsesreglerne til de gymnasiale uddannelser*. Lokaliseret d. 11. maj 2020 på: <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/aktuelt/pdf-19/191104-gym-optagelsesregler-aftale-tekst.pdf?la=da>.

DEG. (2018). *Hvor udbydes 10. klasse? Oversigt over placeringen af de kommunale tilbud*. København: Danske Erhvervsskoler og -Gymnasier.

Egelund, N., Nordahl, T., & Qvortrup, L. (2016). *10. klasseskoler/centre i Program for Læringsledelse, 2016*. Aarhus: Nationalt Center for Skoleforskning, DPU – Aarhus Universitet.

EVA. (2016). *Effekten af kommunale 10.-klassetilbud*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2017a). *Unge uddannelsesvalg i 8. klasse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2017b). *Uddannelsesparathed i 8. klasse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2018a). *Valget af 10. klasse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2018b). *Unge oplevelse af uddannelsesvalg og vejledning i 9. klasse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2018c). *Uddannelsesvalget for unge med ikke-vestlig baggrund*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

EVA. (2019a). *Unge uddannelsesvalg i 9. klasse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.

- EVA. (2019b). *Synet på ungdomsuddannelserne blandt unge i 9. klasse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA. (2019c). *Køn og uddannelsesvalg i 9. klasse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- EVA. (2020). *Synet på optagelsesprocessen til de gymnasiale uddannelser blandt unge fra 10. klasse*. København: Danmarks Evalueringsinstitut.
- Katznelson, N., & Lundby, A. A. (2015). "Det gav mig en idé om, at min fremtid ikke står skrevet i sten". *Midtvejsevaluering af forsøg med karrierelæring i gymnasiet*. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.
- Klinge, L. (2018). *Lærereens relationskompetence. Kendetegn, betingelser og perspektiver*. Frederikshavn: Dafolo.
- Koedel, C., & Betts, J. (2010). Value-Added to What? How a Ceiling in the Testing Instrument Influences Value-Added Estimation. *Education Finance and Policy, 2010, vol. 5*, 54-81.
- Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Intrinsic and extrinsic motivations: Classic definitions and new directions. *Contemporary Educational Psychology, 25*(1), 54-67.
- Thomsen, R. (2014). *Karrierekompetence og vejledning i et nordisk perspektiv: Karrierevalg og karrierelæring. NVL & ELGPN concept note*. Oslo: Nordisk Nätverk for Vuxnas Lärande (NVL).
- Undervisningsministeriet. (2018). *Elever i 10. klasse i skoleåret 2017/18*. Lokaliseret d. 11. maj 2020 på: <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/aktuelt/pdf18/180525-notat---elevtal-i-grundskolen-i-skoleaaret-2017-18.pdf>.
- Wooldridge J. M. (2013). *Introductory Econometrics: A Modern Approach* (5. udg., s. 251-252). Mason, Ohio: South-Western Cengage Learning.

Elevernes syn på 10. klasse

© 2020 Danmarks Evalueringsinstitut

Citat med kildeangivelse er tilladt

Publikationen er kun udgivet i elektronisk form på: www.eva.dk

Foto: Johnér

ISBN (www) 978-87-7182-405-6

Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) gør uddannelse og dagtilbud bedre. Vi leverer viden, der bruges på alle niveauer – fra institutioner og skoler til kommuner og ministerier.

**DANMARKS
EVALUERINGSINSTITUT**

T 3555 0101
E eva@eva.dk
H www.eva.dk